

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA STAROGARD GDAŃSKI
z dnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028

Na podstawie art. 87 ust. 1-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024r. poz. 1292) oraz art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2024r. poz. 1465 z późn. zm.¹⁾) uchwala się, co następuje:

§ 1. 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028, zwany dalej Programem.

2. Program, o którym mowa w ust. 1 stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Starogard Gdański.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodnicząca Rady Miasta
Starogard Gdański

Anna Benert

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 1572, 1907, 1940.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

opracowanie stanowi

Załącznik do
Uchwały nr.... / ... /
Rady Miasta Starogard Gdański
z dnia 2025 r.

PLANERIA Marta Dąbrowska
tel. 502-209-536
email: planeria@wp.pl

wrzesień 2024 r.

Spis treści

WPROWADZENIE.....	4
CZĘŚĆ I – ANALIZY, UWARUNKOWANIA, DIAGNOZA.....	7
1. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków.....	7
1.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków	7
1.2. Zasady ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	7
1.3. Ochrona i opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	9
1.4. Regulacje prawa międzynarodowego, w tym unijnego.....	10
1.5. Akty prawne regulujące kwestie ochrony zabytków	11
2. Relacje programu opieki nad zabytkami dla miasta z innymi dokumentami zewnętrznymi poziomu krajowego.....	13
2.1. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	13
2.2. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026	14
2.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	16
2.4. Wnioski do dokumentu Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański z dokumentów poziomu krajowego	17
3. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	18
3.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030.....	18
3.2. Laboratorium Przestrzeni Publicznej.....	19
3.3. Regionalny Program Strategiczny w zakresie edukacji i kapitału społecznego.....	19
3.4. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030.....	20
3.5. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie pomorskim na lata 2021-2024	21
3.6. Uchwała w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa pomorskiego	22
3.7. Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027	22
3.8. Program Opieki nad zabytkami powiatu starogardzkiego na lata 2014-2017	23
3.9. Uchwała w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego	24
3.9. Wnioski z opracowań regionalnych dla Programu opieki nad zabytkami	24
4. Dokumenty własne samorządu Miasta Starogard Gdański a program opieki nad zabytkami	25
4.1. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2030	25

4.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (2015)	26
4.3. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Starogard Gdański na lata 2017-2025.....	27
4.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	28
4.5. Lokalne regulacje dotyczące krajobrazu miasta, w tym reklam, ogrodzeń, małej architektury	29
4.6. Inne lokalne uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański.....	30
4.7. Wsparcie finansowe dot. zabytków	30
4.8. Ocena dotychczasowych Programów opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański	31
4.9. Wnioski z opracowań i dokumentów miejskich dla programu opieki nad zabytkami	32
5. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Starogard Gdański. Diagnoza stanu opieki nad zabytkami dla miasta Starogard Gdański.	33
5.1. Starogard Gdański - zarys dziejów	33
5.2. Ochrona zabytków w Starogardzie Gdańskim – zabytki objęte prawnymi formami ochrony .	35
5.3. Ochrona zabytków archeologicznych.....	37
5.4. Rejestr zabytków nieruchomych.....	43
5.5. Rejestr zabytków ruchomych.....	43
5.6. Muzea	45
5.7. Dokumentacja konserwatorska – rodzaje ewidencji konserwatorskiej.....	46
5.8. Gminna Ewidencja Zabytków	48
5.9. Wojewódzka Ewidencja Zabytków	51
5.10. Zabytki identyfikujące krajobraz kulturowy miasta.....	52
5.11. Tereny zieleni w mieście	54
5.12. Wartości niematerialne.....	58
6. Ocena stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – analiza szans i zagrożeń.....	59
6.1. Diagnoza. Analiza SWOT dziedzictwa kulturowego miasta Starogard Gdański.	60
CZĘŚĆ II – PROGRAMOWANIE	63
1. Założenia programowe.....	63
2. Priorytety, cele	64
3. Kierunki działań i zadania	65
4. Typy działań w ramach Programu	74
5. Zadania długoterminowe, ciągłe, których wykonanie i realizacja wykracza poza okres 2028.....	75
6. Zadania szczegółowe – jednostkowe Programu na lata 2025-2028	77
7. Działania perspektywiczne po roku 2028	82
8. Realizator Programu	84
9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	85
10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański.....	87

10.1. Wdrażanie	87
10.2. Ocena realizacji, monitoring	87
10.3. Przykładowe kryteria, które mogą być zastosowane do oceny realizacji zadań i celów Programu.	88
11. Źródła finansowania	90
12. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	94
13. Spis wykorzystanych źródeł.....	96
14. Spis stosowanych skrótów	97
15. Załączniki	98

WPROWADZENIE

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe miasta Starogard Gdański. **Program Opieki Nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028** jest dokumentem, który ma za zadanie sformułować cele, kierunki i zadania służące ochronie dziedzictwa kulturowego miasta oraz jego krajobrazu kulturowego. W dokumencie tym został opisany zasób dziedzictwa kulturowego, na który składają się: zabytki nieruchome, zabytki ruchome, zabytkowa zieleń oraz zabytki archeologiczne.

Program opieki nad zabytkami to dokument własny samorządu Starogardu Gdańskiego, służący do podejmowania planowanych działań dotyczących ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, sporządzany na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U z 2024 r. poz. 1292). Jest to dokument cyklicznie aktualizowany. Niniejszy Program stanowi aktualizację i kontynuację polityki zawartej w dokumentach na lata 2009-2012, 2013-2016, 2017-2020 oraz 2021-2024.

Wcześniejsze edycje *Programu* opisują zasób dziedzictwa kulturowego oraz historii gminy i w tym aspekcie w szczególności pozostają wartościowym źródłem informacji, dlatego w niniejszym dokumencie korzystano z informacji zawartych w poprzednim *Programie*, które nie uległy dezaktualizacji. Gminny program opieki nad zabytkami jednak, jest dokumentem opracowywanym na 4 lata. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu. Zatem *Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024* stracił swoją ważność. Niniejsze opracowanie jest uaktualnieniem poprzedniego dokumentu.

Układ opracowania zasadniczo został zachowany i bazuje w dużym stopniu na zasobach zawartych w poprzednim programie. Zaktualizowany został stan prawny oraz lista obiektów figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków, a także uwzględniono wnioski z poprzednich programów.

Sporządzenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi wypełnienie prawnego zobowiązania samorządu miasta Starogard Gdański, wynikającego z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program przyjmowany jest przez Radę Miasta, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3). Następnie dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym Prezydent Miasta sporządza sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio Radzie Miasta (art. 87 ust. 4 i 5).

Program powstał we współpracy z Wydziałem Planowania i Urbanistyki Urzędu Miasta w Starogardzie Gdańskim.

Główną ideą niniejszego dokumentu jest efektywne zarządzanie zasobem kulturowym Starogardu Gdańskiego, poprawa ochrony i opieki nad zabytkami, a także wzrost świadomości mieszkańców i właścicieli. Opracowanie ma również na celu zachęcenie do inicjatyw na rzecz upowszechniania i promowania dziedzictwa. Program w dużej mierze skierowany jest do społeczności lokalnej, tutejszych zarządców oraz właścicieli obiektów zabytkowych. Zasady ochrony zabytków zgodnie z ustawą powinny być uwzględniane w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Program jest zgodny z ponadlokalnymi dokumentami programowymi w zakresie ochrony zabytków. Wskazane w nim działania są zgodne z krajowymi, wojewódzkimi, a także miejskimi dokumentami programowymi o charakterze strategicznym i planistycznym (m.in. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, Gminny Program Rewitalizacji).

Zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.) – art. 7 ust. 1 pkt. 9 – zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty to zadanie własne gminy, w szczególności obejmuje ono sprawy ładu przestrzennego, kultury (w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Stosownie do treści art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Cele te samorząd może realizować poprzez sporządzanie, realizację i monitorowanie programu opieki nad zabytkami.

Program jest dokumentem wewnętrznym samorządu, nie ma mocy obowiązującego prawa miejscowego, nie wywołuje bezpośrednich skutków prawnych, nie może być samodzielną podstawą tzw. rozstrzygnięć władczych względem jednostek spoza aparatu administracji publicznej, jednakże może oddziaływać na treść aktów prawnych (np. na ustalenia planów miejscowych), jako przesłanka merytoryczna. Ta forma planowania wzorowana jest na prawie wspólnotowym Unii Europejskiej, które posługuje się na szeroką skalę różnymi formami programowania.

Prowadzone przez samorząd miasta Starogard Gdański działania na rzecz opieki nad zabytkami mają charakter wieloletni i służą zwiększeniu świadomości o wspólnym dziedzictwie.

Program ma na celu (zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu działań strategicznych wynikających z opracowań ponadlokalnych, ale także z opracowań strategicznych, programowych miasta,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków dla rozwoju miasta, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających pozyskiwaniu środków finansowych i wzrostowi sum wydatkowanych na opiekę nad nimi,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków,
- eliminowanie sytuacji konfliktowych,
- inicjowanie działań edukacyjnych, informacyjnych, propagujących znajomość zabytków i opieki nad nimi,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Kluczowa jest współpraca międzypłaszczyznowa i międzysektorowa osób na co dzień odpowiedzialnych za obiekty zabytkowe, właścicieli oraz instytucji i stowarzyszeń specjalizujących się w tej dziedzinie. Należy mieć na uwadze, że zgodnie z ustawą (art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania.

CZĘŚĆ I – ANALIZY, UWARUNKOWANIA, DIAGNOZA

1. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków

Podstawą prawną *Programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028* jest:

- Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U z 2024 r. poz. 1292);
- Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.).

1.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

Analizując zasoby dziedzictwa kulturowego należy pamiętać, iż zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.).

W ustawie zasadniczej zapisano:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5); (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (art.6. ust. 1).

„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

1.2. Zasady ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U z 2024 r. poz. 1292). Zapisy ustawy określają zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami oraz precyzują kompetencje organów administracji publicznej (w tym samorządu), a także obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków. Ustala ona ponadto zasady finansowania opieki nad zabytkami, formy ich ewidencjonowania oraz wprowadza szereg definicji, w tym pojęcie zabytku:

zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 6, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie podlegać mogą ponadto nazwy geograficzne, historyczne lub

tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2). W ustawie (art. 6. ust. 1) wymieniono zabytki, które w szczególności podlegają ochronie:

- **zabytki nieruchome** – krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, w szczególności kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- **zabytki ruchome** – m.in., dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, numizmaty, pamiątki historyczne, wytwory techniki, zbiory i kolekcje, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości i instytucji.
- **zabytki archeologiczne** – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej, artystycznej.

Działania podejmowane przez organy administracji publicznej, w tym samorządy w celu ochrony zabytków polegają w szczególności na (art. 4):

- zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianiu niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianiu zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez właścicieli lub posiadaczy zabytków polega na (art. 5):

- naukowym badaniu i dokumentowaniu zabytku;
- prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Organami ochrony zabytków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia wykonywanie części kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, z wyjątkiem prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Formami prawnej ochrony zabytków są:

1/ wpis do rejestru zabytków

2/ wpis na listę Skarbów Dziedzictwa

3/ uznanie za pomnik historii

4/ utworzenie parku kulturowego

5/ ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach (np. o warunkach zabudowy, celu publicznego, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, inwestycji kolejowej lub zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego).

1.3. Ochrona i opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy

Obowiązek ochrony dóbr kulturowych przez jednostki samorządu wynika zarówno z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U z 2024 r. poz. 1292), jak i z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.), zgodnie z art. 7 ust. 1, pkt 9 tej ustawy wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest **ustawowym zadaniem samorządów**.

W cytowanym powyżej artykule zostały określone zadania własne gminy, w tym dotyczące dziedzictwa kulturowego:

„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Do głównych obowiązków i kompetencji gminy określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zakresie ich ochrony i opieki nad nimi należą:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4);
- sporządzenie na okres czteroletni gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1);
- uwzględnienie ochrony i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych i planistycznych - strategii rozwoju gminy, planu ogólnego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art.18, 19);
- uwzględnienie problematyki ochrony i opieki nad zabytkami przy wydawaniu decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art.18, 19);

W ustawie sprecyzowano także obowiązki i zadania samorządu dla zabytków objętych ochroną będących własnością gminy lub w jej posiadaniu. Ustawa przewiduje ponadto możliwość udzielenia dotacji samorządowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane do wysokości 100% nakładów koniecznych na ich wykonanie. Zasady przyznawania dotacji określone są w przyjętej przez samorząd uchwale.

Uchwały obowiązujące w mieście Starogard Gdański:

- Uchwała Nr XXIII/202/2016 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 2 marca 2016 r., w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,

- Uchwała Nr LXVIII/775/2024 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 28 lutego 2024 r., w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy elewacjach budynków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków,
- Uchwała Nr LXIII/769/2024 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 28 lutego 2024 r., w sprawie zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków mieszkalnych lub ich części oraz budynków mieszkalno-użytkowych lub ich części, w których zostanie wykonany remont elewacji.

Zgodnie z art. 96 ust 2 wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych gminom (dla Starogardu rolę tę pełni Powiatowy Konserwator Zabytków).

1.4. Regulacje prawa międzynarodowego, w tym unijnego

W Europie:

„Dziedzictwo kulturowe jest częścią definicji europejskiej tożsamości. Stanowi fundamentalny wyraz bogactwa i różnorodności europejskiej kultury. Ochrona dziedzictwa kulturowego, niezastąpionego świadectwa przeszłości, leży we wspólnym interesie Państw Członkowskich, które muszą zapewnić przekazanie tego dziedzictwa przyszłym pokoleniom. Dlatego opieka i konserwacja oraz wymogi użytkowania i umożliwienia dostępu do dziedzictwa kulturowego zarówno w sektorze publicznym jak prywatnym leży w publicznym interesie.”

(z Dokumentu ECCO - Europejskiego Zrzeszenia Krajowych Związków Konserwatorów-restauratorów)

Konwencje i porozumienia, programy międzynarodowe dot. ochrony zabytków to między innymi:

- Karta Ateńska uchwalona na IV Kongresie CIAM w Atenach w 1931 r.,
- Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych – Karta Wenecka – przyjęta w 1964 r. kontynuująca zasady Karty Ateńskiej,
- konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego – przyjęta 16 listopada 1972 r. w Paryżu na 17 sesji Konferencji Generalnej ONZ dla Wychowania, Nauki i Kultury UNESCO; konwencja ratyfikowana przez Polskę 6 maja 1976 r – opublikowana w Dz. U. z 1976 r Nr 32, poz. 190, utworzony został Polski Komitet ICOMOS,
- rezolucja Parlamentu Europejskiego dot. potrzeby działania w obszarze kultury, w szczególności ochrony dziedzictwa kulturowego,
- art. 151 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską – 1993 r.,
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r., przyjęta i ratyfikowana przez RP 13 grudnia 1995 r., opublikowana w Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564,
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy - przyjęta 3 października 1985r w Granadzie, weszła w życie dn. 1 grudnia 1987 r., przez Polskę podpisana 18 marca 2010 r. – konwencja ta zobowiązuje do prowadzenia systemowych działań w celu zapewnienia ochrony i opieki nad dziedzictwem architektonicznym i przyjęcia zintegrowanej polityki konserwacji zabytków, podkreślając w procesie ochrony zabytków udział społeczeństwa, rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości

- Europejska konwencja krajobrazowa sporządzona we Florencji 22 października 2000r, w imieniu RP przyjęta i ratyfikowana przez Prezydenta 24 czerwca 2004 r., opublikowana w Dz.U. z 2006 r. Nr 14 poz. 98,
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego – przyjęta w Paryżu w 2000 r., (Dz.U. z 2007r Nr 215, poz. 1585),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego – przyjęta przez Konferencję Generalną UNESCO w Paryżu 17 października 2003 r.,
- dokument w sprawie edukacji konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki i warunków uprawniających do wykonywania zawodu - zatwierdzony przez IV Generalne Zgromadzenie ENCoRE (Europejska Sieć Szkolnictwa Wyższego Konserwatorskiego) w Toruniu z 8-9 maja 2003 r. (wspólny z ECCO),
- Agenda Terytorialna UE i Karta Lipska w sprawie Zrównoważonych Miast Europejskich – przyjęta w maju 2007 r na posiedzeniu Rady Ministrów odpowiedzialnych za zagospodarowanie przestrzenne,
- Program Kultura Wspólnoty Europejskiej na lata 2007-2013- w szczególności ważne wspieranie dialogu między kulturami,
- Dokumenty Parlamentu Europejskiego dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

1.5. Akty prawne regulujące kwestie ochrony zabytków

Istotne jest również uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1130),
- ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r., poz. 278),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 725 ze zm.),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 54 ze zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz.U z 2023 r. poz. 1336 ze zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2024 r., poz. 1145),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2024, poz. 87),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571 ze zm.),
- ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz.U. z 2023 r. poz. 70 ze zm.),
- ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 596),
- ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2337),
- ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2024 r. poz. 576),
- ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82),
- ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530),
- ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1176).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz.U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych natomiast regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz.U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.)

Sposoby realizacji zapisów Ustaw dotyczące dziedzictwa kulturowego zostały również określone w wielu rozporządzeniach, w tym w:

- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212 z 2004r., poz. 2153),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886), zmieniające rozporządzenie z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. z 2011 r., poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 2425),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 3 lutego 2006 r. (Dz. U. z 2006 r. nr 24, poz. 181) zmieniające rozporządzenie z dnia 12 maja 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304) w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami",
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 75, poz. 706),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaki informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).

2. Relacje programu opieki nad zabytkami dla miasta z innymi dokumentami zewnętrznymi poziomu krajowego

Przy opracowaniu o Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Starogard Gdański wzięto pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne w zakresie ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wyrażone w strategiach i politykach państwa na szczeblu krajowym. Zapisy Programu powinny być zgodne z celami, priorytetami i kierunkami wskazanymi w dokumentach ponadlokalnych.

2.1. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) to dokument strategiczny uchwalany przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 r. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. Głównym jej celem jest *„Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”*. W Strategii wyszczególniono także cele szczegółowe:

I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);

II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);

III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

W obszarze **Kapitał ludzki i społeczny** jako jeden z kierunków interwencji wyznaczono **4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej** argumentując, iż: *inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności.*

Wśród działań do 2030 r. zapisano:

- *Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).*

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

Projekty strategiczne tego obszaru związane z ochroną dziedzictwa kulturowego to:

Dziedzictwo buduje wspólnotę – utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw. Dzięki synergii uzyskanej w wyniku współdziałania w sieci możliwe będą wspólne: budowanie dostępności (np. poprzez system biletowy), promocja w kraju i za granicą, a także realizacja przedsięwzięć edukacyjnych i wystawienniczych.

Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota – wdrożenie instrumentów wsparcia finansowego i pozafinansowego dla bibliotek, domów kultury oraz archiwów państwowych. Planowane jest uruchomienie trzech typów programów: – wspieranie projektów, które pozwolą bibliotekom funkcjonować jako lokalne centra aktywności społecznej oraz miejsca dostępu do wiedzy, jak również zdobywania umiejętności korzystania z nowych technologii; – wspieranie realizowanych przez archiwa państwowe projektów animacyjno-edukacyjnych, w ramach których wzmacniana będzie wiedza społeczności lokalnych o ich dziedzictwie historyczno-kulturowym, przy jednoczesnym uwzględnieniu rozwoju wspólnoty w oparciu o lokalne zasoby i potencjały oraz promocji regionów; – wspieranie projektów, w ramach których domy kultury będą animowały integrację lokalnych społeczności wokół kluczowych problemów lokalnych.

2.2. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami to dokument strategiczny uchwalany przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dokument ten określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na okres czterech lat. Wskazuje on także szczegółowo kierunki działań i zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób ich finansowania oraz harmonogram ich realizacji. Aktualnie dokument opracowany został na lata 2023-2026 i został przyjęty Uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2023-2026* jest **ZWIĘKSZENIE ODPORNOŚCI ZASOBU ZABYTKOWEGO W POLSCE**. Cel ten ma być realizowany we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „**Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości**”, podzielony na kierunki działania:

1.1. Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju, w tym zadania:

- Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej.
- Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego.

- Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnych.
- Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

1.2. Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, w tym zadania:

- Model i system wartościowania zabytków.
- Plany zarządzania dla pomników historii.
- Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych.
- System bezpieczeństwa zabytków.
- Projektowanie konserwatorskie.

1.3. Realizacja międzynarodowych zobowiązań, w tym zadania:

- Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków.
- Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001 .
- Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE.
- Wsparcie procesu planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: **„Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków”**, podzielony na kierunki działania:

2.1. Cyfryzacja procesów administracyjnych, w tym zadania:

- Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków.
- Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

2.2. Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków, w tym zadania:

- Wdrożenie i rozwój programu AZP+.
- Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego.
- Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D.
- Rozwój portalu Zabytek.pl.

2.3. Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami, w tym zadania:

- Premia zabytkowa.
- Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: **„Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja)”**, podzielony na kierunki działania:

3.1. Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych, w tym zadania:

- Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków.

- Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami.
- Twój dom – dialog z tradycją.
- Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”.
- Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich.
- Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych.
- Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

3.2. Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, w tym zadania:

- Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach.
- Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego.
- Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny.
- Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego.
- Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.
- Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

2.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 stanowi załącznik do Uchwały Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. – opublikowana w Monitorze Polskim z 2020 r. poz. 1060 z dnia 19 listopada 2020 r.

Cel główny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 stanowi **wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków**. Cel główny doprecyzowują trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;

Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;

Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju

W ramach celu szczegółowego 2, wyróżniono następujące priorytety:

2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,

2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,

2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,

2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,

2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;

2.4. Wnioski do dokumentu Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański z dokumentów poziomu krajowego

Program ustanawiany przez samorząd Starogardu Gdańskiego powinien uzupełniać działania administracji rządowej dla realizacji celów ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Dokument ustanawiany przez miasto Starogard Gdański ma za zadanie uzupełniać działania administracji wyższego szczebla dla realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym. Na poziomie lokalnym priorytetem powinna być prawidłowa i efektywna opieka nad zabytkami oraz budowanie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego. Wdrożenie tych postulatów na terenie miasta, a w szczególności na obszarze rewitalizowanym, będzie miało wpływ na poprawę życia mieszkańców, rozwój społeczny, gospodarczy i ekonomiczny.

3. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

3.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 (SRWP 2030) przyjęta została uchwałą nr 376/XXXI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2021 roku. Jest to jeden z dwóch najważniejszych dokumentów określających na poziomie województwa politykę rozwoju. Dokument ten wskazuje kierunki rozwoju Pomorza do 2030 r.

W Strategii zauważono, że

Region charakteryzuje się dużą różnorodnością kulturową, bogatym dziedzictwem materialnym i niematerialnym oraz tradycjami morskimi. Znaczny potencjał tkwi przede wszystkim w obiektach dziedzictwa kulturowego. Działania na różnych szczeblach administracji, w ramach ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dotyczą przede wszystkim zahamowania procesów ich degradacji i poprawy stanu funkcjonowania, przy czym skala działań, w stosunku do potrzeb, jest niewystarczająca.

Analizując ofertę turystyczną i czasu wolnego, zauważono, iż:

- *Region charakteryzuje duży potencjał rozwoju turystyki i usług czasu wolnego wynikający ze zróżnicowanego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, co podnosi jego atrakcyjność. Nadmorskie położenie, różnorodność krajobrazowa, wyjątkowa historia Pomorza oraz specyficzne i unikatowe zasoby dziedzictwa kulturowego to kluczowe czynniki stawiające Pomorskie w czołówce najbardziej popularnych destynacji turystycznych w Polsce*

(...) Widoczne są też deficyty w budowie sieciowych produktów turystycznych (szlaków turystycznych, w szczególności w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, np. sieć parków kulturowych, szlak zamków gotyckich itp.).(...)

Walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe tworzą na pomorskiej wsi warunki do rozwoju różnych form spędzania czasu wolnego, w tym turystyki aktywnej, krajoznawczej, wypoczynkowej i kulinarnej, zdrowotnej i agroturystyki, czy ekoturystyki. Pomorskie należy do regionów, w których liczba noclegowych obiektów turystycznych na obszarach wiejskich w ostatnich latach wzrosła najbardziej, bo ponad dwukrotnie.

W Strategii wskazano 3 cele strategiczne uszczegółowione poprzez 12 celów operacyjnych. Zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego przypisano do celu strategicznego 2. Otwarta Wspólnota Regionalna, gdzie stwierdzono, że: *Niezbędnym czynnikiem budowania wspólnoty będzie także wykorzystanie dziedzictwa (ze szczególnym uwzględnieniem **dziedzictwa kulturowego – materialnego i niematerialnego**) i tradycji Pomorza, a także działania rozwijające świadomość mieszkańców w kluczowych dla regionu obszarach, takich jak aktywność obywatelska, udział w kulturze, ochrona środowiska i klimatu, promocja zdrowego trybu życia, racjonalne zachowania komunikacyjne, cyfryzacja czy przedsiębiorczość.*

Natomiast w ramach celu strategicznego 3. *Odporna gospodarka* jednym z celów operacyjnych uznano 3.3. *Oferta turystyczna i czasu wolnego*. W przesłankach realizacji powyższego celu wymieniono została: *Wysoka atrakcyjność turystyczna, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe, widoczna zmiana oczekiwań odwiedzających województwo związana ze skutkami pandemii COVID-19 oraz coraz*

większa świadomość zdrowotna i starzenie się społeczeństwa, składają się na główne przesłanki rozwoju oferty turystyki aktywnej (w szczególności rowerowej, wodnej, jeździeckiej), krajoznawczej, wypoczynkowej, prozdrowotnej, karawaningowej, kulinarnej, agroturystyki czy ekoturystyki, a także rekreacji. Kluczowe znaczenie będzie miał również rozwój wysokiej jakości oferty turystycznej i czasu wolnego pozwalającej na wydłużenie sezonu turystycznego, np. poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej czy biznesowej.

Jednym z pożądaných kierunków zmian ma być *Rozszerzenie oferty czasu wolnego oraz rozwój kompleksowej całorocznej oferty turystycznej, sportowej i kulturalnej.*

3.2. Laboratorium Przestrzeni Publicznej

W dniu 29 lipca 2021 roku Zarząd Województwa Pomorskiego podjął decyzję o przyjęciu nowych regionalnych programów strategicznych. Stanowią one kluczowe narzędzie w procesie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, która została przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 12 kwietnia 2021 roku. Przyjęcie tych programów zakończyło kilkumiesięczny proces konsultacji i współpracy z interesariuszami, którzy aktywnie włączali się w prace nad propozycjami zawartymi w każdym z tych programów.

W najbliższych latach w ramach Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie edukacji i kapitału społecznego Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego będzie koordynować realizację strategicznego przedsięwzięcia Samorządu Województwa Pomorskiego realizowanego pod nazwą *Pomorskie Laboratorium Przestrzeni Publicznej*. Celem tego przedsięwzięcia jest wzmacnianie kompetencji samorządów lokalnych w zakresie wykorzystania narzędzi służących poprawie jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz **ochrony krajobrazu** oraz promowanie oraz inspirowanie do wykorzystania dobrych praktyk projektowych w zakresie przestrzeni publicznej, które będą mogły być wdrażane zarówno na terenie miast, jak i obszarach wiejskich.

3.3. Regionalny Program Strategiczny w zakresie edukacji i kapitału społecznego

Regionalny Program Strategiczny (RPS) w zakresie edukacji i kapitału społecznego jest jednym z zasadniczych narzędzi realizacji SRWP 2030. Dokument ten został przyjęty Uchwałą nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r. Zakres tematyczny RPS, przedstawia działania mające na celu zwiększenie jakości usług edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia z uwzględnieniem potrzeb gospodarki i rynku pracy, postępu technologicznego i wyzwań cywilizacyjnych, rozwój aktywnej i świadomej wspólnoty regionalnej, wzrost identyfikacji mieszkańców z regionem, **zachowanie dziedzictwa kulturowego**, wzmocnienie poczucia więzi mieszkańców ze środowiskiem lokalnym oraz poprawę funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych służących wzajemnej integracji. RPS zawiera również charakterystykę przedsięwzięć strategicznych wynikających ze zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego zapisanych w SRWP 2030.

W części operacyjnej dokumentu, wyznaczono cele szczegółowe. Cel szczegółowy 2. *Kapitał Społeczny* wskazuje działania służące zwiększeniu identyfikacji mieszkańców z regionem oraz utrwalaniu otwartości Pomorzan na różnorodność i dialog, zachowaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu oraz podnoszeniu kompetencji kadr kultury i turystyki. W ramach Priorytetu

2.1 *Społeczne funkcje kultury*, wskazano zakres działań mających na celu wzrost *identyfikacji mieszkańców z regionem, zachowanie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, rozwój infrastruktury kultury, zwiększającej spójność społeczną województwa i dostępność kultury pełniącej funkcje społeczno-kulturalne oraz zwiększającej dostępność kultury, budowanie wrażliwej na różnorodność, otwartej na dialog i współpracę wspólnoty, podnoszenie kompetencji kadr kultury i turystyki/krajoznawstwa*. Ponadto zwrócono uwagę na potrzebę stałej opieki i prowadzenia systematycznych działań na rzecz zabezpieczenia obiektów zabytkowych oraz wskazano potrzebę adaptacji ich do nowej funkcji, ponieważ głównym zagrożeniem dla zachowania zabytków jest brak ich użytkowania. I tak w ramach Działania 2.1.2 *Rozwój infrastruktury kultury i zachowanie dziedzictwa materialnego* wskazano m. in. interwencje mające na celu:

- *Przeciwdziałanie procesowi degradacji zabytków oraz poprawa stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych.*
- *Przywracanie wartości obiektom i zespołom zabytkowym m. in. poprzez nadanie im nowych funkcji służących celom społecznym, kulturalnym i turystycznym.*

3.4. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 został przyjęty uchwałą Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r.

W ramach celu polityki przestrzennego zagospodarowania województwa C.3. *ZACHOWANE ZASOBY I WALORY ŚRODOWISKA* został określony kierunek polityki przestrzennego zagospodarowania województwa odnoszący się bezpośrednio do krajobrazu kulturowego województwa - K.3.2. *OCHRONA OBSZARÓW O CHARAKTERYSTYCZNYM KRAJOBRAZIE KULTUROWYM LUB ZNACZENIU HISTORYCZNYM*

Określono zasady zagospodarowania przestrzennego, wskazujące sposób realizacji kierunku 3.2.:

3.2.1. *Zasada harmonijnego kształtowania zagospodarowania przestrzennego obszarów i obiektów o wartościach kulturowych i krajobrazowych oraz ich otoczenia, w szczególności wpisanych do rejestru oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, ustanowionych pomników historii i parków kulturowych.*

3.2.2. *Zasada ochrony walorów widokowych, w tym panoram oraz przedpoli ekspozycyjnych zabytkowych wsi i miast, obiektów zabytkowych oraz dóbr kultury współczesnej stanowiących dominanty architektoniczne.*

3.2.3. *Zasada ochrony dziedzictwa archeologicznego i udostępniania stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową dla celów dydaktycznych, naukowych i turystycznych, poprzez np. tworzenie parków kulturowych dziedzictwa archeologicznego.*

3.2.4. *Zasada kształtowania w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego sieci szlaków kulturowych, wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę towarzyszącą oraz rozpoznawalny w przestrzeni system identyfikacji wizualnej.*

3.2.5. *Zasada kształtowania otoczenia obiektów dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej w sposób kreujący przestrzeń publiczną integrującą mieszkańców, z uwzględnieniem i poszanowaniem wartości kulturowych i krajobrazowych.*

3.2.6 Zasada stosowania tradycyjnych dla poszczególnych części regionu form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, kształtu dachu, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych).

3.2.7. Zasada zachowania wartościowych drewnianych obiektów dziedzictwa kulturowego in situ, a w sytuacjach, które tego wymagają, przenoszenia najwartościowszych obiektów do parków lub muzeów etnograficznych.

3.2.8. Zasada obejmowania ochroną planistyczną w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obiektów ujętych w gminnych ewidencjach zabytków oraz wartościowych obiektów historyczno-kulturowych nie objętych dotychczas żadną prawną formą ochrony.

3.2.9. Zasada określania w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obszarów i obiektów o wysokich wartościach kulturowych, proponowanych w Planie do objęcia ochroną w postaci pomników historii i parków kulturowych. Brak woli określenia tych obszarów wymaga indywidualnego uzasadnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

3.2.10. Zasada uwzględniania w gminnych dokumentach planistycznych programów opieki nad zabytkami, sporządzanych w oparciu o aktualne gminne ewidencje zabytków, a w przypadku braku programów opieki nad zabytkami i ewidencji gminnej, uwzględnianie ewidencji wojewódzkiej.

W ramach celu polityki przestrzennej C.4. URUCHOMIONE POTENCJAŁY ROZWOJOWE OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH, określono następujące zasady związane z dziedzictwem kulturowym:

4.3.3. Zasada priorytetowego podejścia do ochrony środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu na obszarach atrakcyjnych dla rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych, zwłaszcza wokół większych zbiorników i cieków wodnych.

4.3.10. Zasada kontynuowania wzorców architektury i budownictwa, charakterystycznych dla obszaru i wykorzystanie w działaniach kształtujących przestrzeń.

4.3.11. Zasada zachowania i wyeksponowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego jako nośnika pamięci zbiorowej i wartości wspólnych dla kultury właściwej dla danego obszaru.

3.5. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie pomorskim na lata 2021-2024

W Programie zamieszczono charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego, sformułowano cele, priorytety i typy działań na rzecz jego zachowania.

Program opisuje najważniejsze cele i kierunki działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zaplanowane na 4 kolejne lata. Są to zarówno działania administracyjne, jak i działania edukacyjne i promocyjne. Mają być one realizowane przez samorząd województwa pomorskiego oraz jego jednostki organizacyjne: Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego, Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych oraz pomorskie muzea.

W dokumencie tym wymienia się przede wszystkim wsparcie konserwacji i renowacji obiektów charakterystycznych dla regionu, w tym elementów dziedzictwa morskiego, zabytków architektury sakralnej (kościół, klasztorów czy cmentarzy), zespołów dworskich i pałacowych, parków i ogrodów.

Równie ważne będzie wykonywanie specjalistycznych opracowań, inwentaryzacji oraz ekspertyz, a także montaż specjalistycznych instalacji zabezpieczających obiekty zabytkowe i muzealia przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą.

Natomiast w ramach działań edukacyjnych i promocyjnych przewidziano np. organizowanie konferencji, wystaw, przedstawień, festiwali i konkursów, tworzenie i oznakowanie szlaków kulturowych oraz wspieranie lokalnych organizacji kultywujących regionalne tradycje i obyczaje oraz upamiętniających wydarzenia i postacie historyczne.

Celem niniejszego dokumentu, przyjętego uchwałą nr 455/XXXVIII/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 listopada 2021 roku, jest podtrzymany cel z poprzedniej edycji Programu (2016-2019):

Wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego, służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu.

Cel ten ma być realizowany poprzez działania w ramach 2 priorytetów i 4 kierunków:

- priorytet 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu:
 - kierunek 1.1: Ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej;
 - kierunek 1.2: Opieka nad zabytkami
- priorytet 2: upowszechnianie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu:
 - kierunek 2.1: Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym;
 - kierunek 2.2: Wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

3.6. Uchwała w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa pomorskiego

W celu zachowania wojewódzkich zasobów dziedzictwa kulturowego, Sejmik Województwa Pomorskiego podjął 22 lutego 2021 roku uchwałę Nr 360/XXIX/21 w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa pomorskiego, stwarzając możliwość realizacji dotacji celowej na prace prowadzone przy zabytkach. Dokument ten określa procedury udzielania dotacji.

3.7. Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027

W Strategii została określona wizja powiatu starogardzkiego:

POWIAT STAROGARDZKI MIEJSCEM ZRÓWNOWAŻONEGO I BEZPIECZNEGO ŻYCIA

W Strategii została określona również misja powiatu starogardzkiego:

Rozwijamy potencjał społeczny i gospodarczy naszego Powiatu dla dobra jego mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów – poprzez poprawę dostępu do infrastruktury, pełne wykorzystanie lokalnych zasobów i szans rozwojowych, umacnianie dobrego poziomu oświaty

i ochrony zdrowia, dbając o środowisko przyrodnicze w myśl zasad zrównoważonego rozwoju oraz integracji społeczności lokalnej z udziałem samorządu kierującego się zasadami współdziałania i partnerstwa.

Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027 określa cele strategiczne, cele operacyjne i działania. W ramach **Celu operacyjnego 4.4 Ochrona i kształtowanie dziedzictwa kulturowego powiatu** zaplanowano **Działanie 4.4.1 Rozwój kompleksowej współpracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami.**

W diagnozie dotyczącej Zasobów i Dziedzictwa Kulturowego Powiatu Starogardzkiego postawiono następujące wyzwania:

1. Zarządzanie dziedzictwem kulturowym Powiatu Starogardzkiego.
2. Ochrona krajobrazu kulturowego Powiatu Starogardzkiego.
3. Popularyzacja i dokumentacja walorów dziedzictwa kulturowego Powiatu Starogardzkiego.

3.8. Program Opieki nad zabytkami powiatu starogardzkiego na lata 2014-2017

Program opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Powiatu Starogardzkiego Uchwałą Nr XXXV/291/2014 z dnia 7 marca 2014 r. Dotychczas nie przyjęto nowszej wersji Programu.

Celem strategicznym Programu jest:

Zachowanie dziedzictwa kulturowego służące społeczno- gospodarczemu rozwojowi powiatu.

Metodą do realizacji tak określonego celu będzie:

Jakościowe i ilościowe powiększenie form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stosowanych przez władze powiatu przy wykonywaniu zadań własnych realizowanych na rzecz lokalnego środowiska: infrastruktury podstawowej, społecznej oraz lokalnej społeczności (zasobów ludzkich).

Cel ten będzie realizowany w ramach trzech Priorytetów:

- I. ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM POWIATU
- II. OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU
- III. POPULARYZACJA I DOKUMENTACJA WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU

W ramach Priorytetu I zostały określone kierunki działań

1. **Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych**
2. **Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami**

W ramach Priorytetu II został określony jeden kierunek działań, tj. **1. Rozszerzenie zasobu i ochrony środowiska kulturowego powiatu**

W ramach Priorytetu III zostały określone kierunki działań

1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym
2. Promocja dziedzictwa kulturowego

W Programie opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017 z obszaru miasta Starogard Gdański do wpisu do rejestru zaproponowano **zespół dawnej Strzelnicy Miejskiej przy ul. Mickiewicza**.

3.9. Uchwała w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego

W celu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego z obszaru powiatu starogardzkiego, Rada Powiatu Starogardzkiego podjęła 28 sierpnia 2024 r. uchwałę Nr V/29/2024 w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego, stwarzając możliwość realizacji dotacji celowej na prace prowadzone przy zabytkach. Dokument ten określa procedury udzielania dotacji.

3.9. Wnioski z opracowań regionalnych dla Programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański jest spójny z wyżej wymienionymi dokumentami rangi regionalnej, możliwe jest wspólne z innymi podmiotami, organizacjami realizowanie zadań i korzystanie z dostępnych środków finansowych czy innych form wsparcia.

4. Dokumenty własne samorządu Miasta Starogard Gdański a program opieki nad zabytkami

Również na poziomie lokalnym możliwa jest identyfikacja szeregu dokumentów o charakterze strategicznym, mogących zawierać istotne dla budowy programu Opieki nad Zabytkami zapisy. W ramach niniejszego rozdziału omówiono uwarunkowania wynikające z poniższych podstawowych dokumentów:

- Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Starogard Gdański
 - Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Starogard Gdański
 - Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Starogard Gdański
- oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

4.1. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2030

Dokument Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2030 został przyjęty Uchwałą nr XXXIX/478/2021 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 20 października 2021 r.

W dokumencie tym określono następującą misję dla Miasta Starogard Gdański:

„Zaspokajanie potrzeb mieszkańców, tworzenie dogodnych warunków do zamieszkania oraz rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy, zapewnienie bezpiecznej i wysokiej jakości infrastruktury technicznej oraz dbanie o walory przyrodnicze i kulturowe”.

Z punktu widzenia opieki nad zabytkami największe znaczenie w nowej strategii mają:

Cel operacyjny 1.3 Wzmacnianie oferty kulturalnej i promocyjnej miasta bazującej na kulturze Kociewia

Który zakłada kierunki działań:

- Promocja miasta w środkach masowego przekazu, w tym działania marketingowe zachęcające do zamieszkania w Starogardzie Gdańskim.
- Rozwój aktywności kulturalnej mieszkańców poprzez organizację imprez i wydarzeń kulturalnych oraz popularyzacja kultury Kociewia.
- Renowacja obiektów zabytkowych.
- Poprawa oferty turystycznej miasta.

Cel operacyjny 3.2: Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz zagospodarowanie terenów rekreacyjnych

W tym przede wszystkim kierunek działań:

- Prowadzenie dalszych działań w zakresie rewitalizacji Śródmieścia.

Cel operacyjny 3.3: Dbłość o zagospodarowanie przestrzenne

W tym przede wszystkim kierunek działań:

- Zachowanie obecnie istniejących cennych rozwojowo obszarów miasta, jak również cennych dla miasta terenów zielonych.

Powyższe zapisy określają politykę rozwoju miasta i jej relacje do kwestii ochrony zasobów dziedzictwa. Z zapisów tych wynika, iż ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i problematyka opieki nad zabytkami winna być rozpatrywana w dużej mierze w kontekście rewitalizacji miasta i jako taka stanowić podstawę do realizacji celów związanych z rozwojem społeczno- gospodarczym Starogardu Gdańskiego.

4.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (2015)

Od czasu przyjęcia poprzedniej edycji *Programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański*, nie dokonano zmiany dokumentu studium. Zapisy dotyczące dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu pozostają niezmiennie. Nowelizacja Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która weszła w życie dnia 24 września 2023 r. (ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw), nakłada na gminy obowiązek wykonania do dnia 1 stycznia 2026 r. Planu Ogólnego, który zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (dokument ten zachowa moc do dnia wejścia w życie planu ogólnego, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2025 r.). Zgodnie z zapisami ustawy, plany ogólne *sporządza się dla obszaru gminy, z wyłączeniem terenów zamkniętych, innych niż ustalone przez ministra do spraw transportu*. W planie ogólnym określa się strefy planistyczne i gminne standardy urbanistyczne – można również określić obszar uzupełnienia zabudowy i obszary zabudowy śródmiejskiej. Ustalenia planu ogólnego uwzględnia się przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanowią podstawę prawną decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

W planie ogólnym należy uwzględnić m. in. zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, lub ujęte w wojewódzkiej, lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

Miasto Starogard Gdański przystąpiło do sporządzania planu ogólnego Uchwałą nr LXVIII/776/2024 Rady Miasta Starogard Gdański i jest w trakcie opracowania niniejszego dokumentu.

Aktualnie obowiązującym dokumentem określającym politykę przestrzenną, w tym określającym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego miasta jest Studium uchwalone przez Radę Miasta Starogard Gdański w dniu 28 stycznia 2015 r. uchwałą nr V/27/2015 wraz ze zmianami uchwalonymi Uchwałą Nr LIV/582/2018 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 28 czerwca 2018 r. Studium przedstawia uwarunkowania, w tym wynikające ze stanu krajobrazu kulturowego miasta, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz określa obszary i zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W zmianie Studium z 2018 roku zagadnienia ochrony zabytków zostały zredagowane z uwzględnieniem zweryfikowanej w 2017 roku gminnej ewidencji zabytków.

Dokument Studium określa politykę przestrzenną miasta. Podstawą tej polityki jest określenie celów rozwojowych miasta, wśród których znalazły się m.in. zapisy dotyczące „ochrony i właściwego wyeksponowania oraz wykorzystania zgodnie z przyjętą strategią rozwojową zasobów środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego miasta, (...) podkreślenie i wydobywanie elementów zagospodarowania przestrzeni decydujących o tożsamości i indywidualności Starogardu”. Jednocześnie w ramach listy obszarów i struktur ważnych dla prestiżu i tożsamości miasta oraz obszarów szczególnych szans wymieniono najważniejsze kompleksy terenów o wysokich walorach kulturowych – w tym obszar śródmiejski (w tym Stare Miasto) oraz obszar pomiędzy centrum miasta a zespołem dworca PKP. Studium wskazało obszary do szczególnych działań, między innymi rewitalizacji, rehabilitacji i przekształceń.

Program opieki nad zabytkami może być jednym z instrumentów wdrażania polityki przestrzennej miasta w jego gospodarce przestrzennej i w zarządzaniu miastem.

4.3. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Starogard Gdański na lata 2017-2025.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Starogard Gdański jest w trakcie aktualizacji (Aktualizacja na lata 2024-2035). Pierwotna, nadal obowiązująca, wersja Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Starogard Gdański została opracowana w oparciu o ustawę z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji. Przy przygotowaniu najnowszej aktualizacji (dokument jest po konsultacjach społecznych i opiniowaniu) kierowano się także zapisami **ustawy z dnia 28 kwietnia 2022r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027** oraz **rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej**. Program ma charakter dokumentu operacyjnego, realizującego zapisy Strategii rozwoju miasta oraz dokumentów planistycznych.

Program Rewitalizacji dla Starogardu Gdańskiego opiera się na dokumentach strategicznych miasta, uwzględnia dotychczasowe dokumenty związane z zabytkami, uwzględnia, zgodnie z wymaganiami ustawy o rewitalizacji, formalnie wyznaczone obszary: zdegradowany i obszar rewitalizacji (Uchwała nr XXV/230/2016 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji na terenie miasta Starogard Gdański).

Przy opracowywaniu aktualizacji **utrzymano poprzednio wyznaczone granice obszaru rewitalizacji obejmującego Stare Miasto**.

Ryc.1. Obszar rewitalizacji (źródło: Gminny Program Rewitalizacji miasta Starogard Gdański na lata 2017- 2025. Aktualizacja 2024-2035).

Obszar rewitalizacji podzielono na sześć mniejszych stref. Obszary te skupiają największą liczbę obiektów i obszarów zabytkowych miasta, stąd duże znaczenie dokumentu i przyjętych w nim projektów dla programu opieki nad zabytkami Starogardu Gdańskiego. Jednym z istotnych problemów w tym obszarze jest zdiagnozowany **„zły stan techniczny obiektów zabytkowych”**, a źródłem problemów **„niewystarczający poziom wsparcia renowacji obiektów zabytkowych, zasobów mieszkaniowych, infrastruktury i otoczenia budynków”**.

Celem głównym rewitalizacji jest

Kompleksowa rewitalizacja obszaru z uwzględnieniem różnorodnych funkcji i walorów przyrodniczych, kulturowych i społecznych

a jednym z celów szczegółowych **„Poprawa wizerunku kluczowych przestrzeni miejskich¹, poprzez odnowę obiektów w obszarze rewitalizacji oraz wprowadzenie w przestrzeni Rynku i obszarów sąsiadujących różnorodnych form zagospodarowania i użytkowania”**. Służyć temu mają różne projekty i przedsięwzięcia.

Wiele założeń zawartych w Programie od początku jego obowiązywania udało już się zrealizować.

4.4. Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego

W odróżnieniu od wszystkich wspomnianych dotychczas dokumentów strategicznych szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, które mają charakter dość ogólny i często jedynie pośrednio są

¹ Kluczowe przestrzenie miejskie - rejon Doliny Wierzyca wraz ze Starym Miastem oraz rejon ulicy Kościuszki.

związane z programem dot. zabytków, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają bezpośredni związek z programem opieki nad zabytkami oraz gminną ewidencją zabytków.

Pokrycie terenów miasta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wynosi 100%, co jest bardzo korzystną sytuacją planistyczną miasta, również pod kątem ochrony zabytków, gdyż zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązkowo w tych aktach planowania przestrzennego określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej. W myśl art. 32 ww. ustawy miasto systematycznie ocenia aktualność swoich opracowań planistycznych-

Zgodnie z ustawą dot. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 19) ustalenia programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w dokumentach planistycznych: w planie ogólnym i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowym planie odbudowy, w dokumentach tych można także ustalić strefy ochrony konserwatorskiej.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W obowiązujących na terenie Starogardu Gdańskiego planach miejscowych wyznaczono granice tzw. stref ochrony konserwatorskiej (między innymi w oparciu o poprzednie Studium oraz wytyczne konserwatorskie do archiwalnego już planu z 2010 r.), w których obowiązują specjalne warunki zagospodarowania i zabudowy. Obejmują one przede wszystkim fragmenty centralnej części miasta. Dla poszczególnych stref ochrony konserwatorskiej plany ustalają zasady zagospodarowania i zabudowy uwzględniające historyczne uwarunkowania, w tym występowanie licznych obiektów zabytkowych figurujących w gminnej ewidencji zabytków zaktualizowanej w 2017 r.

Ewentualna korekta ustaleń planów miejscowych w zakresie zabytków i obszarów chronionych powinna być uzasadniona wynikami oceny walorów kulturowych zabytków, lub też np. jako wynik bieżącej weryfikacji gminnej ewidencji zabytków.

4.5. Lokalne regulacje dotyczące krajobrazu miasta, w tym reklam, ogrodzeń, małej architektury

W oparciu o art. 37b ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w celu uporządkowania chaosu w informacji wizualnej i poprawy krajobrazu miejskiego podjęto Uchwałę nr XXX/280/2016 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 31 sierpnia 2016r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia uchwały określającej na terenie Miasta Starogard Gdański zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych z jakich mogą być wykonane.

Obecnie nie można regulować zagadnień związanych z reklamami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Uchwała krajobrazowa jest narzędziem, które umożliwia

regulowanie zasad umieszczania reklam, obiektów małej architektury oraz ogrodzeń na całym obszarze gminy. Walorem uchwały krajobrazowej jest jej potencjał do ochrony użytkowników przed nadmierną stymulacją sensoryczną w przestrzeni codziennej aktywności oraz możliwość uczytelnienia (poprawy percepcji) informacji wizualnej.

Przyjęcie przez gminę uchwały krajobrazowej umożliwia w dalszej kolejności podjęcie uchwały dającej podstawę do pobierania przez gminę opłat z tytułu umieszczania reklam. Niestety, do dziś (wrzesień 2024) nie wykonano w ramach realizacji uchwały z sierpnia 2016r żadnych prac projektowych. Zgodnie z uzasadnieniem uchwały: *„Realizując zapisy przedmiotowej uchwały Prezydent Miasta przystąpi do sporządzenia projektu uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Projekt uchwały będzie podlegał upublicznieniu i wyłożeniu do publicznego wglądu. W ramach wyłożenia projektu uchwały do publicznego wglądu, zainteresowane podmioty będą mogły składać uwagi do projektu uchwały, które będą podlegały rozpatrzeniu przez Prezydenta Miasta, a następnie przez Radę Miasta Starogard Gdański. Rozpatrując nieuwzględnione uwagi, Rada Miasta równocześnie podejmie decyzję o samym projekcie uchwały. Uchwała w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, po wejściu w życie, zastąpi stosowne ustalenia obowiązujących planów miejscowych.”*

Realizacja uchwały krajobrazowej oraz jej wdrożenie będą miały ogromne znaczenie w szczególności dla obszarów zabytkowych miasta, w tym wpisanego do rejestru zabytków układu urbanistycznego miasta a także dla ustanowionych w dokumentach miejskich stref ochrony konserwatorskiej.

4.6. Inne lokalne uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański

Sprawami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Urzędzie Miasta Starogard Gdański zajmuje się Wydział Planowania i Urbanistyki, a zagadnienia ochrony zabytków pojawiają się także w pracy innych zespołów Urzędu Miasta oraz jednostek samorządowych.

Bezpośredni wpływ na stan zachowania zabytków Starogardu Gdańskiego samorząd miejski posiada będąc właścicielem niektórych z obiektów zabytkowych oraz sprawując kontrole nad wspólną przestrzenią miasta, czy też ustalając regulacje dotyczące zagospodarowania (plan ogólny, plany miejscowe).

4.7. Wsparcie finansowe dot. zabytków

Miasto Starogard Gdański zdecydowało także o wsparciu finansowym prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy zabytkach. Zasady udzielania dotacji i zwolnienia od podatku dotyczące obiektów zabytkowych zostały określone w uchwałach Rady Miasta.

W 2016 r. Rada Miasta Starogard Gdański podjęła uchwałę nr XXIII/202/2016 z dnia 2 marca 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2016r poz. 1287

z 30.03.2016r), w której sprecyzowano zasady składania wniosków o dofinansowanie i przyznawanie dotacji, określając m. in. szczegółowy wzór wniosku o dotację.

W kwestii zwolnień od podatku obecnie obowiązuje Uchwała Nr LXIII/769/2024 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 28 lutego 2024 r. Zwolnieniem objęte zostaną budynki położone w obszarze rewitalizacji oraz objęte gminną ewidencją zabytków. Zwolnienie dotyczyć będzie wszystkich budynków bez względu na ich stan własnościowy i ich wielkość. Podatnicy spełniający kryteria wymienione w uchwale skorzystają ze zwolnienia od podatku przez dwóch lat pod warunkiem, że kwota zwolnienia nie przekroczy wysokości 50% wydatków poniesionych na remont. Dla podatników będących przedsiębiorcami zwolnienie od podatku wymienione w projekcie uchwały będzie stanowić pomoc publiczną w ramach pomocy de minimis. Celem niniejszej uchwały jest wsparcie za pomocą przedmiotowego zwolnienia podatników, których zamiarem będzie przeprowadzenie remontów elewacji frontowych budynków, zmierzające do poprawy ich wyglądu, co w konsekwencji przyczyni się do estetyzacji miasta.

Zasady udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy elewacjach budynków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków reguluje natomiast Uchwała Nr LXVIII/775/2024 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 28 lutego 2024 r. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, zlokalizowanych w obszarze rewitalizacji i jest uzależnione jest od poniesionych koniecznych kosztów.

4.8. Ocena dotychczasowych Programów opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański

Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański to dokument własny samorządu Starogardu Gdańskiego, służący do podejmowania planowanych działań dotyczących ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, sporządzony na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański jest dokumentem cyklicznie aktualizowanym od 2009 roku.

Przyjęty Uchwałą Nr XLV/558/2022 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 30 marca 2022 r. Program to aktualizacja i kontynuacja polityki zawartej w dokumentach na lata 2009-2012, 2013-2016 oraz 2017-2020.

Większość zadań długofalowych, wieloletnich została rozpoczęta wraz z pierwszą edycją Programu, z założeniem ich kontynuacji.

Wiele z zadań wieloletnich długofalowych jest kontynuacją zadań dotychczasowych z uwagi na ich charakter. Największy udział mają działania z zakresu edukacji, promocji i informacji, choć realizowanych jest także szereg działań o charakterze inwestycyjnym, czy też bezpośrednio związane z inwentaryzacją, dokumentacją czy ochroną konkretnych obiektów czy przestrzeni (np. remonty budynków z GEZ, dotacje do prac związanych z zabytkami, zwolnienia od podatku, modernizacje budynków oraz ulic w ramach rewitalizacji).

W poprzednim okresie programowania (2021-2024) kontynuowano liczne wydawnictwa i publikacje, organizowano wystawy, konkursy, festyny, lekcje szkolne związane z dziedzictwem kulturowym miasta. Do rejestru zabytków województwa pomorskiego, przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, został wpisany budynek kamienicy wraz z oficyną przy Alei Wojska Polskiego 9 (lipiec 2024 r.).

Program na lata 2021-2024 – szczegółowe informacje – sprawozdania z realizacji zawierają załączniki do niniejszego Programu: nr 8 (sprawozdanie za lata 2021-2022) oraz nr 9 (rok 2023).

4.9. Wnioski z opracowań i dokumentów miejskich dla programu opieki nad zabytkami

Dokumenty na poziomie lokalnym są cyklicznie aktualizowane, a tym samym spójne ze sobą. Wskazywane w nich cele, kierunki działań oraz zadania służą poprawie stanu ochrony zabytków. Uchwały Rady Miasta związane z finansowaniem zadań dotyczących zabytków – dotacji oraz zwolnień podatkowych dla budynków położonych w obszarze rewitalizacji oraz wpisanych do GEZ, pod warunkiem wykonania remontów elewacji frontowych stanowią przyczynek do większej świadomości społecznej i lepszej dbałości o te obiekty.

Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028 jest zgodny z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta.

5. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Starogard Gdański. Diagnoza stanu opieki nad zabytkami dla miasta Starogard Gdański.

Opracowano na podstawie dotychczasowych „Programów...na lata 2009-2012”, 2013-2016, 2017-2020 oraz 2021-2024 – uznając tę część za nadal aktualną.

5.1. Starogard Gdański - zarys dziejów

Starogard Gdański to miejscowość o ponad 800 letniej, udokumentowanej historii. W 1198 roku gród starogardzki został darowany przez księcia pomorskiego Grzymisława Joannitom. Darowizna ta została w 1238 roku potwierdzona w bulli papieża Grzegorza IX. Starogard joannicki położony był na lewym brzegu Wierzycy w rejonie dzisiejszego Wzgórza św. Jana. Na terenie grodu znajdował się kościół p.w. św. Jana.

Znajdującą się w pobliżu grodu wieś Starogard, w 1305 roku sprzedał Krzyżakom pomorski możnowładca Piotr Świeca.

Po 1310 roku Krzyżacy rozpoczęli na prawym brzegu Wierzycy budowę miasta. Miasto krzyżackie powstało prawdopodobnie na surowym korzeniu. Posiadało spory Rynek o wymiarach 107x107 metrów. Każda z przyrynkowych ulic została wyprowadzona poza otaczające miasto mury, które obiegała wewnętrzna ulica. W kwartale północno-zachodnim wzniesiono kościół. Miasto rozwijało się, zostały zasiedlone w większości działki miejskie. W 1348 nowa osada otrzymała lokację na prawie chełmińskim. W 1360 Joannici sprzedali Krzyżakom sąsiadujący z miastem gród starogardzki.

Po wojnie 13-letniej (1454 - 1466), Starogard został włączony do Polski i należał do niej przez przeszło 300 lat – do pierwszego rozbioru Polski. Co prawda w 1520 roku Krzyżacy ponownie zajęli miasto, był to jednak tylko krótki, jednomiesięczny epizod w historii Starogardu.

W 1484 w mieście wybuchł pożar. Spalone zostały domy mieszczan i Ratusz. W 1502 w mieście wybuchł kolejny pożar, a w 1514 nawiedziła je zaraza – zawieszono wówczas jarmarki. Mimo tych niepowodzeń, koniec wieku XV i wiek XVI były dla Starogardu okresem bardzo pomyślnym. Rozpoczął się czas stabilizacji, odbudowy i rozwoju gospodarczego.

Na przełomie XVI i XVII wieku miasto było jednym z większych ośrodków rzemieślniczych na Pomorzu. Działały tu cechy: piekarzy, rzeźników, gorzelników, piwowarów, sukienników, szewców, kowali, ślusarzy, kotlarzy, nożowników, murarzy, powroźników.

Okres prosperity dla Starogardu zakończył się w I poł. XVII wieku wraz z początkiem wojen ze Szwecją. Zajęte przez wojska szwedzkie w 1626 roku miasto uległo w wyniku działań wojennych znacznym zniszczeniom. Jednak szczególnie tragiczny dla Starogardu okazał się „potop” szwedzki. W jego wyniku liczba ludności miasta zmniejszyła się o połowę.

W drugiej połowie XVII wieku Starogard ubożeje. Układ przestrzenny miasta nie ulega zmianie jednak nie wszystkie posesje są wówczas zamieszkałe. W okresie tym na znaczeniu tracą średniowieczne mury obronne, wzdłuż których powstaje zabudowa mieszkaniowa. Poza nimi rozwijają się przedmieścia: chojnickie i gniewskie. W XVII wieku po wschodniej stronie miasta istniał folwark, młyn i zabudowa nad Kanałem Młyńskim, zaś na przedmieściu chojnickim folusz.

Po I rozbiorze Polski i wcieleniu do Prus, w mieście wybudowano koszary dla stacjonujących tu wojsk pruskich. W 1792 miasto strawił kolejny pożar. Ostało się tylko 11 murowanych budynków, nowo wybudowane koszary oraz kościół pw. św. Mateusza. Ocalały średniowieczne piwnice spalonych, drewnianych domów – na nich to wzniesiono nowe murowane kamienice już w dwa lata po pożarze.

Początek XIX wieku to na Pomorzu wojny napoleońskie, a w Starogardzie wielokrotne przemarsze wojsk przez miasto. Powstały po ich zakończeniu nowy porządek w Europie i związane z nim zmiany polityczne, prawne i gospodarcze, spowodowały w Starogardzie, szczególnie od połowy XIX w., znaczne ożywienie ekonomiczne. Miasto rozwijało się gospodarczo i przestrzennie. Przybywali doń przybysze z różnych stron Europy.

W latach 1820 – 70 powstały liczne zakłady rzemieślnicze, które z czasem przekształciły się w sporej wielkości fabryki.

Starogard był miastem, gdzie żyli i pracowali obok siebie ludzie różnych kultur. W 1802 powstał nowy zbór ewangelicki w miejscu poprzedniego – obecnie kościół katolicki p.w. św. Katarzyny.

W połowie XIX wieku, na terenie, gdzie prawdopodobnie niegdyś stał dwór krzyżacki, powstała synagoga. Średniowieczny kościół katolicki, p.w. św. Mateusza poddany został renowacji. Rozwinęły się przedmieście chojnickie i gniewskie, częściowo zmieniała się ich zabudowa, z wiejskiej na przedmiejską, murowaną. Strzechy zastąpiła dachówka.

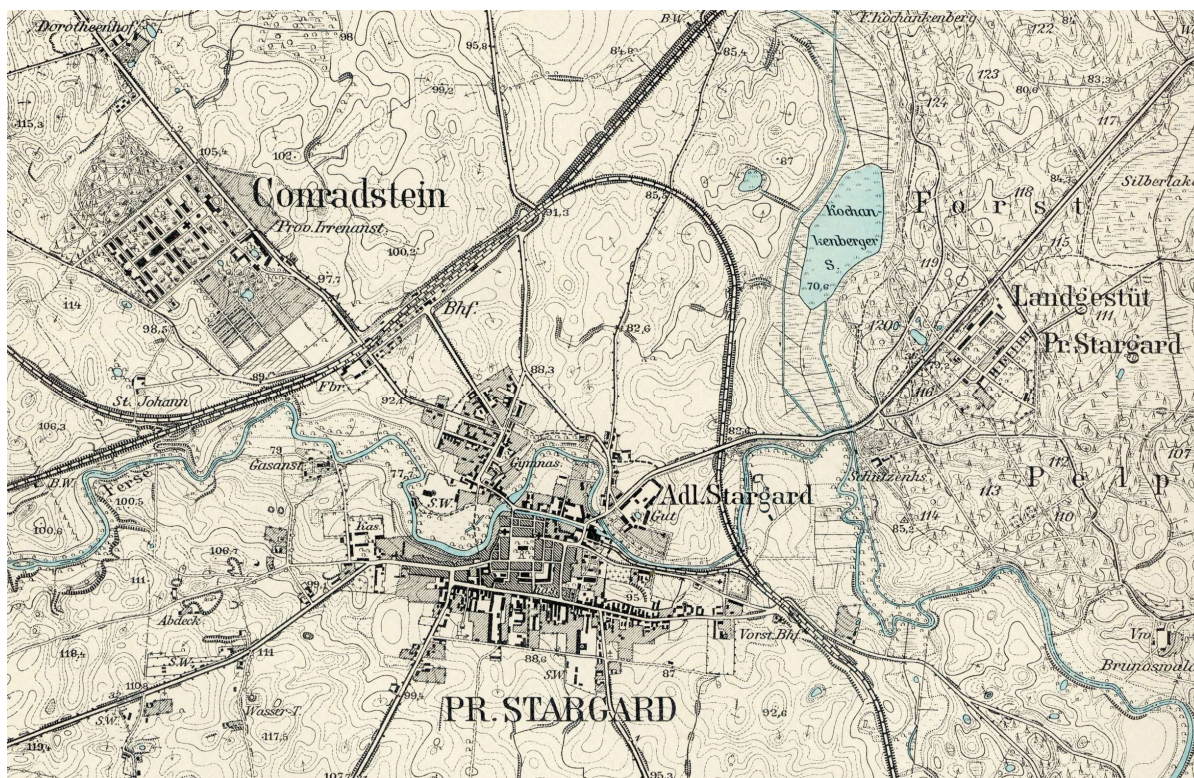
Uruchomienie w 1873 roku linii kolejowej spowodowało rozwój przestrzenny miasta w kierunku póln.-zach. Przemysłowe miasto na przełomie XIX i XX wieku posiadało gazownię i wodociągi. Powstały budynki użyteczności publicznej: Zespół Gimnazjum, nowy Ratusz, Stadnina i Zespół Zakładu Leczniczego – Kocborowo.

Zmieniło się oblicze miasta w obrębie Rynku. Dawne kamienice z początku XIX wieku, kontynuujące XVIII wieczną stylistykę budowlaną, po części uzyskały nowy wyraz. Zamożni właściciele przebudowali swoje domy. Pojawiły się elewacje w modnych wówczas stylach historycznych. Zmiany wprowadzano wedle wskazówek ówczesnych wzorników budowlanych. Domy rosły w górę, zmieniał się kształt dachu, wystrój elewacji i wystrój wnętrz. Zamożność obywateli - miejscowych przemysłowców odbijała się w architekturze ich domów. Pojawiły się wille i modernistyczne kamienice czynszowe. Miasto rozrastało się. Przy czym nadal niezmienny pozostał układ starego miasta o średniowiecznej lokacji. Zachował się też historycznie ukształtowany sposób zagospodarowania przestrzeni. Przy murach wprowadzono dodatkowe podziały na przestrzeniach dawniej miejskich.

Miasto wkroczyło w XX wiek. W 1907 powstała przemysłowa gorzelnia. W 1913 roku rozpoczęto elektryfikację miasta. W następnym roku została zburzona Brama Gdańska.

Koniunktury gospodarczej nie przerwał powrót Starogardu do Polski w 1920 roku. Rozwijał się dalej przemysł i budownictwo. W okresie międzywojennym Starogard był jednym z najbardziej uprzemysłowionych miast na Pomorzu. Od 1926 roku w mieście stacjonował 2 Pułk Szwolężerów Rokitniańskich.

Przestrzenie miasta rozwijało się w kierunku: północnym (rejon ul. Traugutta, Ceynowy, Gdańskiej). Powstały osiedla po zachodniej stronie miasta, a nad Wierzycą park. W południowej części miasta wybudowano kościół p.w. św. Wojciecha. Odrestaurowany został Ratusz i Rynek. Zmodernizowano gazownię, wodociągi, zelektryfikowano miasto. Powstało wiele nowoczesnych budynków mieszkalnych.

Ryc. 2. Miasto na mapie z 1910 r. (źródło: <http://www.mapy.eksploracja.pl/>).

Po roku 1945

Wojna oszczędziła historyczną zabudowę. Miasto przetrwało w zasadzie w niezmienionym kształcie. Po wojnie kontynuowano eksploatację istniejącej zabudowy. Z krajobrazu miasta zniknęły takie obiekty jak: dawny folusz z 1792 przy ul. Bieruta 111 (obecnie ul. Chojnicka), XVIII wieczny zajazd z ul. Harasa 7, kuźnie przy Młynach Wiecherta czy mauzoleum rodziny Wiechertów przy ul. Owidzkiej, oraz kilka budynków mieszkalnych przy ul. Browarowej. Rozbudowano zakłady przemysłowe: Polmos, Polfę (Polpharmę), Famos, Neptun.

Historycznie ukształtowany układ przestrzenny miasta zachował się. Powstały nowe osiedla z zabudową wielorodzinną. W latach 70 – tych powstały osiedla domów jednorodzinnych w rejonie Żabna i Przylesia, a w latach 80 osiedla w południowej części miasta.

Po 1989 roku zmieniła się sytuacja gospodarcza miasta. Zamknięcie bądź uwłaszczenie wielu zakładów przemysłowych spowodowało najczęściej zmianę sposobu użytkowania dawnych, przemysłowych obiektów. Trwa w dalszym ciągu proces ich przekształceń i często - degradacji.

5.2. Ochrona zabytków w Starogardzie Gdańskim – zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Starogard Gdański jest miastem posiadającym wiele zabytków, w formie zespołów przestrzennych i obiektów o wartościach kulturowych. Część z nich objęta została ochroną prawną: poprzez wpis do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych – prowadzonych przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź poprzez zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

miasta. Ochroną objęte są także zabytki ruchome umieszczone w inwentarzu Muzeum Ziemi Kociewskiej. Jednakże dziedzictwo kulturowe to nie tylko dobra objęte wyżej wymienionymi formami ochrony, to także dobra inne, tworzące kulturowy krajobraz miasta, będące świadectwem dokonań miejscowej społeczności, stworzone przez wieki będące świadectwem jej kulturowego dorobku.

Rejestr zabytków województwa pomorskiego

- Obiekt zabytkowy do rejestru zabytków wpisuje Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, wydając decyzję administracyjną. Do rejestru wpisane może zostać także otoczenie zabytku, nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna. Wpis do rejestru może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art.10 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)
- Urząd Pomorskiego Konserwatora Wojewódzkiego prowadzi rejestr dla:
 - zabytków nieruchomych (są to zabytki architektury i budownictwa w tym techniki, inżynierii),
 - zabytków ruchomych – dzieła sztuki, rzemiosła, zabytki techniki,
 - zabytków archeologicznych, nieruchomych (ruchome znajdują się w inwentarzach muzealnych).

Na terenie Starogardu Gdańskiego znajdują się obiekty zabytkowe wpisane do wszystkich ww. kategorii rejestrów. Zostaną one omówione w kolejnych rozdziałach.

Pomniki historii

Pomnikami historii określa się zabytki o szczególnym znaczeniu dla historii kraju. Na terenie Starogardu Gdańskiego nie występują pomniki historii. Dokumenty nadrzędne również nie wskazują obszaru do objęcia go tym rodzajem ochrony prawnej.

Parki kulturowe

Na terenie miasta Starogard Gdański nie występują parki kulturowe. Nie wyróżnia się też na terenie gminy miejskiej obszaru o wysokich wartościach kulturowych charakterystycznych dla miejscowej tradycji budowlanej, o powiązaniach przestrzennych elementów przyrodniczych z kulturowymi, który mógłby być predestynowany do objęcia szerszą ochroną.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Miasto Starogard Gdański jest praktycznie w całości pokryte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustalenia ochrony zawarte w miejscowym planie są prawną formą ochrony zabytków. Sformułowane zasady w planie miejscowym posiadają rangę prawa miejscowego. Art. 19 niniejszej ustawy nakazuje uwzględnić ochronę:

- 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
- 3) *parków kulturowych.*

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie miasta Starogard Gdański uwzględniono ochronę dziedzictwa kulturowego: obiektów wpisanych do rejestru

zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym zabytków archeologicznych oraz układu urbanistycznego.

5.3. Ochrona zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne są jednym z elementów budujących tożsamość danego regionu. Badania archeologiczne dostarczają informacje o najstarszych dziejach regionu, natomiast stanowiska o własnej formie krajobrazowej (grodziska, cmentarzyska kurhanowe) mogą stanowić ważną ofertę turystyczną. Większość stanowisk archeologicznych (osad, cmentarzysk) jest niewidoczna na powierzchni. Odkrywa się je w czasie badań powierzchniowych, wykopaliskowych i przypadkowych odkryć. Od kilku lat w badaniach archeologicznych wykorzystuje się metodę lidarową czyli lotniczy skaningu laserowego, dzięki któremu otrzymujemy model powierzchni ziemi. Metoda ta jest szczególnie przydatna w lokalizacji stanowisk położonych na terenach leśnych.

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U z 2024 r. poz. 1292) zabytkiem archeologicznym jest *zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem*.

Przedmiotem ochrony są nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst — razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Na terenie Miasta Starogard Gdański znajdują się liczne stanowiska archeologiczne, pochodzące z różnych epok historycznych i pradziejowych. Są one odkrywane i wprowadzane do wojewódzkiej ewidencji zabytków w ramach systematycznego, ogólnopolskiego programu „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (AZP) realizowanego od lat 70-tych XX wieku, ale także w efekcie prowadzenia innych programów badawczych i dokonywania odkryć przypadkowych. Stanowią one element istotny dziedzictwa kulturowego jako materialne świadectwo życia i działalności człowieka w minionych epokach. Relikty archeologiczne znajdują się w większości przypadków pod obecnym poziomem użytkowym (pod powierzchnią ziemi). Część stanowisk archeologicznych posiadających największą wartość historyczno-naukową została objęta wpisem do rejestru zabytków.

Na obszarze Miasta Starogard Gdański znajdują się **trzy stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków**:

- grodzisko wczesnośredniowieczne położone na przedmieściu Św. Jana obok torów kolejowych — wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego pod nr C-152 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 05.12.1970 r. (dawny nr rej. zab. 115/A);
- cmentarzysko płaskie we wschodniej części miasta, na zalesionym wzniesieniu między szosą tczewską a Strzelnicą, na wschodniego brzegu rzeki Wierzycy — wpisane do rejestru zabytków

archeologicznych województwa pomorskiego pod nr C-379 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 29.11.1976 r. (dawny nr rej. zab. 303/A);

- osada położona na terenie miasta obok cmentarza wojskowego — wpisana do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego pod nr C-380 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 29.11.1976 r. (dawny nr rej. zab. 304/A).

Istotne dla Miasta jest szczególnie w/w grodzisko wczesnośredniowieczne. Jest to domniemane miejsce lokalizacji joannickiego Starogardu. Miejscowość ta zanikła, lecz legenda o nim jest wciąż żywa, a wiedza poszerza się. Wzgórze nad Wierzycą nosi nazwę Wzgórza św. Jana i związane są tym miejscem liczne legendy. Legendy poruszające wyobraźnię. W roku 2001 podpisano: list intencyjny w sprawie współpracy pomiędzy Miastem a Związkiem Polskich Kawalerów Maltańskich oraz porozumienie o współpracy pomiędzy Muzeum Archeologicznym w Gdańsku a Gminą Miejską w Starogardzie. Wynikiem tych porozumień było przeprowadzenie prac archeologicznych na Wzgórzu św. Jana w sierpniu 2001 roku. Kolejne badania archeologiczne na tym terenie przeprowadziło Muzeum Ziemi Kociewskiej wraz z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku w 2006 roku. W ich wyniku odkryto fragmenty zabudowy — przypuszczalnie pozostałości po grodzie joannickim.

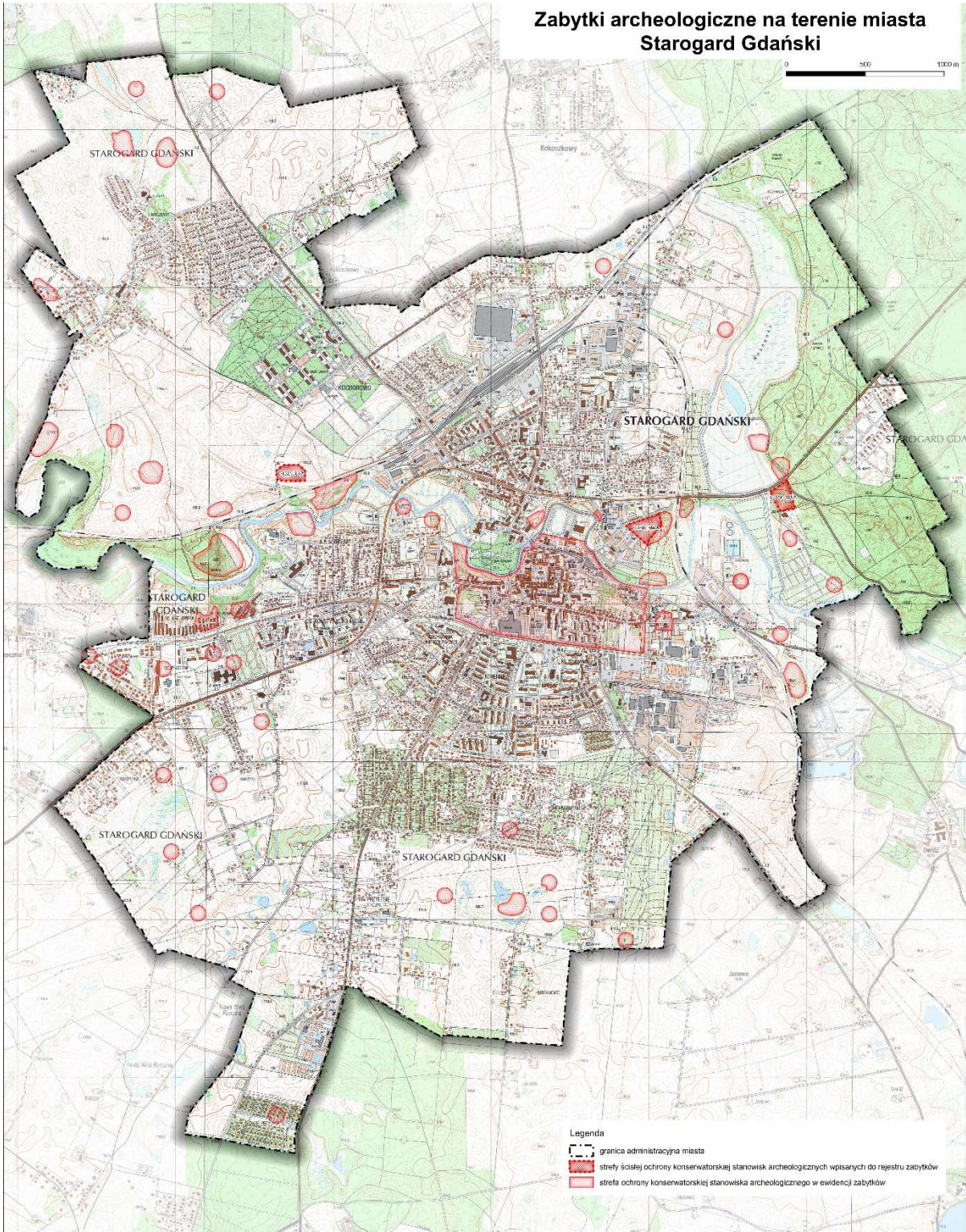
Na obszarze Miasta Starogard Gdański odkryto także pozostałości osadnictwa oraz cmentarzysk z różnych epok historycznych i pradziejowych. Wszystkie te stanowiska archeologiczne, łącznie z wpisanymi do rejestru zabytków, zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Wykaz stanowisk z obszaru miasta zawiera załącznik nr 7 do niniejszego Programu.

Podstawowym zagrożeniem dla obszarów stanowisk, obszarów i stref ochrony archeologicznej są prace ziemne, w trakcie których może dojść do naruszenia oraz zniszczenia warstw i obiektów archeologicznych zalegających pod powierzchnią ziemi. Są to takie prace jak: parcelacje, zabudowa, melioracje, wodociągi, itp.

Zgodnie z *rozporządzeniem ministra kultury i dziedzictwa narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem z dnia 26 maja 2011 r.* oraz rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. wprowadzającym istotne zmiany dotyczące m. in. aktualizacji ewidencji zabytków – Gminna Ewidencja Zabytków powinna zawierać również karty stanowisk archeologicznych. Gminna Ewidencja Zabytków dla miasta w zakresie archeologii jest powtórzeniem ewidencji wojewódzkiej.

Stanowiska archeologiczne posiadają swoje karty ewidencyjne, przechowywane w WUOZ w Gdańsku.

Ryc. 3. Zabytki archeologiczne na terenie miasta Starogard Gdański, wg danych WKZ w 2021 r. (zasiegi chronione poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).

Podstawy ochrony zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne jako istotny element dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz środowiska podlegają ochronie na mocy przepisów prawa międzynarodowego i tworzonego w ich duchu prawa

krajowego, które zobowiązują do ich trwałego zachowania (jeśli to możliwe -- na miejscu), uwzględnienia zadań ochronnych w procesie planowania przestrzennego, a jeśli niemożliwa jest trwała ochrona – metodycznego przebadania i zadokumentowania warstw kulturowych oraz zakonserwowania i zabezpieczenia pozyskanych archeologicznych zabytków ruchomych.

Zgodnie z art. 5 pkt i lit. a Europejskiej Konwencji o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego (Dz.U. z 1996 r. nr 120, poz. 564) każda Strona zobowiązuje się do podejmowania próby pogodzenia i połączenia odpowiednich potrzeb archeologicznych oraz planów zagospodarowania przestrzennego poprzez zapewnienie archeologom uczestnictwa w tworzeniu założeń planowania, ukierunkowanych na zapewnienie wyważonej strategii mającej na celu ochronę, konserwację i podniesienie wartości terenów o wartości archeologicznej, w związku z art. 4 pkt ii cyt. Konwencji, zgodnie z którym każda Strona zobowiązuje się do stosowania środków fizycznej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniając, stosownie do okoliczności konserwację i zachowanie dziedzictwa archeologicznego, jeżeli jest to możliwe na miejscu.

Zgodnie z art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu (m.in.): zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie (pkt 1) oraz uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska (pkt 6).

W przypadku zabytków archeologicznych zasada trwałej ochrony została dodatkowo umocowana w przepisach ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (tekst jednolity: Dz.U z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.) Zgodnie z art. 101 pkt 2 lit. f Prawa Ochrony Środowiska ochrona powierzchni ziemi polega na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego. Tym samym także, zachowanie zbioru dziedzictwa archeologicznego, jako funkcji kulturowej powierzchni ziemi, staje się jednym z celów ochrony środowiska, a zatem uzyskuje dodatkową podstawę prawną w działalności organów administracji publicznej.

Zgodnie z art. 31 ust. 1a pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Do zbioru dziedzictwa archeologicznego, jako zasobu kulturowego i środowiskowego, zastosowanie ma zasada zrównoważonego rozwoju, stanowiąca podstawowe założenie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Ponieważ jest to zasób nieodnawialny (co podnosi jednej z kluczowych dokumentów doktrynalnych jakim jest Karta Zarządzania i Ochrony Dziedzictwem Archeologicznym, Lozanna 1990), należy nim gospodarować świadomie i racjonalnie, aby umożliwić jego zachowanie i korzystanie z niego przez przyszłe pokolenia. Stąd też kolejne dokumenty planistyczne, w szczególności miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, powinny zawierać: zapisy umożliwiające realizację tego celu. W pierwszej kolejności należy dążyć do usuwania z terenów stanowisk archeologicznych funkcji powodujących zagrożenie dla substancji zabytku (prace

naruszające strukturę gruntu), zaś w miejscach gdzie nie jest to możliwe – wprowadzić obowiązek przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Zarówno naukowe jak i inwestycyjne badania wykopaliskowe należy ograniczyć do niezbędnego minimum, ponieważ w ich trakcie nawarstwienia kulturowe zostają nieodwracalnie usunięte, zaś zabytki ruchome zostają wyciągnięte z pierwotnego kontekstu. Wykopaliskowe badania archeologiczne w tym-samym miejscu przeprowadzić można tylko jeden raz, stąd też niezwykle istotne jest racjonalne gospodarowanie zasobem archeologicznym poprzez powstrzymanie się od zbędnych badań wykopaliskowych oraz preferowanie tzw. nieinwazyjnych metod badawczych, które stają się coraz szerzej dostępne. Z tego powodu, w przypadku zagrożenia stanowiska archeologicznego poprzez działania inwestycyjne lub gospodarcze, badaniami archeologicznymi obejmuje się jedynie obszar bezpośrednio narażony na zniszczenie przez prace ziemne. Z kolei w przypadku badań naukowych zaleca się zwiększenie udziału metod nieinwazyjnych, takich jak badania georadarowe, magnetyczne, elektrooporowe, C14 itp.

Ustala się następujące ogólne zasady ochrony stanowisk archeologicznych:

- ujęcie w gminnej ewidencji zabytków na podstawie art. 22 ust. 4 i 5 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i w dalsze wykonywanie przepisów określających zasady ochrony obiektów figurujących w GEZ;
- uwzględnianie zadań ochronnych w procesie planowania przestrzennego zgodnie ze szczegółowymi kierunkami wytyczonymi w dalszej części Programu.

Skuteczna ochrona zabytków archeologicznych polega między innymi na ustalaniu odpowiednich regulacji w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, gdyż zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków jedną z form ochrony zabytków są właśnie ustalenia miejscowego planu, formułowane w postaci graficznej (zasięgi ewentualnych stref ochrony, lokalizacje stanowisk archeologicznych) oraz tekstowej (określenie nakazów, zakazów, dopuszczeni i ograniczeń w zagospodarowaniu terenów). Plany miejscowe obejmujące swym zasięgiem strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych w skrajnych przypadkach, uzasadnionych walorami stanowisk, mogą nawet wprowadzać zakaz zabudowy oraz inne prace związane z naruszaniem struktury gruntu.

Ochrona stanowisk archeologicznych

W przypadku stanowisk archeologicznych należy przede wszystkim dążyć do jak najpełniejszego zachowania zbioru dziedzictwa archeologicznego. Z tego względu, gdzie tylko jest to możliwe, należy dążyć do pogodzenia funkcji terenu z potrzebą ochrony zabytku. Jeżeli jednak trwała ochrona jest niemożliwa, dopuszcza się zainwestowanie lub zagospodarowanie terenu stanowiska archeologicznego z zachowaniem warunków prowadzenia niezbędnych badań archeologicznych na zasadach uregulowanych przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Prace naruszające strukturę gruntu na terenie stanowiska archeologicznego powodują bowiem nieodwracalne zniszczenie substancji zabytku w postaci nawarstwień kulturowych oraz zniszczenie lub uszkodzenie zalegających w nich ruchomych zabytków archeologicznych. W celu ochrony przed nieodwracalną utratą dziedzictwa kulturowego, działania inwazyjne na obszarze stanowisk archeologicznych należy objąć niezbędnymi badaniami ratowniczymi, w trakcie których warstwy kulturowe podlegają zadokumentowaniu, a zabytki ruchome — zabezpieczeniu i konserwacji.

Ustala się zatem, jako główną zasadę ochrony płaskich stanowisk archeologicznych:

Wszelkie prace naruszające strukturę gruntu na obszarze występowania zabytków archeologicznych wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w zakresie niezbędnym do ochrony tych zabytków.

Ochrona stanowisk archeologicznych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych zostały doprecyzowane w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postać nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. z 2021 r. poz. 2402). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r. poz. 283).

Ze względu na specyfikę nieruchomych zabytków stanowisk archeologicznych niemożliwe jest wyznaczenie ich dokładnego zasięgu bez przeprowadzenia wykopaliskowych badań archeologicznych. Jednakże dane pozyskane przy pomocy badań prowadzonych w ramach programu AZP pozwoliły na wyznaczenie przybliżonej lokalizacji poszczególnych stanowisk archeologicznych w obrębie gminy. Należy podkreślić, że obecny zasięg nie uwzględnia przyszłych odkryć i badań ratowniczych, które mogą przyczynić się do rozszerzenia lub zmniejszenia przedstawionego obszaru znanych stanowisk archeologicznych.

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, postuluje się zmianę takiego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów, których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku. W przypadku stanowisk płaskich, przy zmianie istniejących planów, należy dążyć do wypracowania zapisów, dzięki którym w sposób maksymalnie zrównoważony pogodzi się potrzebę ochrony zabytku z dotychczasową funkcją terenu. Jeżeli jednak nie jest to możliwe, należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych stanowiska archeologicznego zagrożonego zniszczeniem wskutek dopuszczonej działalności.

5.4. Rejestr zabytków nieruchomych

Do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego wpisane zostały zabytki architektury i budownictwa, których zabytkowa wartość w skali miasta jest najwyższa, ważne są również w skali regionu i współtworzą w obu przypadkach krajobraz kulturowy.

Aktualnie w rejestrze zabytków nieruchomych znajdują się następujące pozycje:

- układ urbanistyczny Starego Miasta Starogardu Gdańskiego,
- kościół parafialny p.w. Św. Mateusza,
- zespół murów obronnych wraz z Basztą Młyńską, Basztą Narożną, basztą Bramy Gdańskiej,
- cmentarz żydowski przy ul. Boh. Getta,
- dawna synagoga przy ul. Rycerskiej,
- dom przy ul. Piłsudskiego 3,
- zespół Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych wraz z wszystkimi obiektami oraz ogrodzeniem murowanym od południa i zielenią ozdobną, cmentarzem przyszpitalnym; folwarkiem; parkiem; budynkami mieszkalnymi dla pracowników szpitala i terenem,
- kamienica Rynek 16,
- zespół pałacowy (pałac; budynek administracyjny; brama; budynek gospodarczy) przy ul. Kanałowej,
- kamienica Hallera 22,
- założenie przestrzenne Stada Ogierów wraz z budynkami (27 obiektów): budynek administracyjny; budynek mieszkalny - dyrekcyjny; kantyna; budynki mieszkalne pracownicze (9 obiektów); stajnie (4 obiekty); mała stajnia z powozownią; budynki gospodarcze w zespole domów pracowniczych (9 obiektów); stacja transformatorowa
- kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny wraz z działką przykościelną
- kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha,
- mleczarnia wraz z działką przy ul. Norwida,
- budynek dawnego kasyna oficerskiego wraz ze znajdującym się pod nim gruntem po obrysie murów usytuowany na terenie działki 71/10 przy ul. Sobieskiego
- budynek ratusza miejskiego w Starogardzie Gdańskim w granicach działki nr 237 obr. 0017 wraz z reliktnymi piwnic położonych na terenie części działki nr 238/6 obr. 0017
- kamienica wraz z oficyną położona przy Alei Wojska Polskiego 9 (dz. nr 428, obr. 13).

Nowe wpisy zależne są od decyzji władz miasta, mieszkańców i właścicieli nieruchomości. Uznanie celowości ochrony danego obiektu, może skutkować wpisaniem go do rejestru zabytków. Dla obiektów tych można pozyskiwać środki finansowe z różnych źródeł na ich remonty, rewaloryzacje, dokumentacje itp., w tym dotacje samorządowe miasta Starogard Gdański.

Część zabytków rejestrowych charakteryzuje się złym stanem technicznym, m.in. zespół pałacowy przy ul. Kanałowej, fragmenty murów obronnych czy kamienica przy ul. Hallera 22.

Tabelę z aktualnymi wpisami do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego na terenie miasta Starogard Gdański zawiera załącznik nr 1 do niniejszego Programu.

5.5. Rejestr zabytków ruchomych

Zabytek ruchomy to „rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będących dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia,

których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt. 1 i 3 Ustawy o Ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W myśl art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- a. *dziełami sztuk plastycznych rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b. *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c. *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d. *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e. *materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. z późniejszymi zmianami – tj.: dokumenty zawierające utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczone do rozpowszechniania, niezależnie od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści, a zwłaszcza: dokumenty graficzne [piśmiennicze, kartograficzne, ikonograficzne i muzyczne], dźwiękowe, wizualne, audiowizualne i elektroniczne).*
- f. *instrumentami muzycznymi,*
- g. *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h. *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest przez właściwego Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru zabytków ruchomych wpisywane są głównie zabytki pozostające w kościołach w rękach osób fizycznych i prawnych. W rejestrze nie figurują żadne zbiory i kolekcje prywatne.

Tabela 1. Rejestr zabytków ruchomych z obszaru miasta Starogard Gdański

L.P	PRZEDMIOT OCHRONY *	LOKALIZACJA	NUMER REJESTRU	DATA WPISU
1.	Pojazd konny Calecme Uprząż bałaguska Pojazd konny – wolant Uprząż chomątowa, poczwórna Sanie typu pruskiego Pojazd konny Wolant Pojazd konny Landolet Pojazd konny Amerykan Pojazd konny Dos-au-dos	Stado Ogierów Starogard Gdański, ul. Mickiewicza 12	B/10	22.02.1967
2.	Rzeźba Biskupa	Kościół pw. św. Mateusza	B/81	06.03.1972
3.	Wyposażenie kościoła. W tym: ołtarz główne, ołtarze boczne, rzeźby, obrazy, złotnictwo, płyty nagrobne i inne (ogółem 56 sztuk)	Kościół pw. św. Mateusza	B/81	27.05.1972

Źródło: Dane z Urzędu Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (za: Program Opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024)

- Każdy z obiektów wpisany do rejestru zabytków ruchomych posiada kartę ewidencyjną zabytku ruchomego.

- Karty te znajdują się w zbiorach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

W Starogardzie Gdańskim wśród ruchomych zabytków dawnej sztuki i rzemiosła wyróżnione zostały wpisem do rejestru zabytków ruchomych woj. pomorskiego zbiory znajdujące się w dwóch zespołach:

1/ W Stadzie Ogierów – zespół dawnych pojazdów konnych i uprzęży.

Są to obiekty z przełomu XIX i XX wieku oraz z okresu międzywojennego, pochodzące z różnych warsztatów i reprezentujące różne typy pojazdów oraz dwa komplety uprzęży. Ekspozyty te są własnością Stada i tam też są przechowywane. Część z nich wymaga przeprowadzenia prac konserwatorskich. Brak jest stałej ekspozycji prezentującej wyżej wymienione obiekty. Obecnie prezentowane są okazjonalnie.

2/ Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Mateusza.

Wpisem objętych zostało ogółem 56 obiektów stanowiących wyposażenie liturgiczne – w tym obiekty złotnictwa, ołtarze: główny i boczne, obrazy i rzeźby, malowidła ścienne, płyty nagrobne, epitafium, szaty liturgiczne i obiekty złotnictwa oraz i inne.

Wśród obiektów objętych decyzją dominują obiekty barokowe i rokokowe. Zabytki są własnością parafii. Odnowione wyposażenie kościoła farnego podziwiać można w jego wnętrzu poza pewnymi wyjątkami: zabytkowymi szatami i obiektami złotnictwa. Okazy te nie są prezentowane na co dzień.

W kościele farnym i pozostałych kościołach Starogardu spotkać możemy zabytki ruchome – nie objęte wpisem do rejestru zabytków, dzieła dawnych mistrzów: rzemieślników i lokalnych artystów. W pracach tych wyraźnie widoczne są wpływy sztuki ludowej i miejscowych warsztatów – zwłaszcza wśród dzieł dawnych. Zachowała się po części dawna stolarka z autentycznymi okuciami i zamkami. Dzieła: snycerzy, obrazy i rzeźby, feretrony a także dawne nagrobki i płyty nagrobne. Częściowo XIX wieczne – neogotyckie wyposażenie przynależy do kościoła pw. św. Katarzyny, a nieliczne XX wieczne obiekty spotkać możemy w kościele pw. św. Wojciecha.

5.6. Muzea

Instytucjami powołanymi do ochrony zabytków, w tym głównie ruchomych, są muzea. Gromadzone są w nich dobra kultury obrazujące nasze dzieje, dorobek kultury materialnej i artystycznej. Dokumentują one tożsamość regionu, prowadzą działalność naukową i edukacyjną.

W Starogardzie działa **Muzeum Ziemi Kociewskiej**.

Zbiory znajdują się tu w dwóch działach

1/ etnograficznym – sztuka ludowa,

2/ historycznym – archiwalia i druki, fotografie, zbiory artystyczne.

Zabytki ruchome wpisane do inwentarza muzealnego nie są wpisywane do rejestru zabytków ruchomych prowadzonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Finansowane jest z budżetu Gminy Miejskiej. Mieści się w trzech budynkach w Starogardzie: w budynku przy ul. Bocznej 2, Baszcie Narożnej i Baszcie Gdańskiej, Muzeum korzysta także z budynku Ratusza.

Profil działalności Muzeum to głównie zbiory etnograficzne i historyczne, Muzeum dąży do rozszerzenia swojej działalności, w tym także pozyskania i gromadzenia zbiorów archeologicznych.

Na terenie Starogardu Gdańskiego formalnie nie wyodrębniono prywatnych kolekcji i zbiorów. Istniejące zasoby: prywatne i instytucjonalne nie zostały wpisane do rejestru zabytków.

Muzeum (z wcześniej określonych przyczyn programowych i finansowych) nie prowadziło i nie prowadzi znaczących działań mających na celu ochronę i udokumentowanie materialnego i duchowego dorobku starogardzkiej - miejskiej społeczności, wielonarodowościowej i wielokulturowej. Systematycznie jednak publikuje w wydawnictwie Roczniki Muzealne „Rydwani” różnego rodzaju materiały dotyczące historii miasta i jego mieszkańców.

5.7. Dokumentacja konserwatorska – rodzaje ewidencji konserwatorskiej

W zasobach Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora i Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID) oraz w jego gdańskiej agendzie, Regionalnym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków (oddział terenowy NID w Gdańsku), znajdują się dokumentacje konserwatorskie, dokumentujące poszczególne typy zabytków, zespoły przestrzenne, cmentarze, zabytki techniki, zabytki ruchome opracowania studialne i inne.

Tabela 2. Rodzaje ewidencyjnej dokumentacji konserwatorskiej dla obiektów z obszaru Starogardu Gdańskiego.

Rodzaj dokumentacji		Ilość	Miejsce przechowywania	Udostępnienie
Fiszki		666	WKZ, NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
Karty zielone		17	NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
Karty białe	Architektury i budownictwa	158	WKZ, NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
	Techniki	Brak		
Karty cmentarzy		5	WKZ, NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
Katalog parków		Brak danych	WKZ, NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
Zabytki techniki – ruchome		Brak		
Zabytki ruchome – dzieła sztuki, rzemiosła,		Dane poufne	WKZ	W Instytucji przechowującej. Materiał poufny, wymaga zgody WKZ
Opracowania studialne		Według katalogu	WKZ, NID/OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej
Inne		Według katalogu	NID/ OT Gdańsk	W Instytucji przechowującej

Źródło: Dane z Urzędu Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i NID (za: Program Opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024, brak nowych od tego czasu).

Dla Starogardu Gdańskiego występują następujące rodzaje dokumentacji konserwatorskiej:

Ewidencja adresowa – tzw. „fiszki”

Formą opieki nad zabytkami jest ich ewidencjonowanie i dokumentowanie.

Zgodnie z art. 22 ust. 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków objętych wojewódzką ewidencją zabytków znajdujących się na terenie województwa, ewidencję z terenu gminy (art. 22 ust 4) prowadzi prezydent miasta w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy/miasta.

Ewidencja konserwatorska – tzw. „fiszki” - karty adresowe zabytków

Podstawowym zasobem konserwatorskim – ewidencyjnym, określającym zasób zabytków nieruchomych architektury i budownictwa są: fiszki – karty adresowe zabytków. Jest to zbiór wszystkich zespołów i obiektów o wartościach zabytkowych. Informacją porządkującą jest adres.

Ewidencja wykonana jest na kartonowych fiszkach bibliotecznych. Tekst zawiera podstawowe informacje o obiekcie zabytkowym: adres, miejscowość, gminę, powiat, województwo, ulicę, nr budynku, nazwisko właściciela, datę budowy, materiał, z którego obiekt wykonano. Zawiera zwięzłą charakterystykę architektury budynku, stan zachowania. Informację o innych dokumentacjach konserwatorskich (białe karty, zielone karty), informacje czy obiekt znajduje się w rejestrze zabytków – czy został z niego wykreślony, czy istnieje, czy został rozebrany. Na odwrocie fiszki znajduje się czarno - biała fotografia, data wykonania fiszki, zdjęcia, nazwisko autora i miejsce przechowywania dokumentu. Informacja zawarta na fiszce pozwala zidentyfikować obiekt i określa jego zabytkową wartość.

Ewidencja wykonana została w głównym zarysie w latach 80-tych XX wieku, uzupełniana była w latach 90-tych XX w. Ewidencja przekazana została Miastu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku w 2003 roku, z zaleceniem założenia i prowadzenia przez miasto Gminnej Ewidencji Zabytków. Materiał ten w okresie lipiec - wrzesień 2008 r. zaktualizowano i zweryfikowano z uwzględnieniem zasad podanych przez ówczesny Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków. Gminną ewidencję zabytków z 2008 roku przekazano Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w Gdańsku.

W ewidencji obiektów zabytkowych Starogardu Gdańskiego znajdują się:

- 1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- 2/ zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków w tym ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

„Białe karty”

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych, obiektów budowlanych i architektonicznych o wartościach kulturowych charakterystycznych - dla krajobrazu kulturowego Starogardu Gdańskiego wykonano karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, tzw. „Białe Karty”.

„Białe Karty” znajdują się w zbiorach Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w Narodowym Instytucie Dziedzictwa Oddział w Gdańsku (dawniej: Regionalnym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Gdańsku) i w NID w Warszawie (dawniej- Krajowym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie). Dokumentacja ta sukcesywnie się powiększa. Wykonywana jest od końca lat 70-tych XX wieku. Obiekty wpisane do rejestru zabytków powinny posiadać „Białą kartę”. Biała karta jest standardową dokumentacją konserwatorską. Dokumentuje się na niej zespoły przestrzenne, obiekty architektury i budownictwa, w tym także nieruchome zabytki techniki. Jest to kartonowa, biała karta o formacie A3, wypełniana dwustronnie, pismem maszynowym. Na stronie frontowej, znajdują się podstawowe dane o obiekcie: nazwa, data budowy, informacje o adresie, dane z ewidencji gruntów, status prawny, fotografia, orientacja, sytuacja, schematyczne plan i ewentualnie przekrój. Strony wewnętrzne, przeznaczone są na szczegółowy opis obiektu, według ściśle określonego

schematu. Zawarte są tam też wiadomości o istniejących dokumentacjach, jest ocena stanu zachowania zabytków i wskazania konserwatorski. Ostatnia strona zawiera informacje o: bibliografii, kartografii, autorze. Karta Biała może posiadać wkładki – karty formatu A4 na których znajduje się ciąg dalszy tekstu i fotografie obiektu.

Załącznik 4 do niniejszego Programu – Spis: „Białych Kart”

„Karty zielone”

Dla znaczących dla miasta obiektów zabytkowych do końca lat 60 – tych XX wieku wykonano karty ewidencyjne tzw. „Karty Zielone”. Jest to kartonowa, zielona w kolorze karta z rubrykami na której znajdują się rubryki, które w sposób syntetyczny pozwalają określić wartości obiektu zabytkowego. Informacje wpisywane były odręcznie. Zawierały wszystkie niezbędne informacje. Takie jak: położenie, datę powstania, materiał budowlany, formę architektoniczną, stan zachowania, schemat planu. Zdjęcie – stykówkę, datę wykonania, autora itp. Karty te wykonywane były w terenie do końca lat 60-tych XX wieku dla najcenniejszych obiektów. Przechowywane są w NID w Gdańsku.

Załącznik 5 do niniejszego Programu - Spis „Kart zielonych”

„Karty cmentarzy”

Dla cmentarzy powstałych przed 1945 rokiem założono karty ewidencyjne cmentarzy – według standardów określonych przez ówczesny Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Oprócz danych identyfikujących obiekt, posiadają one rubryki zawierające informację o przynależności wyznaniowej, ilości i stylistyce nagrobków, grobach osób znanych, wydarzeniach historycznych, zasobie i układzie kompozycyjnym zieleni. Zobrazowane są zdjęciami i planami cmentarzy z uwzględnieniem analizy kompozycji ich rozplanowania, stanu zachowania i zaleceń konserwatorskich.

Załącznik nr 6 do niniejszego Programu - Spis Kart Cmentarzy

Zasoby cyfrowe

W wyniku prowadzenia obecnie prac digitalizacji zasobu krajowej ewidencji zabytków oraz ewidencji grobów i cmentarzy wojennych dokumenty te są skanowane i udostępnione do przeglądania i pobierania dla użytkowników poprzez portal zabytek.pl.

Jednocześnie na podstawie tej dokumentacji pozyskane i udostępnione zostały obiekty przestrzenne dostępne poprzez geoportal NID. Na geoportalu można wyświetlić te dane w dowolnej, wybranej przez użytkownika kompozycji mapowej. Zabytki ewidencyjne są także udostępnione poprzez usługi sieciowe typu WMS oraz poprzez API. Dane ewidencji zabytków są także udostępnione w formie zestawień tabelarycznych i [danych statystycznych poprzez portal dane.gov.pl](http://dane.gov.pl).

5.8. Gminna Ewidencja Zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków (GEZ) w postaci zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu miasta prowadzona jest przez Prezydenta Miasta zgodnie z art. 22 ust 4 ustawy.

Celem ewidencji zabytków jest rozpoznanie obiektów zabytkowych w terenie i ich udokumentowanie, zebranie i opracowanie podstawowych informacji merytorycznych o nich, zebranie informacji administracyjno-adresowych, tworzenie opracowań dla obiektów zagrożonych rozbiórką, destrukcją lub gruntowną przebudową, monitoring zasobu zabytkowego.

Wpis do Gminnej Ewidencji Zabytków:

- stanowi jedną z podstaw do objęcia ochroną konserwatorską obiektu w niej zamieszczonego np. w decyzjach o warunkach zabudowy
- podlega uzgodnieniom konserwatorskim na etapie pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (pozwolenia na budowę wydaje się dla nich „w uzgodnieniu” z konserwatorem) oraz na etapie postępowania o ustalenie warunków zabudowy
- może dotyczyć obiektów niefigurujących w wojewódzkiej ewidencji i w rejestrze zabytków, a jedynie wskazanych przez samą gminę i wpisanych do GEZ w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Zgodnie z zaleceniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Wydział Planowania i Urbanistyki UM w Starogardzie Gdańskim podjął w 2008 roku dzieło tworzenia Gminnej Ewidencji Zabytków. Opracowany został wówczas wzorzec własnej karty – rozbudowany w stosunku do zaleceń NID. Karta ta, stanowi dobry materiał informacyjny a jednocześnie dokumentacyjny dla poszczególnych obiektów o wartościach zabytkowych. Oprócz wiadomości podstawowych niezbędnych dla Karty Zabytków, związanych z historią, stylistyką, sztuką i techniką budowania, stanem zachowania zabytków, rozpoczęto tworzenie „teczek zabytków”. Dla każdego obiektu planuje się „dokładanie” do w/w teczki każdej informacji, która mogłaby wzbogacić wiedzę o nim, np. stare fotografie, pocztówki, artykuły, opowieści mieszkańców, informacje o aktach, itp.

Dla Starogardu Gdańskiego wg spisu WKZ i ROBIDZ (obecnie NID) założono 666 kart ewidencyjnych (wykaz z 2003 roku wykonany przez ROBIDZ). Karty wypełniane są drukiem. Ilość obiektów zabytkowych, istniejących w terenie faktycznie jest różna od tej podanej w wykazie.

Program opieki nad zabytkami na lata 2009-2012 uwzględniał wyniki ówczesnych prac nad tworzeniem gminnej ewidencji zabytków (etap I – weryfikacja i uzupełnienia ewidencji otrzymanej od woj. konserwatora zabytków – lipiec/wrzesień 2008 r). Wyniki prac zostały przedstawione do zaopiniowania Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków. Zbiór kart, zaopiniowany pozytywnie przez WKZ stanowił dotychczasową gminną ewidencję zabytków.

Od tego czasu ewidencja zabytków miasta Starogard Gdański jest sukcesywnie aktualizowana. Dodawane są nowe obiekty a nieistniejące są z niej usuwane. Poza tym w roku 2017 (czerwiec-lipiec) dokonano całościowej lustracji terenowej weryfikując stan wszystkich obiektów, aktualizując zdjęcia oraz opisy – oceniając ich stan techniczny i potencjalne zagrożenia. Na tej podstawie, w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, wykreślono z ewidencji nieistniejące już obiekty oraz te, które utraciły wartości zabytkowe.

Gminna ewidencja zabytków – 2008

W roku 2008 gminna ewidencja zabytków składała się ze zbiorczej tabeli danych (program EXCEL) dotyczącej 622 obiektów wraz z dokumentacją fotograficzną (w formie elektronicznej).

Ewidencję wykonano na podstawie prac terenowych, kwerendy materiałów archiwalnych w: Urzędzie Miasta w Starogardzie Gdańskim, zasobach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku,

Regionalnym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Gdańsku oraz na podstawie dotychczasowego wykazu zabytków z 2003 r. (materiały WKZ).

Wykaz zabytków Starogardu Gdańskiego z 2003 r. został zweryfikowany podczas wizji lokalnej (07.09.2008 r.). Do uaktualnionej ewidencji zabytków nie zakwalifikowano 30 obiektów. Dwadzieścia jeden spośród nich (Boczna 2; Browarowa 5; Chojnicka 10, 12, 22, 24, 30, 31, 37, 39, 44, 46, 57, 61a, 63; Hallera 2a/Rynek 29; Kościuszki 101; Lubichowska 50 i 58; Parkowa 1; Rycerska 5) zostało przebudowanych w stopniu uniemożliwiającym uznanie ich obecnie za zabytkowe. Niektóre obiekty powstały z częściowym wykorzystaniem dawnych murów i fundamentów.

Niestety, na obszarze miasta do dziś nie zachowało się dziewięć budynków znajdujących się wykazie zabytków z 2003 r. Należą do nich: Browarowa?, Kościuszki 49, Kilińskiego 10, Ogrodowa 11, Owidzka 18, Pelplińska 13, Pomorska 5, Sobieskiego 16 i Tczewska 14. Dla nielicznych budynków dostępna jest dokumentacja fotograficzna w Urzędzie Miasta Starogard Gdański. Opracowana ewidencja dla Starogardu Gdańskiego została uzupełniona o ponad 40 obiektów nieuwzględnionych w wykazie zabytków z 2003 r.

GEZ jest udostępniona na stronach internetowych miasta, w ramach aplikacji Geoportalu.

W 2017 r. i w 2021 r. dokonano weryfikacji GEZ dla miasta, usunięto obiekty nieistniejące oraz te które utraciły walory kulturowe, dodano nowe, a także zaktualizowano na podstawie materiałów i danych WUOZ w Gdańsku listę wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych dla miasta.

Obecnie (stan na wrzesień 2024 r.) lista obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków zawiera 584 zabytki, z czego 288 figuruje jednocześnie w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a 18 jest wpisanych do rejestru zabytków (w tym 3 wpisy tzw. „obszarowe”), wojewódzka ewidencja zabytków archeologicznych zawiera 71 pozycji² (dot. stanowisk archeologicznych na terenie miasta).

W ostatnim czasie z GEZ zostały wykreślone:

- budynek aresztu przy ul. Kościuszki 30A , nr karty GEZ: 0015-0000260

oraz dwa nieistniejące już obiekty:

- ul. Tczewska 9 (Wytwórnia Wód Gazowanych – biura, magazyn), nr karty GEZ: 0516-0000343;

- ul. Tczewska 22 (budynek gospodarczy w zespole folwarcznym w Starogardzie Szlacheckim, obecnie usługowy Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych), nr karty GEZ: 0532-0000343.

Gminna ewidencja zabytków stanowi obecnie jedną z równorzędnych podstaw do objęcia zamieszczonego w niej obiektu ochroną konserwatorską (np. w sytuacji braku planu miejscowego), a obiekty ujęte w GEZ podlegają uzgodnieniom na etapie pozwolenia na budowę lub rozbiórkę³ (art. 39 ust.3 ustawy Prawo budowlane Dz.U. 2024, poz. 725, ze zm.).

Zasady prowadzenia gminnej ewidencji zabytków określa *rozporządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z*

² wykaz w załączniku zawiera także dwa stanowiska położone w granicach administracyjnych gminy wiejskiej Starogard Gdański, w obr. geod. Janowo

³ art. 39 ust 3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

prawem z dnia 26 maja 2011 r. Do niniejszego dokumentu rozporządzeniem z dnia 10 września 2019r. wprowadzono istotne zmiany dotyczące m. in. aktualizacji ewidencji zabytków. Zmiany te w szczególności nakładają na gminę obowiązek informowania właściciela zabytku o umieszczeniu go w ewidencji, a także wprowadzają nowe wzory kart ewidencyjnych zabytków.

Wszystkie obiekty figurujące w GEZ dodatkowo chronione są ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których szczegółowo zostały określone wskazania dotyczące ich ochrony.

Wykaz obiektów figurujących w GEZ zawiera załącznik nr 2 do niniejszego Programu.

5.9. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

Wg nowelizacji z 2010 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (ustawa z dn. 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw - Dz.U. Nr 75 poz. 474) zmieniono status prawny ewidencji zabytków. Przedtem prowadzona była ona wyłącznie do celów wewnętrznych, pozwalała na analizę i inwentaryzację istniejącej substancji kulturowej, jednakże nie była podstawą do podejmowania przez organy konserwatorskie działań władczych względem obiektu nią objętego, umieszczenie w ewidencji nie było równoznaczne z poddaniem nadzorowi konserwatorskiemu. Obiekt ujęty w ewidencji zabytków (nie rejestrowy) podlegał ochronie o ile został jednocześnie ujęty w planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego.

Aktualnie zabytki nieruchome znajdujące się w WEZ, powinny być ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków i tym samym podlegają uzgodnieniom na etapie pozwolenia na budowę lub rozbiórkę⁴ (art. 39 ust.3 ustawy Prawo budowlane, Dz.U. 2024, poz. 725 ze zm.)

Zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz.U. 2024, poz. 1292) wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych.

Zgodnie z przepisami ustawy:

Art. 22. [Rodzaje ewidencji zabytków]

- 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
- 2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
- 3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*

Aktualnie w WEZ z obszaru miasta Starogard Gdański figuruje **288** pozycji.

Wykaz obiektów zawiera załącznik nr 2 do niniejszego Programu.

⁴ j.w.

5.10. Zabytki identyfikujące krajobraz kulturowy miasta

Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. **Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.**

Zabytki architektury i budownictwa – współdefiniujące krajobraz kulturowy – współtworzą tożsamość miejsca. Krajobraz kulturowy i tożsamość miejsca określa historycznie ukształtowana i trwająca do dziś struktura przestrzenna, jak i „dzieła” współcześnie nam tworzone. Jakość tej przestrzeni, jej wzajemne powiązania i funkcjonowanie stanowią o „genius loci” danego miejsca.

Główny cel ochrony krajobrazu kulturowego zobrazowały Pawłowska i Swaryczewska (2002)⁵ w słowach: *„Na współczesny krajobraz kulturowy składa się większa lub mniejsza liczba elementów odziedziczonych po przodkach. Można powiedzieć, że krajobraz, zwłaszcza gdy zawiera wiele pamiątek przeszłości, jest formą zapisu tradycji miejsca. Przez taki historyczny krajobraz zyskujemy informację o stanie miejsca w przeszłości, dzięki autentycznej scenerii łatwiej potrafimy wyobrazić sobie dawne wydarzenia. W ten sposób nawiązujemy łączność z poprzednimi pokoleniami. Powinniśmy pamiętać, że w „księdze krajobrazu” zapisujemy także nasz przekaz dla następnych pokoleń”.*

W Starogardzie elementów świadczących o dokonaniach miejscowej społeczności w minionych wiekach zachowało się sporo. Te, których wartość oceniono najwyższej w skali miasta bądź regionu objęto ochroną prawną, poprzez wpis do rejestru zabytków i zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ochroną objęto różnego typu obiekty. Te, które służą obecnej społeczności utrzymane są zwykle w dobrym stanie. Są widocznymi i wyraźnymi składnikami krajobrazu kulturowego miasta. Te, których czas minął, ponieważ zabrakło społeczności, które były z nimi związane (nie mogą spełniać już swojej użytkowej funkcji) popadają w ruinę. Przed dewastacją bronią się budynki, ich kubatury – namacalną materialną wartość można wykorzystać bez mała w każdej sytuacji. W ruinę popadają obiekty związane głównie z wartościami duchowymi, cmentarze, miejsca pamięci itp. których funkcja użytkowa uległa zasadniczej zmianie. W tej grupie znajdują się cmentarze, dawne dwory, rezydencje przedsiębiorców, pałac Wiechertów, no i oczywiście zakłady przemysłowe, których czas technicznej świetności minął. Nie służą już dawnej funkcji, a nowej im nie określono.

Wędrując po mieście, można wskazać charakterystyczne obiekty – twory materialne i przywołać wartości niematerialne, jako cechy określające tożsamość miasta. Wartości te są czytelne nadal w przestrzeni dla każdego, kto stara się poznać miasto, zrozumieć przynależny doń proces dziejowy. Przemierzając jego ulice, poznając ludzi i miejsca z którymi są związani – miejsca, które są im bliskie oraz te o których zapomnieli albo ich nie poznali.

Niewiele miast wielkości Starogardu posiada taką ilość nawarstwień kulturowych na tak stosunkowo niewielkim obszarze. Jest to wartość, którą można wykorzystać w budowaniu strategii jego obecnego i przyszłego rozwoju.

⁵ K. Pawłowska, M. Swaryczewska, „Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna”. Kraków, 2022.

Fot. 1. Widok z parku miejskiego na kościół p. w. św. Mateusza (fot. własna).

Najbardziej nośne, określające tożsamość miejsca wartości to:

- zachowana dobrze panorama średniowiecznego miasta lokacyjnego
- zachowany układ przestrzenny średniowiecznego miasta lokacyjnego, zachowany układ planu parcelacyjnego z zabudową przyrynkową - mieszczańskimi kamienicami z XVIII, XIX i XX wieku. Kamienic posadowionych na gotyckich, sklepionych piwnicach z tradycyjnym jeszcze sposobem zagospodarowania działki (kamienica frontowa, oficyny boczne i oficyna tylna).
- zachowana struktura przestrzenna przedmieść: chojnickiego, gniewskiego i gdańskiego, oparta na XVII wiecznym podziale parcelacyjnym.

Ponadto:

- czytelna w przestrzeni chronologia rozwoju układu przestrzennego miasta
- czytelny w przestrzeni, wielowiekowy rzemieślniczy i przemysłowy charakter miasta (zespół młynów, browar, zakłady spirytusowe, dawna fabryka obuwia i inne), którego produkcja związana była ściśle z wykorzystaniem jego nadrzecznej lokalizacji
- czytelna w przestrzeni, wielowiekowa wielonarodowość i wielokulturowość społeczności lokalnej (świątynie i cmentarze różnych wyznań).

Strukturę tej przestrzeni tworzą wypełniające je obiekty i zespoły. W Starogardzie są wśród nich świątynie różnych wyznań: katolickie, dawny kościół protestancki i dawna synagoga. Są cmentarze związane z wyznawcami różnych religii, cmentarz wojskowy. Mamy obiekty użyteczności publicznej, pochodzące z różnych okresów, reprezentujące różne style.

Są to: urzędy, szkoły, szpital, budynki administracji państwowej. Obiekty służące niegdyś obronności – średniowieczne mury miejskie z basztami, budynki koszar. Obiekty przemysłowe - młyny, huta szkła, zakłady spirytusowe i wiele innych.

Zasadniczą strukturę miasta tworzą jednak domy mieszkalne jego obywateli. Te pochodzą z różnych okresów, są różnej wielkości i stanowią świadectwo o dzisiejszych i niegdyśszych właścicielach. Organizacja przestrzeni, wspólny sposób jej użytkowania - ulic, placów, parków, urządzeń sportowych i towarzyszącej im zieleni, to także elementy tożsamości miejsca.

Zespoły i obiekty o szczególnym znaczeniu dla krajobrazu kulturowego miasta – identyfikujące jego przestrzeń to przede wszystkim:

I. Obiekty archeologiczne

1. Wzgórze św. Jana – relikty grodu i osady joannickiej

II. Zespoły przestrzenne, obiekty architektoniczne i budowlane

1. Zespół średniowiecznego miasta wraz z Ratuszem, murami obronnymi, basztami, relikdami fos i kanałem młyńskim
2. Kościół parafialny pw. św. Mateusza
3. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny
4. Kościół parafialny pw. św. Wojciecha
5. Dawna synagoga
6. Zespół Koszar Pruskich
7. Zespół Młynów
8. Pałac Wiechertów
9. Relikty folwarku Starogard Szlachecki
10. Przedmieście Chojnickie
11. Przedmieście Gniewskie
12. Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Towarzystwo Akcyjne – obecnie Premium Distillers Sp. z o.o.
13. Zespół Dworca Kolejowego
14. Budynek Urzędu Miasta
15. Dom Pomocy Społecznej- dawny szpital Sióstr Elżbietanek
16. Zespół dawnego Gimnazjum
17. Budynek Sądu

5.11. Tereny zieleni w mieście

Tereny zieleni w mieście stanowią istotną część jego przestrzeni, jak również część krajobrazu kulturowego. Roślinność wpływa na jakość powietrza w mieście, jego mikroklimat, ale także na kształtowanie krajobrazu miasta i nadaje mu specyficznego charakteru, podkreśla jego architekturę i stanowi dopełnienie. Zieleń miejska to tereny niezabudowane wewnątrz miasta, zajęte przez zaplanowane i utrzymane, lub naturalne zespoły roślinności. Zabytkowa zieleń, to przede wszystkim wartościowy starodrzew. Starodrzew może być częścią takich miejsc jak: parki, skwery, zieleńce, zieleń na placach, ulicach, czy cmentarze. Wymienione rodzaje terenów tworzą tzw. miejski system przyrodniczy – ich wzajemne powiązania mogą wpłynąć na poprawę warunków życia na obszarach

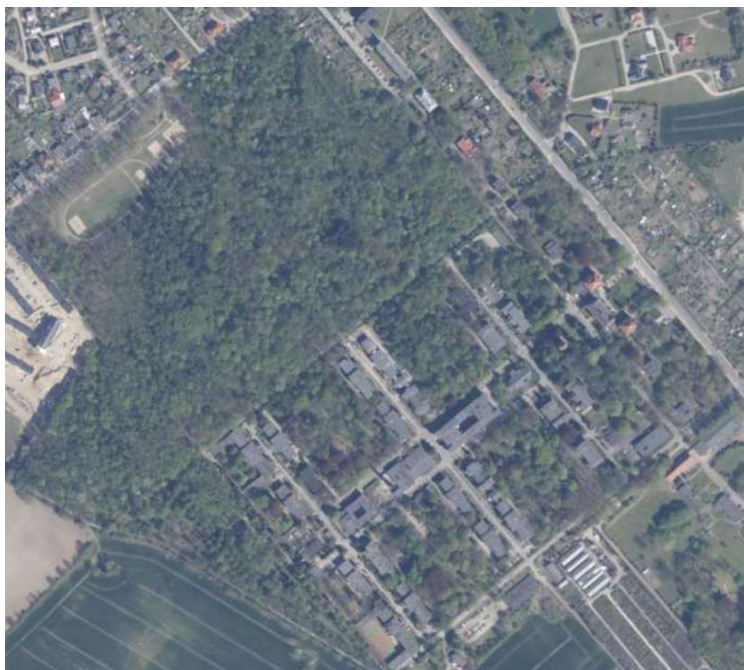
miejskich. Dla prawidłowego funkcjonowania układów zurbanizowanych tereny zieleni są jednym z podstawowych elementów zagospodarowania przestrzennego.

Fot.2. Pomnik Wierzyżanki w parku miejskim (fot. własna)..

Zieleń w rejestrze zabytków województwa pomorskiego

W rejestrze zabytków znajduje się **zieleń ozdobna oraz park i cmentarz przyszpitalny w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych** oraz **cmentarz żydowski z aleją** przy ul. Bohaterów Getta.

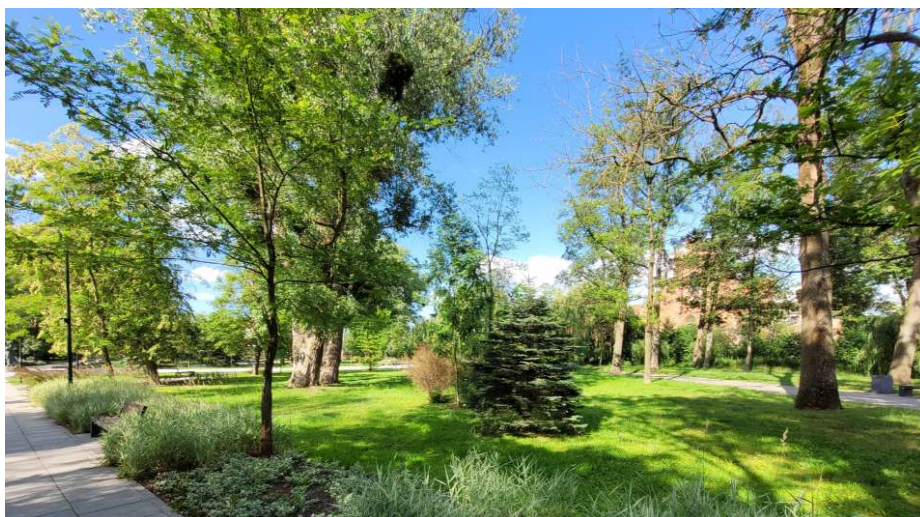
Ryc.4. Układ zieleni zespołu Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych wraz z parkiem chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego na ortofotomapie (źródło: <https://stg.e-geoportal.pl>).

Poza obiektami znajdującymi się w rejestrze zabytków, w GEZ miasta Starogard Gdański ujęto również - park miejski,

- park w założeniu dworsko-folwarcznym Hermanowo,
- cmentarz przy ul. 2 Pułku Szwoleżerów,
- cmentarz ewangelicki przy ul. Owidzkiej.

Ryc. 5-6. Dawny układ zieleni założenia folwarcznego Hermanowo na mapie z 1910 r. (źródło: <http://www.mapy.eksploracja.pl/>). oraz dzisiejsze pozostałości parku na ortofotomapie (źródło: <https://stg.e-geoportal.pl>).

Fot.3. Park miejski położony w zakolu rzeki Wierzycy (fot. własna)..

Duże znaczenie w krajobrazie miasta odgrywa również roślinność wzdłuż rzeki Wierzycy – park miejski stanowi jedynie jej fragment.

Zabytkowe parki

Jedynym parkiem, będącym pozostałością po założeniu folwarczno-parkowym w postaci reliktyw założenia parkowego znajduje się w południowej części miasta - Hermanowo.

Ochrona zieleni komponowanej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Poza obiektami ujętymi w rejestrze oraz ewidencjach zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zostały wyznaczone aleje i szpalery drzew – jako istniejąca zieleń wysoka do zachowania i ochrony. Są to zadrzewienia wzdłuż ulic: Bohaterów Getta, Chojnicka, Fryderyka Chopina, płk. Stanisława Dąbka, Hieronima Derdowskiego, Romana Dmowskiego, Droga Nowowiejska, Gdańska, Gimnazjalna, Grunwaldzka, Hermanowska, Jabłowska, Władysława Jagiełły, al. Jana Pawła II, Jaskółcza, Mikołaja Kopernika (skrzyżowanie z Pelplińską i na zachód od ronda), Tadeusza Kościuszki, Adama Mickiewicza, Niemojewskiego, Aleja Niepodległości, Cypriana Kamila Norwida, Parkowa, Pelplińska, marsz. J. Piłsudskiego, Pomorska, Bolesława Prusa, Władysława Reymonta, Sadowa, gen. Władysława Sikorskiego, Juliusza Słowackiego, Skorupki, mjr. Henryka Sucharskiego, 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich, Św. Elżbiety, aleja kasztanowców wzdłuż ul. Tczewskiej, Topolowa, Romualda Traugutta, Bohaterów Westerplatte, Józefa Wybickiego, Zachodnia, Zblewska (pozostałości alei lip i klonów przy wylocie ul. Zblewskiej z miasta), droga prowadząca do kościoła św. Wojciecha, aleja brzoźowo-żywotnikowa na terenie cmentarza szpitalnego w Kocborowie, aleja modrzewiowa oraz aleja dębów piramidalnych na terenie cmentarza przy szpitalu w Kocborowie, ciąg pieszo-jezdny koło ul. Jaskółczej, aleje drzew na terenie stadniny koni „Stado ogierów”.

Fot.4. Starodrzew założenia przestrzennego stada ogierów (fot. własna).

Cmentarze

Na terenie miasta istnieją tereny zieleni stanowiące istniejące i nieistniejące nekropolie. Wszystkie objęte są ochroną poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Cmentarze użytkowane i dawny cmentarz wojskowy utrzymane są w dobrym stanie. Cmentarz ewangelicki jest zaniedbany. Cmentarz żydowski, zaniedbany, o zachowanej przestrzeni, w której czytelne są jeszcze reliktury dawnego ukształtowania. Stanowi nieoznakowaną, otwartą przestrzeń.

Wskazania pielęgnacyjne zieleni

Elementy zieleni komponowanej należy uporządkować i w razie potrzeby poddać rewaloryzacji na podstawie projektów rewaloryzacji zieleni zabytkowej zatwierdzonych przez konserwatora zabytków. Należy również zwrócić uwagę na właściwą pielęgnację zieleni, zarówno tej, będącej elementem zieleni komponowanej w założeniach typu parki, czy cmentarze, jak i zieleni przyulicznej (szpalery, aleje) oraz towarzyszącej obiektom zabytkowym, np. sakralnym (kościół, kapliczki). Należy promować nasadzenia w postaci sadów, ogrodów przydomowych, czy szpalerów wzdłuż dróg, przy użyciu rodzimych gatunków. Historyczna zieleń przy drogach, w parkach czy na cmentarzach powinna być na bieżąco kontrolowana i uzupełniana.

Zabytkowa zieleń komponowana, nawet jeśli jest włączona do gminnej ewidencji zabytków (GEZ) – z wyłączeniem zieleni położonej na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, w obecnym stanie prawnym jest pozbawiona nadzoru konserwatorskiego ze względu na to, że uzgodnieniu z konserwatorem podlegają tylko roboty budowlane prowadzone przy zabytkach włączonych do GEZ, usuwanie drzew i krzewów oraz prowadzenie prac pielęgnacyjnych lub nowych nasadzeń nie podlega uzgodnieniu z właściwym konserwatorem zabytków. Niemniej należy mieć na uwadze, że zieleń komponowana jako zabytek powinna być przez właściciela, lub posiadacza otoczona opieką jako dziedzictwo kulturowe warte zachowania dla przyszłych pokoleń.

5.12. Wartości niematerialne

W przypadku dóbr kultury niematerialnej szczególnie ważnym wyznacznikiem tożsamości narodowej, czy etnicznej jest kultura ze wszystkimi jej składnikami.

Starogard Gdański jest miastem położonym na Kociewiu. Po 1945 zniknęły z krajobrazu miasta społeczności, które zbudowały jego wizerunek w poprzednich wiekach. Jego wielokulturowy, wielowyznaniowy i wielonarodowościowy charakter z okresu XIX i połowy XX wieku niejako przeminął. Kultura niematerialna tamtej społeczności, tamtego czasu, jest w dużej części nieczytelna i nieznaną dla zamieszkujących je obecnie ludzi. Zachowane w przestrzeni struktury materialne i ich relikty stanowią świadectwo tamtych czasów. Okres, który nastąpił po 1945 związał Starogard głównie z tradycją ludową kultury kociewskiej. Kultury zamieszkującej tu rdzennej ludności. Wartości tej kultury, tradycje ludowego rzemiosła i wytwórczości oraz dokonań miejscowej społeczności dokumentuje Muzeum Ziemi Kociewskiej poprzez gromadzone w nim zbiory. Społeczność lokalna także poprzez działanie Stowarzyszeń promuje historię miasta, życiorysy działaczy i dzieje zasłużonych dla polskości rodów.

Świadectwem wielonarodowościowej społeczności są nazwiska osób pochodzących lub zamieszkujących w Starogardzie. Nazwiska te wywodzą się z różnych stron Europy: Szkocji, Niemiec, Holandii, Skandynawii (np. Hoffman, Freza, Bucholtz, Jacobson, Glass, Ulewicz, Ederman, Goldstein, Kruża, itp). Przemysł czasu socjalizmu zarówno w sferze materialnej jak i duchowej określił w znacznym stopniu charakter i obraz miasta. Przełom roku 1989 spowodował poszukiwanie i powrót do wartości świadczących o polskości miasta i one to głównie są kultywowane. Miastu przywrócono historycznie ukształtowaną rangę powiatu. Miejscowe społeczności kultywują pamięć o polskości miasta - jego powrocie do Polski. Pamięć o stacjonującym tu w okresie międzywojennym 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich, pamięć o wizycie polskich mężów stanu, Polaków walczących o niepodległość.

Na terenie miasta działa nieprzerwanie od wieków średnich, kultywując dawne tradycje, Bractwo Kurkowe. Bractwo Rycerskie nawiązuje do średniowiecznych tradycji rycerskich. W mieście wśród części społeczności odżywa pamięć o Joannitach. Chęć powiązania joannickiej przeszłości miasta z istniejącym do dzisiaj Zakonem zaowocowała nawiązaniem współpracy – podpisany został w 2001 roku w tej sprawie List intencyjny pomiędzy Gminą Miejską a Zakonem Kawalerów Maltańskich. Zaś jego wymiernym efektem były przeprowadzone na terenie Wzgórza św. Jana prace archeologiczne, w trakcie których odkryto relikty joannickich budowli. Odkrycia materialnych reliktyw wzmocniły w tym przypadku niematerialną tradycję legendarnego po części przekazu.

Wśród niematerialnych wartości pozostały także tradycyjne nazwy miejscowych ulic, pochodzące niejednokrotnie sprzed wieków (np. Szewska, Rycerska, Kręta).

6. Ocena stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – analiza szans i zagrożeń

na podstawie dotychczasowych edycji Programu

Starogard to miasto o średniowiecznej lokacji, nasycone zabytkami. Historyczna zabudowa świadczy o jego kulturowej tożsamości, identyfikuje przestrzeń, miejsca. Pozwala odczytać „zamkniętą” w elementach krajobrazu kulturowego historię – historię miasta, pisaną przez wieki przez jego obywateli. Obywateli o różnym statusie społecznym, wyznaniowym, kulturowym. Obywateli o zróżnicowanej zamożności, aktywności politycznej, społecznej, a szczególnie o różnej przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej. Miasto, którego wizerunek zmusza do refleksji. Refleksji nad przeszłością i spuścizną oraz refleksji nad przyszłością. Bogate niegdyś miasto, prężne, żywe, regionalny ośrodek gospodarczy, stało się na zakręcie. Konieczna jest ocena stanu zachowania zabytkowych obiektów współtworzących krajobraz kulturowy miasta. Poznanie ilościowego i jakościowego zasobu zabytków. Celowi temu służy Gminna Ewidencja Zabytków.

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta Starogard Gdański.

TYP ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI	OCENA STANU
I Etap	
Sylweta średniowiecznego miasta lokacyjnego	Czytelna, dobrze widoczna od strony ul. Mickiewicza i zakola Wierzycy.
Miasto średniowieczne – lokowane, dominuje kamienica przyrynkowa z XIX/XX w. posadowiona na średniowiecznych piwnicach. Gotycka działka zabudowana kamienicą, oficynami tylną i bocznymi.	Czytelna w przestrzeni, zachowana średniowieczna parcelacja w dużej części z historyczną zabudową z XIX i XX wieku. Stopień zachowania i stopień przekształceń zróżnicowany. Widoczne są działania modernizacyjne. Zanika po części detal, wprowadza się współczesne materiały i kolorystykę.
Zabudowa przedmiejska-przedmieścia: Chojnickie, Gdańskie i Gniewskie. Zachowana parcelacja XVII – XX wieczna. W układ wpisane są kamienice z oficynami, budynki użyteczności publicznej, dawne fabryki.	Przestrzeń zróżnicowana funkcjonalnie i strukturalnie, w wielu miejscach przekształcona po 1945 roku, w części obszarów zdegradowana, chaos przestrzenny.
Zabudowa miejska – miasta XIX / XX wiecznego. Domy mieszkalne, budynki użyteczności publicznej.	Przestrzeń niejednorodna. Obiekty w części przekształcone, zmodernizowane. Widoczne działania modernizacyjne. Zmiana kolorystyki, nowe materiały, dodawanie bądź zanik detalu.
Zabudowa miejska (kamienice, budynki użyteczności publicznej) wpisana w układy urbanistyczne z początku wieku XX.	Przestrzeń niejednorodna, liczne współczesne uzupełnienia zabudowy.
Przedmiejskie zespoły jednorodzinne, budynki jedno i dwurodzinne w ogrodach XIX / XX w.	Przestrzeń stosunkowo jednorodna: funkcjonalnie i formalnie. Utrzymana zasadniczo w dobrym stanie. Widoczne tendencje modernizacyjne – wprowadzenie nowych materiałów, kolorystyki, dodawanie detalu.
Przedmiejskie budynki jedno i dwurodzinne. Zabudowa przedmiejska na dawnej niwie siedliskowej.	Przestrzeń niejednorodna, zdegradowana, chaos przestrzenny.
Współczesne osiedla domów jednorodzinnych z usługami. Parcelacja geometryczna, zabudowa jednorodzinna, bliźniacza, szeregową.	Przestrzeń zasadniczo jednorodna przestrzennie: funkcjonalnie i formalnie. Utrzymana w dobrym stanie. Widoczne tendencje do rozbudowy, modernizacji i „upiększania”.
Układ wiejski przekształcony w podmiejską dzielnicę mieszkaniową; nowa regularna parcelacja i zabudowa o charakterze miejskim.	Zachowany i czytelny w przestrzeni historyczny wiejski układ osadniczy, otoczony nową, miejską, regularną parcelacją. Współczesna zabudowa, zróżnicowana w formie. Zabudowa

	wiejska w zaniku – przekształcenia i rozbiórki. Chaos przestrzenny, nieporządek.
Osiedla mieszkaniowe z przewagą miejskiej zabudowy wielorodzinnej z usługami.	Przestrzeń jednorodna przestrzennie, uporządkowana. Część zespołów w trakcie modernizacji i porządkowania przestrzeni.
Relikty dawnych zespołów folwarcznych.	Dawna struktura w zaniku, przestrzeń przekształcona, po części zdegradowana.
Historyczne zespoły przestrzenne: Kocborowo, Stadnina, Strzelnica.	Wyraźnie widoczne w krajobrazie miasta, jednorodne przestrzennie, zachowane w dobrym stanie. Remontowane, modernizowane. Użytkowane bez zasadniczej zmiany funkcji (część historyczna).
Zespoły zabudowy przemysłowej, infrastruktury technicznej, inżynierskie.	Obiekty charakterystyczne w krajobrazie miasta. W różny sposób przekształcone i adaptowane do nowych funkcji. Widoczne przekształcenia związane są ze zmianą funkcji, działaniami remontowymi i czasowym zabezpieczeniem obiektów. Zespoły Młynów i – nieużytkowane, do przekształceń i adaptacji.
Tereny słabo zainwestowane.	Głównie chaos przestrzenny. Funkcja i forma obiektów zróżnicowana, charakterystyczna dla okresu przejściowego (jeszcze nie miasto a już nie wieś).
Tereny niezagospodarowane.	Pola nie uprawiane, nieużytki i inne.
Cmentarze i tereny pocmentarne.	Cmentarze użytkowane i d. wojskowy utrzymane w dobrym stanie. Cmentarz ewangelicki – zaniedbany. Cmentarz żydowski – przestrzeń zachowała, czytelne jeszcze relikty dawnego ukształtowania. Nieoznakowana, otwarta przestrzeń dostępna – zaniedbana. Pozostałe relikty i miejsca po cmentarzach nieoznakowane, nieczytelne w przestrzeni.
Tereny rekreacyjne - parki, stadiony, boiska, skwery.	Przestrzeń publiczna, zieleń kultywowana – niedostatecznie chroniona.
Dolina Wierzycy	Zieleń naturalnie towarzysząca miastu, częściowo zagospodarowana.
Ogrody działkowe	Zagospodarowane, dobrze utrzymane.

Źródło: „Program opieki nad zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2009-2012” Opracowanie: Justyna Czyszczek.

Przedstawiona w poprzednich edycjach Programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański ocena jest nadal aktualna.

6.1. Diagnoza. Analiza SWOT dziedzictwa kulturowego miasta Starogard Gdański.

W celu określenia podstawowych priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami dokonano analizy szans i zagrożeń (poprzez wskazanie między innymi mocnych i słabych stron) wynikającej z oceny stanu środowiska kulturowego miasta i uwarunkowań jego ochrony oraz realizowanej przez gminę polityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego.

Analiza SWOT jest podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym w opracowaniach o charakterze strategicznym. Nazwa metody pochodzi od skrótu słów angielskich: *Strenghts* (atuty, silne strony), *Weaknesses* (słabości), *Opportunities* (możliwości, szanse), *Threats* (zagrożenia).

Analiza dotyczy zjawisk, problemów mogących wpłynąć na stan dziedzictwa kulturowego miasta. Atuty i słabości stanowią uwarunkowania o charakterze wewnętrznym, na który wpływ mogą mieć władze samorządowe, instytucje i organizacje, w tym firmy lokalne, a także mieszkańcy, natomiast szanse i zagrożenia

dotyczą przede wszystkim uwarunkowań zewnętrznych, w znacznej mierze niezależnych od lokalnych decydentów.

Analiza szans i zagrożeń dla miasta Starogard Gdański wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona w poniższej tabeli (zawiera ona zjawiska i problemy zawarte w poprzednich edycjach Programu, ponieważ generalnie większość zjawisk pozostaje niezmiennie aktualnych).

Tabela 4. Analiza SWOT

SILNE strony	SŁABE strony
- liczne obiekty i obszary o wartościach kulturowych - archeologiczne obiekty osadnictwa wczesnośredniowiecznego (grodziska w mieście i w Owidzu) - archeologiczne obiekty osadnictwa joannickiego - panorama średniowiecznego miasta lokacyjnego - zachowane w znacznym stopniu mury obronne z basztami - zachowany średniowieczny układ parcelacyjny - zachowana zabudowa historyczna: kościół gotycki, kamienice mieszczańskie z XIX/XX w. na średniowiecznych piwnicach, detal architektoniczny i wyposażenie wnętrz części kamienic - zachowany zespół młynów, kanał młyński XIX w. kontynuujący lokację średniowieczną - zachowane struktury przestrzenne dawnych zakładów przemysłowych - obiekty i miejsca świadczące o wielonarodowości tradycji i historii miasta - dawne świątynie: ewangelicka, żydowska - cmentarze różnych wyznań d. ewangelicki, żydowski, francuski (wojenny), katolickie - zespoły przestrzenne: Kocborowo, Stado Ogie-rów, Strzelnica	- stosunek do zabytków, poziom świadomości i wiedzy społeczności - brak dobrych wzorców estetycznych - brak skuteczności dotychczasowych działań rewaloryzacyjnych - panujące tendencje do likwidacji zabytku-kłopotu zamiast podjęcia prób jego ratowania - zła, niefachowa modernizacja obiektów zabytkowych- np. przekształcenia zewn. i wewn., zanik cech stylowych, zanik wyposażenia, niewłaściwe stosowanie technik budowlanych, niewłaściwa estetyzacja zabytków - brak wyspecjalizowanych kadr projektowych, nadzorujących - niewystarczające środki finansowe gminne oraz osób fizycznych - brak wykształconych mechanizmów finansowych zachęcających do restauracji - słaba promocja zabytków - słaba edukacja - mała aktywność społeczności lokalnej - niewiele dobrych zrealizowanych – zrewitalizowanych obiektów i zespołów w aspekcie społecznym, funkcjonalno-estetycznym i finansowym
<u>Wartości niematerialne:</u> - legenda i tradycja Zakonu Joannitów - tradycje narodowościowe - nazwy własne – świadkowie czasów minionych - kultura i sztuka ludowa Kociewia - współpraca Muzeum Ziemi Kociewskiej z Muzeum Prus Wschodnich w Münster	
<u>Inicjatywy społeczności lokalnych</u> - Społeczny Komitet Zagospodarowania i Rewitalizacji Śródmieścia Starogardu - Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej - Bractwo Kurkowe - Starogardzkie Bractwo Rycerskie	

SZANSE	ZAGROŻENIA
- zabytek stymulatorem rozwoju gospodarczego - zabytek elementem strategii rozwoju - gmina mecenasem - wzrost świadomości społecznej -promocja celowości ochrony zabytków - współdział społeczeństwa w tworzeniu programów ochrony - współdział społeczeństwa w procesie realizacji /programu ochrony zabytków / - współpraca z dobrymi specjalistami – profesjonalistami- od projektu do realizacji - efektywna współpraca nadzoru budowlanego i służb konserwatorskich - promocja udanych realizacji, poprzez ukazanie całego procesu -od projektu do realizacji w tym: - efektu budowlanego - efektu estetycznego - efektu funkcjonalnego - podniesienie jakości życia - analizy finansowej / nakłady- efekty / - edukacja społeczności / wszystkie grupy wiekowe/ - pozyskanie środków finansowych z różnych źródeł - miejski program rewitalizacji	- świadomość obywateli – niska co do celowości ochrony zabytków - brak środków finansowych na: -rewaloryzację -ochronę -dokumentację -zabezpieczenie - promocję - edukację - napór inwestycyjny w obszarach cennych kulturowo, ingerujący w układ urbanistyczny historyczny, - przekształcenie parcelacyjne/ wtórne podziały, zagęszczenia/ - brak wyspecjalizowanych fachowców i firm remontowo-budowlanych - brak dobrego i konsekwentnego nadzoru konserwatorskiego - zbyt słabe współdziałanie nadzoru budowlanego i służb konserwatorskich - słabe mechanizmy promujące działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków

Źródło: „Program opieki nad zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2009-2012” Opracowanie: Justyna Czystek.

Powyższa analiza była dotychczas i nadal może być podstawą dla wyznaczenia celów programu oraz w konsekwencji szczegółowych zadań.

CZĘŚĆ II – PROGRAMOWANIE

1. Założenia programowe

Ze względu na charakter działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami powinny być one co do zasady wieloletnie, długofalowe, realizowane jako **kontynuacja** dotychczasowej polityki miasta wobec dziedzictwa kulturowego, sformułowanej w poprzednich Programach. Podobnie jak poprzednie dotyczące miasta Starogard Gdański Programy muszą zapewniać realizację celów określonych w ustawie (art. 87 ust 2):

2. Programy, /.../ mają na celu, w szczególności:

- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Problematyka ochrony obszarów i obiektów o walorach kulturowych jest dość dobrze osadzona we wszystkich poziomach dokumentów strategicznych sporządzonych dla miasta (w szczególności: strategia rozwoju, Gminny Program Rewitalizacji). Znajduje ona także odzwierciedlenie w lokalnej polityce przestrzennej, w szczególności w zapisach poszczególnych planów miejscowych. Miejscowe plany zawierają zapisy uwzględniające dotychczasową Gminną Ewidencję Zabytków.

Dotychczasowy Program jest w części dotyczącej diagnozy, ustalonych celów i priorytetów aktualny.

2. Priorytety, cele

Priorytety *Programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028* wynikają z diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego i oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego oraz są wynikiem doświadczeń z poprzednimi edycjami dokumentu.

Jako priorytet przyjęto tak jak we wcześniejszych programach:

Zachowanie, utrwalenie, podkreślenie tożsamości miasta oraz aktywizację obywatelską, społeczną i zawodową mieszkańców

Priorytet realizowany będzie za pomocą celów głównych:

1. Realizacja zadań własnych gminy w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.
3. Utrwalenie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców i promocja środowiska kulturowego.
4. Wspieranie aktywności lokalnej społeczności w działaniach na rzecz ochrony środowiska kulturowego.
5. Tworzenie miejsc pracy związanych z działaniami na rzecz ochrony środowiska kulturowego.

Dla celów głównych określono kierunki działań i spodziewane efekty, możliwe do osiągnięcia w ich realizacji, wreszcie konkretne zadania.

Obok zadań Programu wykonywanych w kolejnym okresie, tj. w latach 2025-2028, miasto prowadzić będzie działania ciągłe związane z ochroną środowiska kulturowego, wynikające z wykonywania statutowych obowiązków, realizowanych strategii, innych programów. Są to działania długoterminowe, wykraczające często poza czteroletni horyzont czasowy. Pozwalają one na wykonywanie bieżących zadań i tworzą podstawy do wykonywania zadań przyszłych, możliwych do realizacji w następnych Programach, konstruowanych na kolejne lata.

3. Kierunki działań i zadania

Dla realizacji wyznaczonych celów określono kierunki działań wraz z oczekiwanymi rezultatami. W dużej mierze są one analogicznie jak to było w dotychczasowym Programie opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański.

Tabela 5. Kierunki, zadania, przewidywane, spodziewane efekty, rezultaty.

Cel 1: Realizacja zadań własnych w zakresie opieki nad zabytkami	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania (konserwacja/renowacja/właściwa modernizacja)	- zapewnienie lub wskazanie właściwego doradztwa budowlano-konserwatorskiego i popularyzowanie dobrych realizacji o charakterze konserwatorskim (rewaloryzacje, remonty, rozwiązania projektowe w zabytkach i ich sąsiedztwie); - sukcesywne remonty zabytków będących własnością miasta; - pogłębienie współpracy z właściwym (powiatowym i wojewódzkim) konserwatorem zabytków oraz nadzorem budowlanym; - zacieśnienie współpracy pomiędzy właścicielami zabytków a samorządem – m.in. pomoc administracyjna i prawna, pomoc przy wnioskach o ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych; - stosowanie ulg w opłatach, np. w podatku od nieruchomości dla właścicieli obiektów zabytkowych w związku z realizowaniem przez nich działań remontowych o charakterze konserwatorskim, dotacje na prowadzenie remontów; - cykliczne prowadzenie konkursów dotyczących najlepszych praktyk remontowych i porządkujących obiektów i obszarów zabytkowych; - kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, udarmnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków.
Badanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służące wzmocnieniu lokalnej tożsamości	- dalsze prace dot. waloryzacji, oceny zasobów miasta w zakresie dziedzictwa kulturowego, okresowa weryfikacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków, promocja i popularyzowanie problematyki zabytków i ochrony dziedzictwa kulturowego; - monitorowanie stanu zabytków stanowiących własność miasta.
Uwzględnianie ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,	cykliczna ocena aktualności i adekwatności zapisów planistycznych w zakresie ochrony zabytków;

programach strategicznych, działaniach inwestycyjnych miasta	• uporządkowanie gospodarki zabytkowym zasobem mieszkaniowym i usługowym miasta (komunalnym), w powiązaniu z Gminnym Programem Rewitalizacji.
Spodziewane efekty, rezultaty: 1. Powstrzymanie degradacji obszarów kulturowych, historycznych. 2. Utrzymanie zróżnicowania krajobrazu kulturowego w mieście. 3. Podniesienie konkurencyjności miasta w regionie dzięki walorom kulturowym. 4. Aktualizacja ciągła danych o stanie i zachowaniu oraz użytkowaniu zabytków. 5. Pogłębienie współpracy z konserwatorem zabytków wojewódzkim, powiatowym, nadzorem budowlanym.	
Cel 2: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta	• systematyczna aktualizacja Systemu Informacji Przestrzennej w zakresie ochrony zabytków oraz informacji dot. GEZ na stronach internetowych miasta; • opracowanie i popularyzacja „Mapy zabytków Starogardu Gdańskiego” przedstawiającej w atrakcyjny sposób lokalizację poszczególnych obiektów i obszarów zabytkowych oraz przebieg ścieżek i szlaków turystycznych; • kampania informacyjna dla właścicieli obiektów zabytkowych – informacja o ujęciu obiektu lub obszaru w GEZ oraz wskazanie walorów kulturowych zabytków i elementów podlegających ochronie – rekomendacje konserwatorskie dotyczące renowacji/modernizacji, np. w formie broszury informacyjnej.
Badanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa kulturowego, promocja i edukacja	• różnorodna promocja dziedzictwa kulturowego miasta (publikacje, konkursy, lekcje tematyczne, wycieczki, spacer edukacyjne); • promocja kontynuacji i wdrażania miejskiej tradycji budowlanej; • wspieranie działań propagujących ochronę zabytków; • promocja i gratyfikacja „prozabytkowych” postaw; • monitorowanie stanu zabytków, uzupełnianie danych i informacji w GEZ, rejestrowanie fotograficzne stanu zabytków; • opracowanie folderów i wspieranie wydawnictw poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego miasta, np. foldery tematyczne, dziedzictwo archeologiczne, dziedzictwo przemysłowe, wielokulturowe dziedzictwo miasta itp.;

	kontynuacja prac dot. inwentaryzacji i dokumentacji obiektów zabytkowych, w tym we współpracy np. z uczelniami.
Właściwe kształtowanie krajobrazu miasta	- ustanowienie regulacji dotyczących reklam, ogrodzeń i małej architektury w postaci prawa miejscowego (na podstawie ustawy tzw. krajobrazowej) jako realizacja uchwały Rady Miasta z 2016 r.; - ochrona panoramy zespołu lokacyjnego miasta średniowiecznego – poprzez regulacje planistyczne oraz rozwiązania projektowe i ich realizację; - ochrona architektonicznego zróżnicowanego wyrazu poszczególnych przestrzeni miejskich; - realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji; - przegląd i wytypowanie obiektów, dla których należy opracować badania konserwatorskie, architektoniczne i archeologiczne współfinansowane przez miasto; - sukcesywna wymiana lub przebudowa obiektów dysharmonijnych w przestrzeniach historycznych, zwłaszcza w terenach stanowiących własność miasta; - ochrona wartości przyrodniczych – w tym w szczególności doliny Wierzycy oraz starodrzewu szpalerów i alei drzew przyulicznych; - zapobieganie degradacji zabytków: poprzez opracowanie modelu rewaloryzacji obszarów zdegradowanych np. dla wybranych „pilotażowych” fragmentów miasta; - stworzenie oferty nieruchomości zabytkowych – do sprzedaży, dzierżawy osobom, które będą chciały sfinansować ich rewaloryzację, remont itd.; - poprawa stanu przestrzeni historycznych, terenów w strefach ochrony konserwatorskiej, zwłaszcza w centrum, między innymi poprzez Gminny Program Rewitalizacji oraz miejską „uchwałę reklamową”; - prowadzenie działań sanacyjnych w wybranych fragmentach miasta, podejmowanie adaptacji obiektów zabytkowych na cele społeczne, turystyczne czy edukacyjne; - organizacja prac studialnych, konkursowych dotyczących zabudowy, zagospodarowania wybranych obszarów.
Współpraca z innymi podmiotami w zakresie ochrony zabytków	ustalenie zasad postępowania dot. zabytków przy realizacji umów sprzedaży, dzierżawy – np. obligujących do przeprowadzenia przez nabywców, dzierżawców, najemców niezbędnych prac konserwatorskich;

	• opracowanie zasad współpracy samorządu gminnego z właścicielami zabytków, zasad ew. dotacji budżetowych dla prac związanych z zabytkami; • stała współpraca z konserwatorem zabytków (wojewódzkim, powiatowym) w kwestii ochrony obiektów zabytkowych zagrożonych w istnieniu, interwencji w przypadku zagrożenia istnienia zabytku; • przygotowanie oferty nieruchomości miejskich przeznaczonych do sprzedaży inwestorom zainteresowanym działaniem w obszarach zabytkowych; • współpraca z LOT (Lokalna Organizacja Turystyczna); • współpraca z przedsiębiorcami, fundacjami, osobami fizycznymi; • wspieranie organizacji społecznych, organizacji pozarządowych, związków wyznaniowych i środowisk zajmujących się ochroną środowiska kulturowego.
Spodziewane efekty, rezultaty: 1. Zachowanie historycznie ukształtowanych przestrzeni miejskich. 2. Ochrona obszarów pierwotnego osadnictwa na terenie miasta. 3. Zachowanie powiązań funkcjonalno-przestrzennych służących ochronie walorów kulturowych. 4. Zapewnienie warunków ekspozycji charakterystycznych obiektów i zespołów identyfikujących tożsamość miasta. 5. Kompleksowa rewitalizacja obiektów i przestrzeni zabytkowych. 6. Uzyskanie atrakcyjnych przestrzeni dla mieszkania, wypoczynku, pracy. 7. Poprawa estetyki rozwiązań, poprawa stanu przestrzeni. 8. Podkreślenie tożsamości poszczególnych przestrzeni miejskich. 9. Ochrona środowiska życia człowieka jako sumy środowiska przyrodniczego i kulturowego. 10. Uzyskanie możliwości finansowania i realizacji zintegrowanych programów ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w działaniach perspektywicznych. 11. Poprawa stanu substancji zabytkowej. 12. Ożywienie historycznych przestrzeni w śródmieściu. 13. Podniesienie atrakcyjności miasta, a zwłaszcza jego centrum, skuteczniejsza rewitalizacja w obszarach zdegradowanych. 14. Poprawa warunków zamieszkiwania i wypoczynku. 15. Wprowadzenie nowej architektury uzupełniającej, podnoszącej walory. 16. Poprawa stanu technicznego zabytków. 17. Ożywienie centrum historycznego. 18. Nadzór merytoryczny nad realizacją programu.	

Cel 3: Utrwalenie dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców i promocja środowiska kulturowego

Kierunki działań	Zadania
Edukacja, kształtowanie właściwych postaw dot. ochrony zabytków	• wprowadzenie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programu edukacji przedszkolnej i szkolnej, organizacja spotkań muzealnych, spacerów historycznych itp.; • organizacja edukacji z problematyki ochrony środowiska kulturowego dla dorosłych; • organizacja konkursów promujących zabytkowe walory miasta; • organizacja konkursu – dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego; • utrwalenia w świadomości społecznej tożsamości kulturowej miasta; • udostępnienie wiedzy o mieście – historii, zasobach kulturowych; • wykorzystanie wartości kulturowych i elementów tożsamości kulturowej miasta w gospodarczym rozwoju miasta; • wspieranie artystycznej i lokalnej twórczości ludowej jako elementu tożsamości kulturowej miasta; • wspieranie i promowanie programów edukacyjnych uwzględniających: historię miasta, prezentację zasobu i walorów krajobrazu kulturowego miasta oraz poszczególnych zabytków; • prezentacja, ekspozycja i udostępnienie zabytków o szczególnych wartościach: interesujących stanowisk i obiektów archeologicznych, układów przestrzennych, obiektów architektury i budownictwa, kształtujących krajobraz kulturowy, zabytków ruchomych, w tym dzieł sztuki, rzemiosła i sztuki ludowej; • stała szeroka współpraca z właścicielami i użytkownikami zabytkowych zasobów – szczególnie mieszkaniowych (wspieranie postaw pro-zabytkowych, doradztwo formalno-prawne, finansowe, specjalistyczne - konserwatorskie); • zaangażowanie sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa poprzez system zachęt finansowych oraz poprzez inwestycje w partnerstwie publiczno-prywatnym; • uświadamianie i podkreślanie stymulującej roli zabytków w rozwoju gospodarczym;

	• współpraca z ośrodkami akademickimi – wskazywanie tematów prac dyplomowych, prac studialnych i badawczych dot. środowiska kulturowego Starogardu Gd.; • podnoszenie kwalifikacji pracowników zatrudnionych w samorządzie, odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa (kursy, szkolenia, warsztaty, udział w seminariach, konferencjach, wyjazdach szkoleniowych itp.).
Promocja i popularyzacja wartości kulturowych miasta	• opracowanie przewodników – prezentujących historię i zabytki Starogardu, ulotek informacyjnych, gier miejskich, aplikacji na urządzenia mobilne, audioprzewodników dot. poszczególnych zabytków czy fragmentów miasta; • organizacja wystaw tematycznych promujących tożsamość miasta; • organizowanie Europejskich Dni Dziedzictwa Kulturowego; • wspieranie finansowe bądź rzeczowe szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach, różnorodnych publikacji; • tożsamość kulturowa miasta elementem marketingu; • tworzenie oferty turystycznej opartej o walory kulturowe materialne i niematerialne miasta; • dalszy rozwój systemu informacji turystycznej z uwzględnieniem informacji o zabytkach miasta, organizacja konkursów związanych z zabytkami; • tematyczne wystawy, festyny, jarmarki itp.; • przeznaczenie obiektów zabytkowych będących w posiadaniu miasta na cele publiczne, np. muzeum, obsługa ruchu turystycznego; • promocja dobrych wzorów, pozytywnych działań dotyczących zabytków i ich bezpośredniego otoczenia; • wspieranie wydawnictw prezentujących miasto i jego dziedzictwo; • organizacja konkursów związanych z zabytkami; • ustanowienie nagród – dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego; • popularyzacja tematyki w mediach (prasa, radio, telewizja, Internet;) • wyznaczenie tras turystycznych, spacerowych bazujących na zasobie zabytkowym miasta, odpowiednio oznakowanych (tablice, plansze, mapy) i wypromowanych.
Spodziewane efekty, rezultaty: 1. Budowa i uzyskanie powszechnej akceptacji mieszkańców i ich zaangażowania w ideę ochrony zabytków.	

2. Wzmocnienie więzi z miejscem pochodzenia i zamieszkania.
3. Docenienie walorów zabytkowych miasta przez mieszkańców.
4. Wychowanie nowych pokoleń świadomych konieczności ochrony środowiska kulturowego.
5. Pogłębienie znajomości zasad ochrony środowiska kulturowego w społeczności miasta.
6. Zrozumienie i akceptacja zasad ochrony środowiska kulturowego.
7. Poszerzenie grona osób zainteresowanych ochroną środowiska kulturowego.
8. Poprawa estetycznego wizerunku miasta.
9. Poprawa stanu substancji zabytkowej.
10. Ożywienie historycznych przestrzeni w śródmieściu.
11. Pozyskanie sponsorów i partnerów zainteresowanych ochroną dziedzictwa.
12. Powstanie komputerowej bazy danych o zabytkach miasta.
13. Pozyskanie sponsorów na realizację prestiżowych przedsięwzięć.
14. Wykreowanie markowego produktu turystycznego opartego na walorach kulturowych miasta.
15. Ułatwienie dostępu do informacji o zabytkach i środowisku kulturowym.
16. Wykorzystanie danych do prac naukowych, promocyjnych, edukacyjnych.
17. Podniesienie konkurencyjności miasta.
18. Stworzenie propozycji wypoczynku dla mieszkańców i turystów, rozszerzenie oferty miasta w tej dziedzinie.
19. Poprawa wykorzystania i właściwego wykorzystania zabytków- poprzez ich wielofunkcyjność.
20. Podniesienie świadomości mieszkańców.
21. Uzyskanie materiałów promujących miasto.
22. Uatrakcyjnienie form propagowania właściwych postaw i zachowań wobec zabytków.

Cel 4: Wspieranie aktywności lokalnej społeczności w działaniach na rzecz ochrony środowiska kulturowego

Kierunki działań	Zadania
Wspieranie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych	• wprowadzenie zasad współpracy publiczno-prywatnej dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych i obszarów zabytkowych; • zahamowanie degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania; • przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania funduszy zewnętrznych (odpowiednia informacja, szkolenia, bezpośrednia pomoc, doradztwo itp.); • aktualizacja uchwał Rady Miasta dot. dotacji odnoszących się do obiektów zabytkowych; • wspieranie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych - nieruchomości oraz ruchomych; • wprowadzenie zasad współpracy w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego dla rewaloryzacji obszarów i obiektów zabytkowych; • współfinansowanie oraz pomoc organizacyjna dot. prac badawczych i dokumentacyjnych w zagrożonych obiektach (ważnych dla miasta); • wspieranie inicjatyw lokalnej społeczności w ochronie materialnej i niematerialnej tradycji; • wspieranie i inicjowanie powstawania pozarządowych organizacji wspierających ochronę środowiska kulturowego; • wspieranie funkcjonowania społecznych i pozarządowych organizacji ochrony zabytków.

Spodziewane efekty, rezultaty:

- 1) Pozyskanie aktywnych, świadomych partnerów do realizacji zadań ochrony środowiska kulturowego.
- 2) Zwiększenie liczby osób zainteresowanych ochroną środowiska kulturowego.
- 3) Pozyskanie społecznych Opiekunów Zabytków .
- 4) Stworzenie przyjaznej atmosfery dla idei ochrony środowiska kulturowego.
- 5) Pozyskanie materialnych pamiątek dotyczących historii.

Cel 5: Tworzenie miejsc pracy związanych z działaniami na rzecz ochrony środowiska kulturowego

Kierunki działań	Zadania
Powiązanie ochrony zabytków z zadaniami i projektami Gminnego Programu Rewitalizacji	• przygotowanie programu zadań dla stworzenia nowych miejsc pracy związanych z zabytkami; • wspieranie i organizowanie prac porządkowych, remontowych i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych; • przygotowanie ofert inwestycyjnych dla obiektów zabytkowych; • tworzenie miejsc pracy w ochronie zabytków, szkolenia bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.
Spodziewane efekty, rezultaty: 1. Wzrost roli zabytków w stymulowaniu rozwoju gospodarczego. 2. Pozyskanie miejsc pracy w obiektach zabytkowych. 3. Podniesienie poziomu wykształcenia. 4. Obniżenie bezrobocia. 5. Organizacja i wsparcie prac ratowniczych i porządkowych przy zabytkach.	

4. Typy działań w ramach Programu

Przyjęto analogicznie jak w poprzednich edycjach Programu:

I grupa – działania z zakresu edukacji, promocji i informacji

Celem działań w pierwszej grupie jest:

- promocja wartości kulturowych miasta,
- wzmocnienie i utrwalenie wizerunku Starogardu Gdańskiego jako miasta zabytkowego o bogatej historii,
- przygotowanie społeczności lokalnej do aktywnego partnerstwa w realizacji programu Opieki nad Zabytkami, Gminnego Programu Rewitalizacji miasta (wskazana dalsza jego realizacja w kolejnym okresie, GPR ma horyzont czasowy do 2035 roku) oraz zadań, zasad i konieczności prowadzenia ochrony środowiska kulturowego,
- poznanie zadań i zasad prowadzenia prac konserwatorskich zgodnie ze „sztuką” i na profesjonalnym poziomie,
- przygotowanie świadomego i aktywnego partnera tych działań.

II grupa – działania inwestycyjne

Celem działań (inwestycyjnych) w drugiej grupie – jest praktyczna realizacja wybranych zadań ochrony środowiska kulturowego w celu:

- fizycznej ochrony substancji zabytkowej,
- zdobycia doświadczeń,
- wypracowania wzorca i modelu współpracy,
- wskazania na gospodarczą rolę zabytku – stymulującego rozwój gospodarczy,
- wskazania działań powodujących tworzenie miejsc pracy, poprawę jakości przestrzeni publicznych, warunków i jakości życia oraz wpływu tych działań na kształtowanie (w powszechnym odbiorze) wizerunku miasta i na jego promocję.

5. Zadania długoterminowe, ciągłe, których wykonanie i realizacja wykracza poza okres 2028

- 1) Realizacja zadań z zakresu opieki nad zabytkami wynikających z dokumentów strategicznych i programowych miasta.
- 2) Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji 2017-2035.
- 3) Podejmowanie projektów związanych z rewitalizacją zabytkowych obiektów, zespołów, układów przestrzennych i przestrzeni publicznych.
- 4) Podejmowanie projektów i ich realizacji, zmierzających do ożywienia obiektów i miejsc zabytkowych / działań mających na celu poprawę jakości i warunków życia oraz jakości przestrzeni publicznej.
- 5) Realizacja zadań wynikających z przyjętej polityki przestrzennej określonej zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (po 2025 roku w Planie Ogólnym) i polityki przestrzennej dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego przyjętej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- 6) Ochrona wartości zabytkowych historycznych układów przestrzennych.
- 7) Kontynuacja prac archeologicznych nad rozpoznaniem pradziejowej historii Starogardu i historii osadnictwa od czasów średniowiecznych.
- 8) Pozyskiwanie środków finansowych z budżetu państwa oraz programów UE na prowadzenie prac przy zabytkach.
- 9) Dofinansowanie z budżetu gminy prac konserwatorskich prowadzonych przy najcenniejszych dla miasta zabytkowych obiektach.
- 10) Przygotowanie właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych do pozyskiwania programowych funduszy na ochronę zabytków z UE.
- 11) Wspieranie i promowanie działań chroniących zabytki (w tym, zapewnienie informacji o zasadach finansowania, uwarunkowaniach prawnych oraz zapewnienie specjalistycznego doradztwa konserwatorskiego).
- 12) Kontynuacja prac przy okresowej weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków.
- 13) Sporządzanie opracowań studialnych na potrzeby zadań związanych z ochroną zabytków.
- 14) Inicjowanie i realizacja projektów mających na celu ochronę i promowanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.
- 15) Prowadzenie okresowych przeglądów oceniających stan zachowania i użytkowania obiektów zabytkowych.
- 16) Prowadzenie okresowych przeglądów zabezpieczeń cennych obiektów zabytkowych na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktowych.
- 17) Prowadzenie bieżących prac porządkowych, zabezpieczających i pielęgnacyjnych na terenach stref ochronnych zabytkowych terenów zieleni.
- 18) Podejmowanie działań promocyjnych w celu znalezienia użytkownika / właściciela dla zdegradowanych obiektów, zespołów zabytkowych - stworzenie oferty inwestycyjnej, niezależnie od ich formy własności.
- 19) Monitoring działań remontowo-budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską i przy obiektach zabytkowych – wpisanych do rejestru zabytków, chronionych zapisami

miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- 20) Promocja zabytkowych walorów miasta: krajobrazu kulturowego, obiektów i zespołów zabytkowych, działań kultywujących niematerialne tradycje.
- 21) Edukacja społeczna wszystkich grup wiekowych mieszkańców miasta.
- 22) Szkolenia zawodowe pracowników Urzędu Miasta zajmujących się problematyką ochrony środowiska kulturowego.
- 23) Tworzenie nowych miejsc pracy związanych z realizacją zadań inwestycyjnych przy obiektach zabytkowych.
- 24) Podejmowanie działań wspierających rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnej w mieście.

6. Zadania szczegółowe – jednostkowe Programu na lata 2025-2028

Zadania szczegółowe przedstawiono w formie analogicznej do dotychczasowych Programów za lata ubiegłe, wyznaczono je w oparciu o przyjęte kierunki działań, w wyniku konsultacji z Wydziałem Planowania i Urbanistyki Urzędu Miasta.

Tabela 6. Zadania szczegółowe Programu na lata 2025-2028.

Lp.	Zadanie	Czas realizacji	Uzasadnienie, uwagi, komentarz
1	Dofinansowanie działań – prac restauratorskich, konserwatorskich, remontowych dot. zabytków, w tym obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)	2025-2028	Kontynuacja dotychczasowej polityki miasta w tym zakresie – wg uchwały Rady Miasta z 2016r. w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, uchwały Rady Miasta z 2024 r. dotyczącej finansowania obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków oraz uchwały Rady Miasta z 2023r. dotyczącej finansowania remontów zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków: - renowacja budynku dawnego kasyna oficerskiego 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich w Starogardzie Gdańskim (szacowana kwota inwestycji 985 000,00 zł, deklarowana wartość dotacji 19 700,00 zł); - prace konserwacyjne w kościele parafialnym p.w. św. Katarzyny w Starogardzie Gdańskim (szacowana kwota inwestycji 1 003 219,00 zł, deklarowana wartość dotacji 20 065,00 zł). - renowacja kościoła p.w. św. Mateusza w Starogardzie Gdańskim (szacowana kwota inwestycji 3 500 000,00 zł, deklarowana wartość dotacji 70 000,00 zł). Działania komplementarne z Gminnym Programem Rewitalizacji, współdziałanie z Komitetem Rewitalizacji.
2	Ochrona prawna: wystąpienie o wpis do rejestru zabytków budynku Urzędu Miasta	2025-2028	Obecny budynek Urzędu Miasta – dawne Starostwo. Eklektyczny zespół zabudowy – zagrożony przekształceniami. Wpis do rejestru zabytków nieruchomości wzmacnia ochronę prawną obiektu i umożliwia pozyskiwanie środków finansowych na prowadzenie prac przy obiekcie.
3	Prace remontowe dot. zabytkowych obiektów będących własnością gminy miejskiej lub wspólnot w których udziały ma miasto	2025-2028 oraz w dalszym okresie do 2035 (zgodnie z horyzontem czasowym GPR miasta)	Realizacja w ramach GPR 2017-2035. Praktyczne i promocyjne wsparcie procesu rewitalizacji, we współdziałaniu z różnymi partnerami.
4	Uporządkowanie reklam w obszarach zabytkowych i na zabytkach	2025-2028	Działanie poprzez realizację uchwały Rady Miasta nr XXX/280/2016 z dnia 31 sierpnia 2016 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia uchwały określającej na terenie Miasta Starogard Gdański zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych z jakich mogą być wykonane. Efektem ma być poprawa estetycznego wizerunku miasta.

Inne zadania jednostkowe – kontynuacja z lat poprzednich.

Z/1- Gminna Ewidencja Zabytków

Zadanie kontynuowane jako działanie ciągłe, wieloletnie.

Konieczna do prowadzenia polityki ochrony środowiska kulturowego. Ma na celu rozpoznanie wartości środowiska kulturowego, ocenę stanu jego zachowania i dokonujących się przekształceń. Obiekty figurujące w GEZ podlegają ochronie prawnej, muszą być ponadto uwzględnione w planach miejscowych.

Uzyskana wiedza wykorzystana powinna być w działaniach: informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych miasta i przy realizacji miejskich polityk kierunkowych.

Tabela 7. Etapy zadania dotyczącego gminnej ewidencji zabytków.

Zadanie	2025	2026-2027	2028 i dalsze lata
Gminna ewidencja zabytków	1. Weryfikacja dotychczasowej GEZ 2. Opracowanie zarządzenia Prezydenta dot. GEZ 3. Udostępnienie zweryfikowanej GEZ na stronach internetowych miasta	1. Opracowanie zasad monitoringu obiektów w GEZ we współpracy z Powiatowym Konserwatorem Zabytków 2. Uzupełnianie danych i informacji dot. obiektów w GEZ	1. Okresowa ocena zasobu 2. Monitoring zasobu
Jakie cele realizuje	Cel 1 – realizacja zadań własnych miasta w zakresie opieki nad zabytkami		
Finansowanie	Budżet miasta		
Partnerzy	Wojewódzki Konserwator Zabytków Narodowy Instytut Dziedzictwa Politechnika Gdańska Wydz. Architektury		

Ze względu na zweryfikowaną listę GEZ oraz nowe podejście do woj. ewidencji zabytków archeologicznych (nowe zasięgi stref ochrony zaproponowane przez WKZ w Gdańsku) w pracach planistycznych prowadzonych przez miasto niezbędne będzie każdorazowo analizowanie zagadnień ochrony zabytków.

Z/2 Utworzenie bazy danych z informacjami o Starogardzie Gdańskim

Wcześniej zadanie określone było jak Centrum Informacji Starogardu i do tej pory nie zostało zrealizowane w pierwotnej postaci. Zadanie to ma na celu gromadzenie wiedzy o Starogardzie Gdańskim, ze szczególnym uwzględnieniem historii, zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego, prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych na rzecz miasta.

Zakłada się:

- 1/ pozyskanie i udostępnienie kopii dokumentacji konserwatorskich dotyczących miasta – ewidencji zabytkowych zespołów i obiektów oraz innych istotnych dla miasta opracowań studialnych, wyników badań naukowych nad dziejami miasta;
- 2/ udostępnienie wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków, objętych ochroną zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz figurujących w GEZ;
- 3/ prezentowanie zadań miasta w zakresie ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- 4/ prezentowanie zasad i uwarunkowań ochrony środowiska kulturowego;
- 5/ prowadzenie edukacji społecznej na rzecz miasta dla wszystkich grup wiekowych mieszkańców;

6/ zebranie informacji, materiałów archiwalnych dotyczących dawnych opracowań planistycznych, praw miejskich, innych ważnych dokumentów obrazujących historię miasta;

7/ nawiązanie współpracy z archiwami państwowymi, instytucjami naukowymi, uczelniami.

Tabela 8. Etapy zadania dotyczącego bazy danych z informacjami o Starogardzie.

Zadanie	2025- 2027	2027-2028	dalsze lata
Baza danych z informacjami o Starogardzie	1. Opracowanie założeń programowych, harmonogramu prac nad tworzeniem zasobu 2. Wybór koordynatora prac	1. Tworzenie zasobu i jego udostępnienie 2. Uruchomienie strony internetowej	1. Kontynuacja działań
Jakie cele realizuje	Cel 2 – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego Cel 3 – Utrwalenie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców i promocja środowiska kulturowego		
Finansowanie	Budżet miasta, Biblioteka Wojewódzka, Media, Reklamodawcy, Sponsorzy		
Partnerzy	Biblioteka Miejska, Biblioteka Wojewódzka Muzeum Ziemi Kociewskiej Narodowy Instytut Dziedzictwa Wojewódzki Konserwator Zabytków Lokalna Organizacja Turystyczna Organizacje pozarządowe Starostwo Powiatowe w Starogardzie Gdańskim		

Z/3 Promocja dziedzictwa kulturowego miasta

Kontynuacja zadania z lat poprzednich.

Szczególną rolę w realizacji Programu odgrywa promocja miasta i jego zasobów kulturowych. Zadaniem jej jest utrwalenie w świadomości społeczności lokalnej wartości środowiska kulturowego, jego atrakcyjności, zasad ochrony, pobudzenie aktywności społecznej przy kreowaniu wizerunku miasta, realizacji zadań jego ochrony, a także możliwości pozyskania środków finansowych na prace konserwatorskie.

Tabela 9. Etapy zadania dotyczącego promocji dziedzictwa kulturowego miasta.

Zadanie	2025- 2027	2027-2028	dalsze lata i działania cykliczne
Promocja dziedzictwa kulturowego miasta	1. Utrwalenie w świadomości mieszkańców wizerunku miasta zabytkowego. 2. Współfinansowanie, finansowanie publikacji promujących miasto, np. – informatory turystyczne, – mapy miasta i okolic – opracowania historyczne – albumy prezentujące architekturę miasta – prezentacja na stronach internetowych miasta	1. Wydanie profesjonalnego przewodnika turystycznego 2. Organizacja pleneru malarskiego (przy założeniu, że część prac pozostanie własnością miasta i służyć będzie celom jego promocji) 3. Organizacja pleneru rzeźbiarskiego (przy założeniu jw.) 4. Opracowanie założeń i współorganizacja festiwalu promującego markowy produkt -	Kontynuacja działań i działania cykliczne 1. Obchody rocznic historycznych 2. Obchody Dni Starogardu 3. Obchody Dni Dziedzictwa Europejskiego 4. Organizacja imprez; sportowej, turystycznej, rekreacyjnej powiązanej

	albumu fotograficznego „Starogard dawniej a dziś” – monografie sławnych mieszkańców miasta – osiągnięcia artystów, i twórców ludowych 3. Przygotowanie programu edukacji szkolnej i przedszkolnej. 4. Przygotowanie programu edukacji społecznej 5. Przygotowanie wydawnictw multimedialnych promujących miasto. 6. Przygotowanie i przeprowadzenie konkursów o obiektach zabytkowych	powstały w mieście lub regionie (współpraca z Powiatem) 5. Wydanie albumu o zasobach kulturowych miasta 6. Organizacja widowiska historycznego – ukazującego ważne wydarzenia historyczne i postaci (np. przy współdziałaniu z Bractwem Rycerskim) 7. Wydanie publikacji dot. najwartościowszych obiektów zabytkowych architektonicznych miasta 8. Opracowanie/Album stolarki drewnianej występującej na terenie miasta	z zabytkami miasta. 5. Realizacja programu edukacji szkolnej i przedszkolnej 6. Realizacja programu edukacji społecznej 7. Opracowanie i organizacja konkursu na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego
Jakie cele realizuje	Cel 2 – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego Cel 3 - Utrwalenie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców i promocja środowiska kulturowego		
Finansowanie	Budżet miasta, Powiat, Reklamodawcy, Sponsorzy		
Partnerzy	Biblioteka Miejska, Media publiczne i lokalne, radio, prasa, telewizja Szkoły i przedszkola Muzeum Ziemi Kociewskiej Narodowy Instytut Dziedzictwa Lokalna Organizacja Turystyczna Organizacje pozarządowe Starostwo Powiatowe Starogardzkie Centrum Kultury Uniwersytet III-go Wieku Politechnika Gdańska Wydział Architektury Uniwersytet Gdański Inne uczelnie wyższe Pomorska Sieć Informacji Regionalnej Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego Gmina Wiejska Starogard Gdański i inne gminy z obszaru Kociewia Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej Starogardzkie Bractwo Rycerskie Powiatowy Ośrodek Pracy Pozaszkolnej Instytut Kociewski		

Z/4 Rynek – poprawa estetycznego wizerunku przestrzeni publicznej**Z/5 Ratusz – adaptacja do celów i działalności Muzeum Ziemi Kociewskiej****Z/6 Rewaloryzacja/ rewitalizacja zabytkowego budynku mieszkalnego**

Działania będą realizowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji 2017-2035. Aktualizacja na lata 2024-2035.

Z/7 Lokalny Program Rewitalizacji

Obecnie działania te będą realizowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2017-2035. Aktualizacja na lata 2024-2035, w oparciu o przyjęte uchwały Rady Miasta, we współdziałaniu z różnymi partnerami i przy koordynacji Komitetu Rewitalizacji. Finansowanie, harmonogram, konkretne zadania i projekty – wg przyjętego GPR.

Z/8 Europejskie Dni Dziedzictwa

Kontynuacja z lat poprzednich, działanie cykliczne.

Europejskie Dni Dziedzictwa to wspólna inicjatywa Rady Europy i Unii Europejskiej. Jest to jedno z najważniejszych wydarzeń kulturalnych mające na celu szeroko pojętą edukację historyczną i kulturalną, promowanie regionalnego dziedzictwa z ukazaniem jego bogactwa oraz przypomnienia o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Koordynatorem Dni Dziedzictwa Kulturowego z ramienia Rady Europy jest od 2006 roku EUROPA NOSTRA, europejska federacja zajmująca się ochroną dziedzictwa kultury.

W celu propagowania dziedzictwa kulturowego miasta i powiatu zaleca się organizację Dni Dziedzictwa Kulturowego. W dniach tych „otwiera” się dla zwiedzających niedostępne na co dzień obiekty, ukazując ich kulturowe walory. Prezentuje się kolekcje, zbiory zabytków ruchomych, dokonania kultury materialnej i niematerialnej lokalnych społeczności. Prezentacjom tym zazwyczaj towarzyszą widowiska historyczne, koncerty, występy zespołów. Program i formuła obchodów lokalnych są każdorazowo programem autorskim miasta, z wykorzystaniem hasła aktualnego na dany rok.

Partnerzy: Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe, Muzeum Ziemi Kociewskiej, Izby regionalne, Biblioteki, Parafie rzymsko – katolickie, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Organizacje pozarządowe.

Finansowanie: Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe w Starogardzie Gdańskim

7. Działania perspektywiczne po roku 2028

Po realizacji założonych w Programie na lata 2025-2028 zadań i ich ocenie, sformułowane zostaną wnioski do dalszych prac przewidzianych na kolejne lata.

Niezmiennie pozostaną w większości kierunki działań i zadania długoterminowe. W tej grupie znajdują się głównie działania związane z kontynuacją realizacji zadań wskazanych w obecnym Programie (np. z zakresu partnerstwa prywatno-publicznego, realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, poprawy estetyki miejskich przestrzeni publicznych).

Biorąc pod uwagę rozpoznane dotychczas wartości środowiska kulturowego oraz cele stojące przed zadaniami ochrony środowiska i „utrwalania tożsamości kulturowej miasta” nadal można wskazać, że ważne mogą być:

1. Rozpoznanie, badanie i prezentacja materialnej kultury starogardzkiego mieszczaństwa.

2. Rozpoznanie, badanie, zachowanie (uratowanie w wielu przypadkach) i prezentacja dorobku z zakresu kultury technicznej

Starogard przez wieki rozwijał się jako lokalny ośrodek rzemiosła. W XIX wieku stał się ważnym w regionie ośrodkiem przemysłowym. Ten charakter miasta widoczny jest w jego strukturze przestrzennej. Strukturze po części zdegradowanej, przekształcającej się, która wymaga rewaloryzacji. Obok materialnych wartości niezwykle istotna jest dokumentacja myśli technicznych i dokonań z zakresu jej realizacji.

Zaleca się podjęcie działań:

1/ dokumentujących krajobraz kulturowy miasta

2/ dokumentujących techniczne wyposażenie dawnych zakładów przemysłowych

3/ dokumentowanie kultury materialnej i niematerialnej społeczności miasta:

- mieszczańskiej
- robotniczej.

Celowym i wartościowym wydaje się podjęcie działań nad utworzeniem muzeum – technicznego wyposażenia dawnych zakładów przemysłowych.

Interesujące byłoby utworzenie ekspozycji/muzeum/izby regionalnej prezentującej zachowane wartości materialnej kultury miasta – np. wnętrza, stroje, meble.

Nośną w skali Regionu, pozostawać będzie historia i dokonania Zakonu Joannitów na Ziemi Starogardzkiej.

Tabela 10. Zestawienie proponowanych dalszych działań:

Zadania do realizacji w latach 2025-2028	Okres dalszy
Z/1 Gminna Ewidencja Zabytków	okresowa weryfikacja
Z/2 Baza danych o Starogardzie	kontynuacja
Z/3 Promocja dziedzictwa kulturowego miasta	kontynuacja
Z/4 Rynek – poprawa estetycznego wizerunku przestrzeni publicznej	kontynuacja
Z/5 Ratusz – adaptacja do celów i działalności Muzeum Ziemi Kociewskiej	kontynuacja
Z/6 Rewaloryzacja/rewitalizacja zabytkowego budynku mieszkalnego	kontynuacja

Z/7 Lokalny Program Rewitalizacji- Gminny Program Rewitalizacji 2017-2035. Aktualizacja na lata 2024-2035	kontynuacja
Z/8 Europejskie Dni Dziedzictwa	działania coroczne

Dalsze propozycje działań na lata po roku 2028:

1. Rewaloryzacja przestrzenno- architektoniczna parku w Kocborowie.
2. Organizacja muzeum wyposażenia technicznego zakładów, stworzenie ekspozycji muzealnej w obiekcie przemysłowym.
3. Organizacja ekspozycji kultury mieszczańskiej i robotniczej miasta.
4. Rewitalizacja przedmieść – Gniewskiego, Chojnickiego.
5. Ochrona wartościowej zieleni miejskiej, starodrzewu alei i szpalerów przyulicznych oraz towarzyszących obiektom publicznym, w tym pozostałości alei lip i klonów przy ul. Zblewskiej, alei kasztanowców przy ul. Tczewskiej, alei lip przy ul. Owidzkiej, kasztanowców na terenie szkoły przy ul. Sobieskiego, drzew na terenie dworca PKP przy ul. Kolejowej.
6. Wnioskowanie o wpis jako Pomnik Przyrody dębu przy ul. Sobieskiego i innych cennych drzew.
7. Przedstawienie sylwetek i dokonań dawnych mieszkańców Starogardu, m.in. Goldfarba, Winkelhausena.
8. Mapa/baza obiektów nieistniejących lub mocno zmodyfikowanych, a znaczących dla dziedzictwa Starogardu.
9. Wprowadzenie polityki uwzględniającej rozwiązania ekologiczne oraz zapewniające dostępność dla osób z niepełnosprawnościami w obiektach o charakterze zabytkowym.
10. Próba ożywienia zespołu Stada Ogierów.
11. Próba wpisu do rejestru zabytków poniższych obiektów:
 - budynek przy ul. Gdańska 4 – dawny budynek mieszkalny dla pracowników fabryki tytoniu,
 - budynek przy ul. Gimnazjalnej 21 – kamienica secesyjna,
 - budynek poczty przy ul. Hallera 17,
 - budynek przy ul. Hallera 27 – dawny szpital sióstr Elżbietanek,
 - budynek Państwowej Szkoły Muzycznej przy ul. Kościuszki 28,
 - budynek sądu rejonowego przy ul. Kościuszki 30,
 - budynek przy ul. Lubichowskiej 9,
 - budynek przy ul. Lubichowskiej 82,
 - zespół Strzelnicy – przy ul. Mickiewicza 12,
 - willa przy ul. Owidzkiej 12,
 - domy przy ul. Sikorskiego 14, 16, 20, 22,
 - budynek przy ul. Sikorskiego 18,
 - budynek przy ul. Sikorskiego 26 – dawna bursa szkolna gimnazjalna,
 - budynek przy ul. Sobieskiego 6a – dawniej wyższa szkoła dla dziewcząt,
 - zespół młynów Franza Wiecherta (młyn pszenny – ul. Tczewska 16, młyn żytni – ul. Tczewska 18, stolarnia – ul. Tczewska 18a, ul. Przy Młynie 1 – budynek mieszkalny w zespole młyna).

8. Realizator Programu

Program realizowany jest przez Prezydenta Miasta.

Opracowany program podlega opiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a po uchwaleniu podlega publikacji w dzienniku urzędowym.

Program realizowany jest w okresie czteroletnim. Po dwóch latach Prezydent składa Radzie Miasta sprawozdanie z realizacji programu, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Art. 87. 3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Program powinien być powiązany z innymi działaniami prowadzonymi lub inspirowanymi przez Prezydenta Miasta oraz Urząd Miasta i inne jednostki organizacyjne działające na terenie miasta. Wskazane jest zaangażowanie wielu partnerów, w tym partnerów prywatnych, nieinstytucjonalnych, analogicznie jak to było realizowane dotychczas.

9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja Programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania samorządu miasta Starogard Gdański na rzecz osiągnięcia ustalonych priorytetów. Zakłada się oddziaływanie samorządu na różne podmioty zaangażowane w ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego i współpracę z nimi, w tym także z lokalną społecznością. Zadania wyszczególnione w Programie wykonywane będą za pomocą następujących instrumentów:

- INSTRUMENTY PRAWNE – wynikające z przepisów ustawowych, przede wszystkim uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dla Starogardu Gdańskiego – sporządzanie ewentualnych zmian w obowiązujących dokumentach lub zmiany fragmentów w formie nowych planów miejscowych), inne uchwały Rady Miasta (np. dotacje, ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych), wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków; wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji, wynikające z programów określających politykę państwa czy województwa pomorskiego, powiatu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- INSTRUMENTY FINANSOWE – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody i zachęty finansowe dla właścicieli zabytków; wykorzystanie finansowania ze źródeł zewnętrznych – z programów unijnych, krajowych, regionalnych; finansowanie prac konserwatorskich, remontowych, porządkujących przy obiektach i obszarach zabytkowych we własności gminnej; w tym wykorzystanie środków na procesy, projekty rewitalizacyjne; dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy finansowane z funduszy europejskich np. programy operacyjne, programy w ramach inicjatywy „JESSICA” itp.
- INSTRUMENTY KOORDYNACJI – realizacja projektów i programów uwzględniających problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu wojewódzkim, w dokumentach i programach strategicznych gminy, współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, promocji dziedzictwa kulturowego miasta z instytucjami kultury, organizacjami wyznaniowymi, placówkami oświatowymi itp.; współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków; opracowanie studiów, analiz, koncepcji zagospodarowania;
- INSTRUMENTY SPOŁECZNE – działania edukacyjne, promocyjne – wzmacnianie świadomości społecznej dot. ochrony zabytków, budowanie tożsamości kulturowej mieszkańców; współdziałanie z organizacjami społecznymi, fundacjami, stowarzyszeniami, osobami fizycznymi; wykorzystanie różnych środków przekazu, w tym możliwości Internetu;
- INSTRUMENTY KONTROLNE - kontynuacja elektronicznej bazy danych obiektów zabytkowych; monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, okresowa aktualizacja GEZ, realizowane poprzez kontynuację dotychczasowych działań w tym zakresie

Wskazane jest, aby władze miasta:

- zdobyły poparcie społeczne dla prowadzonych działań;
- nawiązały współpracę z gminą wiejską oraz powiatem w celu realizacji wspólnych zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego, a także wspólnej promocji Kociewia;
- nawiązały stałą współpracę z organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami zainteresowanymi programem, działającymi na terenie miasta;

- nawiązały współpracę z zainteresowanymi inwestorami prywatnymi, partnerami społecznymi i gospodarczymi w celu przeprowadzenia przedsięwzięć publiczno-prywatnych związanych z ochroną zabytków, oraz związanych z realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji.

Realizacja programu odbywać będzie się poprzez wykonywanie przyjętych zadań, w oparciu o obowiązujące przepisy prawa oraz w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych, stosownie do posiadanych kompetencji oraz stosownie do możliwych do pozyskania środków finansowych (ważne są tu regulacje dotyczące finansów publicznych, ograniczające możliwości bezpośredniego działania samorządu).

10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański

10.1. Wdrażanie

Program wdrażany będzie przez Prezydenta Miasta Starogard Gdański. Prezydent wyznaczyć może Koordynatora projektu, którym jak dotychczas może być pracownik Wydziału Planowania i Urbanistyki Urzędu Miasta.

Wdrażanie odbywać się będzie przy współpracy Wydziałów Urzędu Miasta, jednostek budżetowych miasta, Urzędu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Konserwatora Zabytków Powiatu Starogardzkiego, właścicieli obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, instytucji dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową, osób fizycznych i prawnych.

Prezydent / Koordynator/ zapewni:

- przepływ informacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań
- zorganizuje forum wymiany informacji i doświadczeń
- określi zasady prowadzenia monitoringu wdrażania poszczególnych zadań
- wykona ocenę stopnia realizacji celów programu i określi szczegółowe kryteria oceny realizacji po czterech latach wdrażania programu oraz w przedziałach cząstkowych /np. corocznych lub w okresie dwuletnim/

10.2. Ocena realizacji, monitoring

Celem monitoringu jest zbieranie informacji dotyczących realizacji poszczególnych zadań Programu Opieki nad Zabytkami na każdym etapie jego wdrażania. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz formułowania ewentualnych wytycznych i propozycji zmian dla kolejnych edycji Programu.

Proces monitorowania będzie polegał na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji danych zadań, na analizie zebranych danych i opracowaniu stosownych raportów oraz podejmowaniu inicjatyw warunkujących pozytywną ich realizację. Wskazane byłoby także rejestrowanie wszelkich uwag i postulatów zgłaszanych w trakcie realizacji programu przez mieszkańców, czy uczestników poszczególnych projektów.

Na podstawie zebranych informacji będzie można opracować dla potrzeb: Prezydenta, Rady Miasta i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dwuletnie sprawozdania z realizacji programu oraz ocenę realizacji programu, sporządzaną w okresie czteroletnim.

Zakłada się, że ocenę taką sporządza Jednostka Koordynująca/ wskazana lub powołana przez Prezydenta/m i przedstawia Prezydentowi Miasta. Prezydent przedstawi wyniki z realizacji programu Radzie Miasta. Oceny realizacji programu, powinny stanowić punkt wyjścia do opracowania kolejnej edycji Programu. Obowiązek ten wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z cytowaną ustawą, Prezydent Miasta winien przedstawiać Radzie Miasta sprawozdanie z realizacji Programu w cyklu dwuletnim. Sprawozdanie to może zostać przedstawione także Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w celu wykorzystania wniosków z niego np. przy

opracowywaniu aktualizacji i oceny realizacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

10.3. Przykładowe kryteria, które mogą być zastosowane do oceny realizacji zadań i celów Programu.

- 1) Potwierdzenie wykonania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (ich zmian) dla obszaru miasta.
- 2) Potwierdzenie realizacji zadań Programu Rewitalizacji (wg kryteriów i wskaźników w nim określonych).
- 3) Potwierdzenie prowadzenia prac nad opracowywaniem projektów, koncepcji, studiów i analiz dla wybranych obszarów miasta .
- 4) Określenie liczby szkoleń dla pracowników Urzędu Miasta dotyczących ochrony środowiska kulturowego.
- 5) Dokonanie okresowej oceny aktualności gminnej ewidencji zabytków.
- 6) Określenie ilości obiektów zabytkowych, stanowiących własność gminy objętych działaniami zabezpieczającymi.
- 7) Określenie efektów i ilości kontroli sprawdzających stan utrzymania i użytkowania obiektów objętych ochroną konserwatorską.
- 8) Potwierdzenie opracowania szkolnych i przedszkolnych programów edukacyjnych.
- 9) Potwierdzenie ilości przeprowadzonych lekcji muzealnych.
- 10) Potwierdzenie opracowania programu edukacyjnych dla właścicieli obiektów zabytkowych, ich użytkowników oraz mieszkańców miasta
- 11) Potwierdzenie udostępnienia bazy danych o historii miasta i jego zabytkach
- 12) Potwierdzenie ilości wypożyczeń książek związanych z ochroną zabytków, dokumentacji konserwatorskiej itp.
- 13) Określenie rodzaju i ilości konkursów dotyczących problematyki ochrony środowiska kulturowego.
- 14) Określenie ilości uczestników w konkursie na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego
- 15) Określenie ilości spotkań i prezentowanych tematów dotyczących poznania i ochrony środowiska kulturowego miasta.
- 16) Potwierdzenie opracowania harmonogramu spotkań i prezentowanej problematyki z przedstawicielami służb konserwatorskich.
- 17) Ocena stopnia wykorzystania mediów, w tym internetowych stron miasta do przedstawiania problematyki ochrony środowiska kulturowego.
- 18) Potwierdzenie ilości wydanych publikacji: map, informatorów, przewodników, albumów i innych.
- 19) Potwierdzenie ilości zorganizowanych widowisk historycznych, imprez sportowo-rekreacyjnych, koncertów itp.
- 20) Potwierdzenie ilości powstałych stowarzyszeń pozarządowych, Społecznych Opiekunów zabytków.

- 21) Ilość podjętych remontów obiektów zabytkowych.
- 22) Ilość wniosków składanych przez właścicieli o wpisanie obiektu do rejestru zabytków.
- 23) Ilość nowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego.
- 24) Potwierdzona ilość dotacji celowych na remont obiektów zabytkowych.
- 25) Potwierdzenie realizacji systemu informacji turystycznej.
- 26) Potwierdzona ilość wykonanych inwentaryzacji fotograficznych panoram i dominant przestrzennych przesądzających o atrakcyjności przestrzeni miasta, wykonanych specjalistycznych opracowań dotyczących zabytków miasta.

11. Źródła finansowania

Ten rozdział ma charakter informacyjny, prezentujący przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:

- publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami zostały określone w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z art. 71. Ust. 1: W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Natomiast zgodnie z ust. 2 Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

*Zgodnie z art. 81. Ust. 1.: W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez **organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.***

W związku z powyższym, wskazane jest utrzymanie i uaktualnianie w zależności od potrzeb obowiązujących uchwał Rady Miasta, dających możliwość uzyskania dofinansowania nie tylko obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków, ale także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Środki finansowe dla realizacji programu

Program finansowany może być ze środków budżetowych: województwa, samorządu, państwa, środków UE i funduszy prywatnych.

Są to:

- środki własne budżetu miasta;
- budżet samorządu województwa – np. dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauracyjne, roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków
- dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd gminy;
- środki znajdujące się w gestii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli dot. realizacji zadań z zakresu kultury i sztuki;
- dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- dochody własne instytucji kultury; finanse osób fizycznych, prawnych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, wyznaniowych osób prawnych

- środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach ogólnokrajowych programów
- kredyty bankowe zaciągane przez Miasto na realizację określonych celów i inwestycji; w tym także dla przedsięwzięć publiczno-prywatnych związanych z rewitalizacją
- zyski z działalności statutowej i gospodarczej;
- odsetki z kont i rachunków bankowych;
- dotacje i fundusze celowe rządowych i poza rządowych programów pomocowych;
- składki i zbiórki publiczne i finansowane ze środków ludności;
- fundusze krajowe i zagraniczne Unii Europejskiej, związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe
- inne środki przewidziane prawem.

Ze środków budżetowych zasadnicze znaczenie mają:

1. Środki Generalnego Konserwatora Zabytków;
2. Środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
3. Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
4. Środki Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz na remont i konserwację obiektów sakralnych;
5. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (finansowanie zabytkowych parków wpisanych do rejestru zabytków oraz finansowania publikacji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego);
6. Środki z Funduszy Europejskich
7. Środki Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (nowy państwowy fundusz celowy od 01 stycznia 2018 r.) – na dofinansowanie nakładów na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru

Uchwała Rady Powiatu Starogardzkiego w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków⁶

Określa zasady udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Starogardzkiego na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego

Przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie dotacji uwzględnia się w szczególności:

- 1) Możliwości finansowe budżetu Powiatu Starogardzkiego oraz wysokość środków przeznaczonych na ten cel w danym roku budżetowym.
- 2) Wartość historyczną, naukową lub artystyczną zabytku.
- 3) Stan techniczny w jakim znajduje się zabytek.
- 4) Racjonalność zamierzenia wnioskodawcy, w tym kosztów realizacji planowanych prac.

⁶ uchwała Nr V/29/2024 Rady Powiatu Starogardzkiego z dnia 28 sierpnia 2024 r. w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego

- 5) Zaangażowanie finansowe wnioskodawcy, a także wskazanie innych źródeł finansowania prac lub robót budowlanych przy zabytku.
- 6) Dotychczas poniesione przez Wnioskodawcę nakłady konieczne na wykonanie prac.

Inne dostępne źródła finansowania

Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁷

- **Ochrona zabytków** - celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- **Kultura ludowa i tradycyjna** – celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- **Ochrona zabytków archeologicznych** - celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Pomorskiego⁸

Zasady udzielania dotacji określono w Uchwale Nr 33/III/14 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 8 grudnia 2014 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa pomorskiego.

Dotacja może być udzielona w zależności od środków zaplanowanych w budżecie Województwa Pomorskiego, w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027⁹

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnKS) stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020.

W sektorze kultury (PRIORYTET VII: Kultura 2.7.1 Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*) planuje się działania mające na celu ochronę zabytków o światowym i krajowym znaczeniu zarówno

⁷ Aktualne informacje (regulaminy, informacje o naborze, etc.) dostępne na stronie <http://www.mkidn.gov.pl>

⁸ Aktualne informacje na stronie <https://bip.pomorskie.eu> w zakładce: *Sprawy do załatwienia/Kultura/Dotacje...*

⁹ Aktualne informacje na stronie <https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/fundusze-europejskie-na-infrastrukture-klimat-srodowisko/zalozenia-programu/>

ruchomych i nieruchomości. Jednocześnie będziemy rozwijać instytucję kultury oraz wspierać ich adaptację do nowych funkcji kulturalnych i społecznych.

Wsparcie będzie kierowane do projektów, które będą przyczyniać się do realizacji nadrzędnego celu priorytetu, jakim jest zwiększenie wpływu kultury na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne, czyli będą wynikać z analizy popytu zapewnią trwałość i poprawią rentowność, a także wykażą pozytywny wpływ na społeczność i gospodarkę lokalną.

Oferta programu skierowana jest do m. in.:

- przedsiębiorstw,
- jednostek samorządu terytorialnego,
- podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- właścicieli budynków mieszkalnych,
- państwowych jednostek budżetowych i administracji publicznej,
- dostawców usług energetycznych,
- zarządców dróg krajowych i linii kolejowych,
- służb ratowniczych (ratownictwo techniczne) i odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ruchu,
- Państwowej Straży Pożarnej,
- podmiotów zarządzających portami lotniczymi oraz portami morskimi,
- organizacji pozarządowych,
- instytucji ochrony zdrowia, instytucji kultury,
- kościołów i związków wyznaniowych.

Program Kreatywna Europa¹⁰

Kreatywna Europa to unijny program zaplanowany na lata 2021-2027, oferujący finansowe wsparcie dla sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnych. Głównymi celami programu są promocja europejskiej różnorodności kulturowej i dziedzictwa, budowanie kompetencji profesjonalistów, rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł m. in. poprzez zwiększanie dostępu do kultury i utworów audiowizualnych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2021-2027¹¹

Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 jest następcą Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030. Wsparcie unijne w nowej perspektywie skupia się przede wszystkim na sferze gospodarczej, cyfryzacji, energetyce, środowisku, transporcie oraz edukacji, rynku pracy i włączeniu społecznym.

Należy śledzić aktualne informacje dotyczące Programu.

¹⁰ Więcej informacji na stronie <https://kreatywna-europa.eu/>

¹¹ Aktualne informacje na stronie <http://www.rpo.pomorskie.eu/>

12. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd powinna przebiegać uwzględniając priorytety:

- 1) Opieka nad zabytkami: obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Starogard Gdański;
- 2) Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarze całego miasta Starogard Gdański.

Program wdrażany będzie przez Prezydenta Miasta Starogard Gdański. Prezydent wyznaczyć może Koordynatora projektu, którym jak dotychczas może być pracownik Wydziału Planowania i Urbanistyki Urzędu Miasta.

Wdrażanie odbywać się będzie przy współpracy Wydziałów Urzędu Miasta, jednostek budżetowych miasta, Urzędu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Konserwatora Zabytków Powiatu Starogardzkiego, właścicieli obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, instytucji dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową, osób fizycznych i prawnych.

Prezydent / Koordynator/ zapewni:

- przepływ informacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań
- zorganizuje forum wymiany informacji i doświadczeń
- określi zasady prowadzenia monitoringu wdrażania poszczególnych zadań
- wykona ocenę stopnia realizacji celów programu i określi szczegółowe kryteria oceny realizacji po czterech latach wdrażania programu oraz w przedziałach cząstkowych /np. corocznych lub w okresie dwuletnim/

Niezwykle istotne jest, aby finansowe wsparcie miasta w latach 2025 - 2028 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz jakoś przestrzeni miasta.

Rada Miasta w drodze uchwały może określić corocznie wysokość wydatków na ochronę środowiska kulturowego, w tym na realizację Programu Opieki nad Zabytkami.

Wydatki na realizację zadań inwestycyjnych, w tym:

- zadania inwestycyjne związane z ochroną zabytków stanowiących własność komunalną (np. prace remontowo-budowlane, konserwatorskie, związane z konserwacją i pielęgnacją zieleni zabytkowej)
- zadania inwestycyjne wprowadzone do gminnych programów przyjętych przez Radę Miasta uchwałami tejże Rady (np. objęte Gminnym Programem Rewitalizacji, programami rozwoju lokalnego, ochrony środowiska i gospodarki komunalnej itp.) wprowadzone zostaną do rocznych i wieloletnich planów inwestycyjnych.

Finansowane z budżetu gminy mogą i powinny być ponadto inne, nieinwestycyjne działania, w tym takie jak np. prace studialne, badawcze, dokumentacyjne, konkursy, działania promocyjne, edukacyjne itd.

Celowym byłoby określenie poziomu - wysokości planowanego przez miasto dofinansowania zadań zakresu opieki nad zabytkami (np. % w corocznym budżecie miejskim), a także kontynuowanie dotychczasowych zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach. Przede wszystkim dotyczyć to może zabytków wpisanych do rejestru zabytków (tych dla Starogardu Gdańskiego jest stosunkowo niewiele), ale także innych, np. figurujących w ewidencji zabytków i wskazywanych do ochrony ustaleniami planów miejscowych.

Należałoby także opracować zasady dofinansowania z budżetu gminy zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami podmiotów, które prowadzą działalność kulturalną, takich jak np. muzeum, izby tradycji (np. realizowane przy szkołach), biblioteki, stowarzyszenia, organizacje turystyczne itp.

Zadania programu opieki mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie (np. muzea, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

Monitorowanie realizacji zadań w postaci przygotowywanych co 2 lata sprawozdań oraz aktualizacja dokumentu co 4 lata pozwoli na weryfikowanie działań oraz korektę (rozszerzanie lub modyfikację) zadań w kolejnych edycjach Programu.

13. Spis wykorzystanych źródeł

- 1) Biuletyn Informacji Publicznej miasta Starogard Gdański
- 2) Gminna ewidencja zabytków dla miasta Starogard Gdański
- 3) Gminny Program Rewitalizacji Miasta Starogard Gdański na lata 2017-2035. Aktualizacja na lata 2024-2035
- 4) Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami Materiały i informacje WUOZ w Gdańsku, w tym ze strony internetowej
- 5) Materiały i informacje Narodowego Instytutu Dziedzictwa, w tym ze stron internetowych
- 6) Materiały zebrane przez Wydział Planowania i Urbanistyki Urzędu Miasta dotyczące realizacji dotychczasowych programów opieki nad zabytkami dla miasta Starogard Gdański – z okresu lat 2009-2012, 2013-2016, 2017-2020 oraz 2021-2024.
- 7) Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na obszarze miasta
- 8) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030
- 9) Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024
- 10) Program opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017
- 11) przepisy ustaw i rozporządzeń dotyczących opieki na zabytkami, w tym w szczególności ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
- 12) Regionalny Program Operacyjny Woj. Pomorskiego na lata 2021-2027
- 13) Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027
- 14) Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2027
- 15) Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030
- 16) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Starogard Gdański – 2015
- 17) UCHWAŁA NR XXVIII/274/2021 RADY POWIATU STAROGARDZKIEGO z dnia 23 czerwca 2021 r. o zmianie uchwały w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego
- 18) Uchwały Rady Miasta Starogard Gdański, merytorycznie powiązane z ochroną zabytków
- 19) Wojewódzka ewidencja zabytków – wyciąg dla miasta Starogard Gdański – wg strony internetowej WUKZ w Gdańsku, w tym rejestr zabytków nieruchomych
- 20) Wojewódzka ewidencja zabytków archeologicznych – informacje i materiały WUOZ w Gdańsku
- 21) Strona internetowa archiwalne mapy pomorza gdańskiego, <http://www.mapy.eksploracja.pl/>
- 22) Strona internetowa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego <http://www.mkidn.gov.pl>
- 23) Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa <https://www.nid.pl>

14. Spis stosowanych skrótów

1. AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski
2. GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków
3. NID – Narodowy Instytut Dziedzictwa
4. POnZ – Program Opieki nad Zabytkami
5. PZPWP – Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego
6. WEZ – Wojewódzka Ewidencja Zabytków
7. WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków

15. Załączniki

Zestawienia – wykazy zabytków

Załącznik nr 1 – wykaz zabytków w rejestrze zabytków nieruchomych województwa pomorskiego

Załącznik nr 2 – wykaz zabytków figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Załącznik nr 3 – wykaz zabytków w GEZ miasta Starogard Gdański

Załącznik nr 4 – Spis tzw. „białych kart” dla miasta Starogard Gd.

Załącznik nr 5 - Karty zielone dla miasta Starogard Gd. - Wykaz

Załącznik nr 6 – Karty cmentarzy dla miasta Starogard Gd. - Wykaz

Załącznik nr 7 – Wojewódzka ewidencja zabytków archeologicznych dla miasta Starogard Gd.

Sprawozdania z realizacji Programu na lata 2021-2024

Załącznik nr 8 – Sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021- 2024 za okres 2021-2022

Załącznik nr 9 – Sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na lata 2021- 2024 za rok 2023

Opinia dot. Programu

Załącznik nr 10 – Opinia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotycząca Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028

Program Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2025-2028

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1**Wykaz zabytków w Rejestrze Zabytków Nieruchomych**

L.P.	Nr rejestru	Nr dawnego rejestru zabytków	Organ wpisujący do rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Uwagi	Obiekt	Adres
1.	108	80	WUOZ Gdańsk	08.07.1959	dawny rejestr zabytków woj. gdańskiego- nr 80	układ urbanistyczny Starego Miasta Starogardu Gdańskiego	Starogard Gdański
2.	301	242	WUOZ Gdańsk	06.08.1962	dawny rejestr zabytków woj. gdańskiego- nr 242	kościół parafialny p.w. Św. Mateusza	ul. Hallera 3
3.	1019	856	WUOZ Gdańsk	30.03.1983	dawny rejestr zabytków woj. gdańskiego- nr 856 -Baszta Młyńska	zespół murów obronnych wraz z Basztą Młyńską, Basztą Narożną, basztą Bramy Gdańskiej	Starogard Gdański
4.	1019	949	WUOZ Gdańsk	25.09.1985	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego- nr 949 - zespół murów obronnych	***	Starogard Gdański
5.	1081	928	WUOZ Gdańsk	02.02.1985	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 928	cmentarz żydowski	ul. Bohaterów Getta
6.	1095	948	WUOZ Gdańsk	04.07.1985	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 948	synagoga	ul. Rycerska 2
7.	1193	1015	WUOZ Gdańsk	27.11.1987	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego- nr 1015	dom	ul. Piłsudskiego (d.Rybińskiego) 3
8.	1485	1111	WUOZ Gdańsk	17.10.1994	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1111.	zespół Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych wraz z wszystkimi obiektami oraz ogrodzeniem murowanym od południa i zielenią ozdobną, cmentarzem przyszpitalnym; folwarkiem; parkiem; budynkami mieszkalnymi dla pracowników szpitala i terenem	ul. Skarszewska 7a, b,c,d,e,f,g,h,i, 20, 22,24,24a; ul. Kryzana 2,4,6,8,10,12; ul. Sucharskiego 4
9.	1611	1156	WUOZ Gdańsk	10.12.1996	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1156	kamienica	Rynek 16

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

L.P.	Nr rejestru	Nr dawnego rejestru zabytków	Organ wpisujący do rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Uwagi	Obiekt	Adres
10.	1616	1158	WUOZ Gdańsk	17.12.1996	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1158	zespół pałacowy (pałac; budynek administracyjny; brama; budynek gospodarczy)	ul. Kanałowa 17-19-21
11.	1640	1174	WUOZ Gdańsk	07.08.1997	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1174	kamienica	ul. Hallera 22
12.	1668	1190	WUOZ Gdańsk	06.07.1998	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1190	założenie przestrzenne Stada Ogierów wraz z budynkami (27 obiektów): budynek administracyjny; budynek mieszkalny-dyrekcyjny; kantyna; budynki mieszkalne pracownicze (9 obiektów); stajnie (4 obiekty); mała stajnia z powozownią; budynki gospodarcze w zespole domów pracowniczych (9 obiektów); stacja transformatorowa	ul. Mickiewicza 13
13.	1744	1234	WUOZ Gdańsk	05.08.2003	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1234	kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny wraz z działką przykościelną	ul. Tczewska 1
14.	1777	1232	WUOZ Gdańsk	08.08.2002	dawny rejestr zabytków woj.gdańskiego - nr 1232	kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha	ul. Pomorska 4a
15.	1788		WUOZ Gdańsk	27.07.2006		mleczarnia wraz z działką	ul. Norwida 4
16.	1940		WUOZ Gdańsk	02.03.2017		budynek dawnego kasyna oficerskiego wraz ze znajdującym się pod nim gruntem po obrysie murów usytuowany na terenie działki 71/10	ul. Jana III Sobieskiego 14

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

L.P.	Nr rejestru	Nr dawnego rejestru zabytków	Organ wpisujący do rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Uwagi	Obiekt	Adres
17.	1957		WUOZ Gdańsk	05.10.2018		budynek ratusza miejskiego w Starogardzie Gdańskim w granicach działki nr 237 obr. 0017 wraz z reliktnami piwnic położonych na terenie części działki nr 238/6 obr. 0017	Rynek 1
18.	2026		WUOZ Gdańsk	09.07.2024		Kamienica wraz z oficyną ¹²	ul. Wojska Polskiego 9

¹² Decyzja z dn. 9 lipca 2024 r. (pismo znak: RD.5140.213.2014.(AS)MS)

ZAŁĄCZNIK 2**Wykaz zabytków figurujących w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków**

LP	ULICA	NR	OBIEKT
1	Al. Wojska Polskiego	2	willa z założeniem ogrodowym, ob. dwa bud. mieszkalne
2	Al. Wojska Polskiego	4	kamienica
3	Al. Wojska Polskiego	7	kamienica
4	Al. Wojska Polskiego	8	kamienica
5	Al. Wojska Polskiego	9	kamienica z oficyną i bud. gosp.
6	Al. Wojska Polskiego	11	kamienica
7	Al. Wojska Polskiego	30	kamienica, w parterze biblioteka
8	Boczna	3	Baszta Narożna
9	Bohaterów Getta		Cmentarz żydowski z aleją
10	Browarowa		miejskie mury obronne ciąg północny, Browarowa - Wodna
11	Chojnicka		park miejski
12	Chojnicka		Most Chojnicki
13	Chojnicka	1	Skład Bławatów i Konfekcji Bracia Gumińscy
14	Chojnicka	3	kamienica
15	Chojnicka	5	dom mieszkalny
16	Chojnicka	7	kamienica
17	Chojnicka	8	kamienica
18	Chojnicka	11	dom mieszkalny
19	Chojnicka	14	dom mieszkalny
20	Chojnicka	17	budynek mieszkalny
21	Chojnicka	17a	budynek mieszkalny
22	Chojnicka	64	budynek mieszkalny
23	Chojnicka	71	budynek mieszkalny
24	Chopina	10	bud. mieszkalny dwurodzinny w kolonii domów robotniczych z 1920 r., ob. Mieszkalny
25	Derdowskiego	8	budynek mieszkalny
26	Derdowskiego	8	budynek gospodarczy
27	Droga Owidzka	7	budynek mieszkalny
28	Gdańska	4	budynek mieszkalny
29	Gdańska	6	Urząd Miasta
30	Gdańska	7	kamienica czynszowa
31	Gdańska	8	dom mieszkalny
32	Gimnazjalna	5	budynek mieszkalny
33	Gimnazjalna	6	dom mieszkalny
34	Gimnazjalna	7	dom mieszkalny
35	Gimnazjalna	14	dom mieszkalny
36	Gimnazjalna	17	dom mieszkalny
37	Gimnazjalna	19	dom mieszkalny
38	Gimnazjalna	21	dom mieszkalny
39	Grunwaldzka	1	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.

LP	ULICA	NR	OBIEKT
40	Grunwaldzka	2	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
41	Grunwaldzka	3	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
42	Grunwaldzka	4	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
43	Grunwaldzka	5	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
44	Grunwaldzka	6	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
45	Grunwaldzka	7	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
46	Grunwaldzka	8	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
47	Grunwaldzka	10	budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30 XX w.
48	Grunwaldzka	18	budynek mieszkalny
49	Hallera		Baszta Otwarta
50	Hallera	1	Kościół p.w. Św. Mateusza
51	Hallera	7	Baszta Bramy Gdańskiej
52	Hallera	17	Pocztą
53	Hallera	22	kamienica czynszowa
54	Hallera	23	kamienica
55	Hallera	25	kamienica
56	Hallera	27	szpital SS Elżbietanek, ob. Dom Pomocy Społecznej
57	Hallera	27a	kostnica, kaplica szpitalna, ob. bud. gosp.
58	Hallera	26/28	willa miejska, ob. Państwowy Zakład Ubezpieczeń PZU
59	Hallera	29	kamienica
60	Hallera	30	bank
61	Hallera	32	biblioteka
62	Hallera	34	szkoła
63	Hallera	34a	sala gimnastyczna
64	Hallera	36	kaplica w zespole gimnazjum pruskiego
65	Hallera	37	kamienica
66	II Pułku Szwoleżerów		cmentarz katolicki
67	II Pułku Szwoleżerów		kostnica cmentarza katolickiego
68	II Pułku Szwoleżerów	4	Szkoła Podstawowa nr 3
69	Jagiełły		bud. tech. stacji uzdatniania wody
70	Kanałowa	17	Stajnie w zespole pałacowym
71	Kanałowa	19	bud. gosp. w zespole pałacowym
72	Kanałowa	19-21	brama wjazdowa w zespole pałacu
73	Kanałowa	21	pałac Wiechertów
74	Kochanki Leśnictwo		budynek mieszkalny w zespole osady administr. Lasów Państwowych - Leśniczówka
75	Kochanki Leśnictwo		obora w zespole osady administr. Lasów Państwowych
76	Kochanki Leśnictwo		stodoła w zespole administr. Lasów Państwowych
77	Kolejowa	2	dom mieszkalny (kamienica)
78	Kolejowa	5	Dworzec PKP
79	Kolejowa	5	magazyn w zespole dworca
80	Kościuszk	17	starostwo powiatowe

LP	ULICA	NR	OBIEKT
81	Kościuszki	28	szkoła muzyczna
82	Kościuszki	29	dom mieszkalny (kamienica)
83	Kościuszki	30	sąd
84	Kościuszki	32	dom mieszkalny
85	Kościuszki	35	dom mieszkalny
86	Kościuszki	40	dom mieszkalny
87	Kościuszki	44	dom mieszkalny
88	Kościuszki	46	dom mieszkalny
89	Kościuszki 47 / Sobieskiego 2		dom mieszkalny (kamienica)
90	Kościuszki	52	dom mieszkalny
91	Kościuszki	63	dom mieszkalny (kamienica)
92	Kościuszki	112 / 114	hala fabryczna, ob.Pomorska Wyższa Szkoła (dawniej "Elektron")
93	Kościuszki	116	budynek rzeźni I
94	Kościuszki	117	huta szkła gospodarczego
95	Kościuszki	131	budynek mieszkalny
96	Kryzana	4	budynek mieszkalny
97	Kryzana	6	budynek mieszkalny
98	Kryzana	6	budynek gospodarczy
99	Kryzana	8	budynek mieszkalny
100	Kryzana	10	budynek mieszkalny
101	Kryzana	12	budynek mieszkalny
102	Krzywa		miejskie mury obronne ciąg południowy, ul. Krzywa
103	Lubichowska	9	dom mieszkalny
104	Lubichowska	10	dom mieszkalny
105	Lubichowska	11	dom mieszkalny
106	Lubichowska	19	dom mieszkalny
107	Lubichowska	22	willa
108	Lubichowska	23	dom mieszkalny
109	Lubichowska	34/36	dom mieszkalny (bliźniak)
110	Lubichowska	82	dom mieszkalny
111	Mickiewicza	2	budynek mieszkalny jednorodzinny
112	Mickiewicza	4	budynek mieszkalny
113	Mickiewicza	12	"Strzelnica" restauracja
114	Mickiewicza	13	założenie przestrzenne Stada Ogierów
115	Mickiewicza	13	stajnia nr 4 w zespole zabudowy Stada Ogierów
116	Mickiewicza	13	bud. gosp. przy kuźni w zespole zabudowy Stada Ogierów
117	Mickiewicza	13	trafostacja w zespole zabudowy Stada Ogierów
118	Mickiewicza	13	brama główna w zespole zabudowy Stada Ogierów
119	Mickiewicza	13	"Mała stajnia" z kuźnią, powozownią i szorownią w zespole zabudowy Stada Ogierów
120	Mickiewicza	13	ujeżdżalnia w zespole zabudowy Stada Ogierów
121	Mickiewicza	13	stodoła drewniana w zespole zabudowy Stada Ogierów
122	Mickiewicza	13 (14)	stajnia nr 2 w zespole zabudowy Stada Ogierów

LP	ULICA	NR	OBIEKT
123	Mickiewicza	13 (15)	stajnia nr 3 w zespole zabudowy Stada Ogierów
124	Mickiewicza	13 (21)	bud. gosp. - pralnia w zespole zabudowy Stada Ogierów
125	Mickiewicza	13 (21)	bud. gosp. - stolarnia, magazyn w zespole zabudowy Stada Ogierów
126	Mickiewicza	13 (24)	stajnia nr 1 w zespole zabudowy Stada Ogierów
127	Mickiewicza	13a	bud. administracyjny w zespole zabudowy Stada Ogierów
128	Mickiewicza	13a	bud. gosp. w zespole zabudowy Stada Ogierów
129	Mickiewicza	13b	bud. Mieszkalny dyrekcyjny - "Pałacyk" w zespole zabudowy Stada Ogierów
130	Mickiewicza	13c	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
131	Mickiewicza	13c	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
132	Mickiewicza	13d	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
133	Mickiewicza	13d	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
134	Mickiewicza	13e	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
135	Mickiewicza	13e	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
136	Mickiewicza	13f	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
137	Mickiewicza	13f	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
138	Mickiewicza	13g	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
139	Mickiewicza	13g	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
140	Mickiewicza	13h	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
141	Mickiewicza	13h	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
142	Mickiewicza	13i	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
143	Mickiewicza	13i	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
144	Mickiewicza	13j	bud. mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
145	Mickiewicza	13j	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
146	Mickiewicza	13k	kantyna i pom. gościnne w zespole zabudowy Stada Ogierów
147	Mickiewicza	13k	bud. gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów
148	Mickiewicza	13l	bud. mieszkalny dwurodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów
149	Mickiewicza	13l	bud. mieszkalny w zespole zabudowy Stada Ogierów
150	Mickiewicza	14	bud. mieszkalny w zespole zabudowy Stada Ogierów
151	Mickiewicza	14	bud. inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów

LP	ULICA	NR	OBIEKT
152	Norwida	4	mleczarnia wraz z działką
153	Ogrodowa	8	budynek mieszkalny
154	Owidzka	3	łuszczarnia ryżu Zakłady Zbożowo Młynarskie ob. płatkarnia
155	Owidzka	12	willa
156	Owidzka		cmentarz ewangelicki
157	Owidzka		aleja drzew
158	Paderewskiego	3	kamienica
159	Paderewskiego	5	kamienica
160	Paderewskiego	6	koszary tzw. Białe, ob. bud. Usługowo-biurowy
161	Paderewskiego	7	kamienica czynszowa
162	Paderewskiego	8	budynek mieszkalny
163	Paderewskiego	10	kamienica z oficyną
164	Paderewskiego	11	koszary wojskowe
165	Parkowa	9	budynek mieszkalny
166	Pelplińska	1	budynek mieszkalny
167	Pelplińska	3	willa miejska, po 1945 przedszkole ob. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
168	Piłsudskiego	3	dom mieszkalny
169	Piłsudskiego	3	oficyna
170	Piłsudskiego	6	dom mieszkalny
171	Podgórna	5	kamienica
172	Pomorska	4a	kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha
173	Północna	1	kamienica
174	Prusa		park w założeniu dworsko-folwarcznym Hermanowo
175	Przedmieście	1	budynek mieszkalny, budynek gospodarczy
176	Przy Młynie	1	budynek mieszkalny w zespole młyna
177	Rycerska	1	kamienica
178	Rycerska	2	synagoga, ob. dom handlowy Wincent
179	Rycerska	3	dom mieszkalny
180	Rynek	1	ratusz
181	Rynek	2	kamienica
182	Rynek	3,4	kamienica
183	Rynek	5	kamienica
184	Rynek	7	kamienica
185	Rynek	10	kamienica
186	Rynek	11	kamienica
187	Rynek	12	kamienica
188	Rynek	12A	kamienica
189	Rynek	14	kamienica
190	Rynek	15	kamienica
191	Rynek	16	kamienica
192	Rynek	17	kamienica

LP	ULICA	NR	OBIEKT
193	Rynek	18	kamienica
194	Rynek	20	kamienica
195	Rynek	21	kamienica
196	Rynek	22	kamienica
197	Rynek	23	kamienica
198	Rynek	25	kamienica
199	Rynek	30	kamienica
200	Rynek	31	kamienica
201	Rynek	33	kamienica
202	Rynek	34	kamienica z oficyną
203	Rynek	35	kamienica z oficyną
204	Rynek	36	kamienica z dwiema oficynami
205	Rynek	37	kamienica
206	Rynek	38	kamienica
207	Sadowa	2	wieża ciśnień
208	Sambora	7	dom mieszkalny
209	Sambora	9	budynek mieszkalny
210	Sikorskiego	2	dom mieszkalny
211	Sikorskiego	7	dom mieszkalny
212	Sikorskiego	8	dom mieszkalny
213	Sikorskiego	9	kamienica czynszowa
214	Sikorskiego	10	budynek mieszkalny wielorodzinny
215	Sikorskiego	11	dom mieszkalny
216	Sikorskiego	12	budynek mieszkalny wielorodzinny
217	Sikorskiego	14	kamienica
218	Sikorskiego	16	dom mieszkalny
219	Sikorskiego	18	Wojskowa Komenda Uzupełnień
220	Sikorskiego	19	kamienica czynszowa
221	Sikorskiego	20	kamienica
222	Sikorskiego	22	kamienica
223	Sikorskiego	23	kamienica
224	Sikorskiego	25	willa
225	Sikorskiego	26	internat
226	Skarszewska	1	Zakłady Przemysłowe WinkelhausenTow. Akcyjne, ob. Destylarnia Sobieski SA
227	Skarszewska	1	Zakłady Przemysłowe WinkelhausenTow. Akcyjne, ob. Destylarnia Sobieski SA -fuzlownia
228	Skarszewska	1	Zakłady Przemysłowe WinkelhausenTow. Akcyjne, ob. Destylarnia Sobieski SA - garaż lokomotywek
229	Skarszewska	1	Zakłady Przemysłowe WinkelhausenTow. Akcyjne, ob. Destylarnia Sobieski SA - magazyn 2
230	Skarszewska	3	budynek mieszkalny w zespole Destylarni Sobieski SA
231	Skarszewska	7	zespół Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych wraz z wszystkimi obiektami, układem urbanistycznym, ogrodzeniem murowanym od południa i zielenią ozdobną

LP	ULICA	NR	OBIEKT
232	Skarszewska	7	cmentarz szpitalny w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Kocborowie
233	Skarszewska	7	kostnica (kaplica)
234	Skarszewska	7	kuchnia i pralnia szpitala
235	Skarszewska	7	warsztaty i kotłownia szpitala
236	Skarszewska	7	pawilon nr 25 Szpitala w Kocborowie
237	Skarszewska	7	pawilon nr 3 (2) Szpitala w Kocborowie
238	Skarszewska	7	pawilon nr 7 (5,6,8) Szpitala w Kocborowie
239	Skarszewska	7	pawilon nr 17 (20,9,12) Szpitala w Kocborowie
240	Skarszewska	7	pawilon nr 11 (10) Szpitala w Kocborowie
241	Skarszewska	7	pawilon rozrywek Szpitala w Kocborowie
242	Skarszewska	7	bud. administracyjny szpitala w Kocborowie
243	Skarszewska	7	wieża ciśnień szpitala w Kocborowie
244	Skarszewska	7	pawilon nr 13 (16,14,15) Szpitala w Kocborowie
245	Skarszewska	7	pawilon nr 19 (18) Szpitala w Kocborowie
246	Skarszewska	7	pawilon nr 21 (24,22,23)
247	Skarszewska	24 i 24a	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
248	Skarszewska	7a	dwór w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem, po 1945 budynek administracyjny
249	Skarszewska	7a	gosp. rolne - mur z bramą
250	Skarszewska	7a	stajnia w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem, ob. stajnia koni sportowych
251	Skarszewska	7a	obora w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem, ob. budynek inwentarski
252	Skarszewska	7a	kuźnia ze stolarnią w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem
253	Skarszewska	7a	kurnik w zespole dworsko- parkowym z folwarkiem, ob. budynek gospodarczy
254	Skarszewska	7a	spichlerz d. remiza, w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem, ob. budynek gospodarczy
255	Skarszewska	7a	obora w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem
256	Skarszewska	7a	wozownia w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem
257	Skarszewska	7b	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
258	Skarszewska	7c i 7d	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
259	Skarszewska	7e	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
260	Skarszewska	7f	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
261	Skarszewska	7g	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
262	Skarszewska	7h	dom mieszkalny szpitala w Kocborowie
263	Skarszewska	7i	budynek mieszkalny "dom ogrodnika" w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem
264	Skarszewska		park szpitalny
265	Skarszewska	20	budynek mieszkalny

LP	ULICA	NR	OBIEKT
266	Skarszewska	22	budynek mieszkalny
267	Słowackiego	2	budynek mieszkalny
268	Sobieskiego	6a	szkoła podstawowa
269	Sobieskiego	11	kamienica
270	Sobieskiego	12	Miejski Dom Kultury
271	Sobieskiego	14	biblioteka
272	Sobieskiego	17	dom mieszkalny
273	Sucharskiego	4	budynek mieszkalny
274	Sucharskiego	4	budynek gospodarczy
275	Szewska		miejskie mury obronne ciąg zachodni, od Baszty Narożnej do rejonu ul. Krzywej
276	Tczewska	1	kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny wraz z działką przykościelną
277	Tczewska	3	biuro parafialne
278	Tczewska	12	budynek mieszkalny
279	Tczewska	14	ogrodzenie młyna
280	Tczewska	16	młyn pszenny z zespołu młynów Franza Wiecherta
281	Tczewska	18	młyn żytni z zespołu młynów Franza Wiecherta
282	Tczewska	18a	stolarnia z zespołu młynów Franza Wiecherta
283	Tczewska	22	dwór w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki, ob. budynek mieszkalny PGM
284	Wodna		miejskie mury obronne - ciąg wschodni >Basztowa - Wodna<
285	Wodna	8	Baszta Młyńska
286	Zblewska	8	willa z relikdami ogrodu, ob. leśniczówka
287			układ urbanistyczny Starego Miasta Starogardu Gdańskiego

Data aktualizacji 20.12.2024 r.

ZAŁĄCZNIK 3

Wykaz zabytków w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Starogard Gdański

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
1.	0020-0000067	Boczna 3	Stare Miasto	Baszta Narożna, ob. Muzeum Ziemi Kociewskiej	dobry	ok. poł. XIV w.	WEZ A-1019 (d. A-949)
2.	0029-0000068	Bohaterów Getta	w pobliżu kościoła pw. NMP Matki Kościoła	Cmentarz żydowski z aleją	b. zły	XVIII/XIX w.	WEZ A-1081 (d. A-928)
3.	0023-0000096	Browarowa	Stare Miasto	Miejskie mury obronne ciąg północny, Browarowa - Wodna		XIV w.	WEZ A-1019 (d. A-949)
4.	0031-0000096	Browarowa 3	Stare Miasto	Dom mieszkalny	średni	XIX/XX w.	
5.	0659-0000299	Chojnicka 1	Stare Miasto	Skład Bławatów i Konfekcji Bracia Gumińscy, ob. Dom Handlowy Rolnik	dobry	1 ćw. XX w.	WEZ
6.	0033-0000124	Chojnicka	usytuowany w zakolu rzeki Wierzycy	Park Miejski	b. dobry	1928 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
7.	0034-0000124	Chojnicka	przejście ze Starego Miasta do Parku Miejskiego, przy budynku nr 17a	Most Chojnicki	dobry	XIX/XX w.	WEZ
8.	0035-0000124	Chojnicka 3	Stare Miasto	Kamienica	dobry	4 ćw. XIX w.-mur, pocz. XIV w.-fundamenty	WEZ
9.	0036-0000124	Chojnicka 4 (róg Spichrzowej)	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XIX/XX w.	
10.	0619-0000124	Chojnicka 5	Stare Miasto	Kamienica	zły	2 poł XIX w.-mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
11.	0037-0000124	Chojnicka 6	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XIX/XX w.	
12.	0038-0000124	Chojnicka 7	Stare Miasto	Kamienica	zły	XIX/XX w.	WEZ
13.	0039-0000124	Chojnicka 8	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XIX/XX w.	WEZ
14.	0040-0000124	Chojnicka9	Stare Miasto	Kamienica	zły	XIX/XX w.	
15.	0042-0000124	Chojnicka 11	Stare Miasto	Kamienica	zły	2 poł. XIX w.-mur, pocz. XIV w.-fundamenty	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
16.	0044-0000124	Chojnicka 13	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1900 r.	
17.	0253-0000271	Chojnicka 13 (róg Krzywej)	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1900 r.	
18.	0045-0000124	Chojnicka 14	Stare Miasto	Kamienica	dobry	ok. 1920 r.	WEZ
19.	0046-0000124	Chojnicka 17	Stare Miasto	Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1900 r. mur, pocz. XIV w. fundamenty	WEZ
20.	0047-000124	Chojnicka 17a		Budynek mieszkalny	średni	4 ćw. XIX w.	WEZ
21.	0048-0000124	Chojnicka 19		Budynek mieszkalny	b. dobry	ok. 1886 r.	
22.	0050-0000124	Chojnicka 23		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
23.	0052-0000124	Chojnicka 26		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1860 r.	
24.	0053-0000124	Chojnicka 27 /Lubichowska		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
25.	0054-0000124	Chojnicka 28		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1860 r.	
26.	0057-0000124	Chojnicka 32		Budynek mieszkalny	średni	XIX/XX w.	
27.	0058-0000124	Chojnicka 34		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1900 r.	
28.	0059-0000124	Chojnicka 35		Budynek mieszkalny	średni	XIX/XX w.	
29.	0066-0000124	Chojnicka 42		Budynek mieszkalny	średni	XIX/XX w.	
30.	0069-0000124	Chojnicka 45		Budynek mieszkalny	zły	ok. 1900 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
31.	0071-0000124	Chojnicka 48		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1900 r.	
32.	0072-0000124	Chojnicka 50		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1900 r.	
33.	0073-0000124	Chojnicka 52		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1930 r.	
34.	0074-0000124	Chojnicka 54		Budynek mieszkalny z oficyną	dobry	ok. 1920 r.	
35.	0076-0000124	Chojnicka 58		Budynek mieszkalny, oficyna	średni	pocz. XX w.	
36.	0077-0000124	Chojnicka 60		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
37.	0079-0000124	Chojnicka 61c		Budynek mieszkalny	średni	1930 r.	
38.	0080-0000124	Chojnicka 62		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
39.	0082-0000124	Chojnicka 64		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	WEZ
40.	0083-0000124	Chojnicka 66		Budynek mieszkalny	średni	1900 r.	
41.	0084-0000124	Chojnicka 69		Budynek mieszkalny z oficyną	zły	ok. 1890 r.	
42.	0085-0000124	Chojnicka 70		Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy	b. dobry	1914 r.	
43.	0086-0000124	Chojnicka 71		Budynek mieszkalny	dobry	1910 r.	WEZ
44.	0088-0000125	Chopina 1		Kolumna Transportu Sanitarnego, ob. restauracja i mieszkalny	średni	pocz. XX w.	
45.	0090-0000125	Chopina 8		Budynek mieszkalny dwurodzinny w kolonii domów robotniczych z 1920 r.	średni	1920 r.	
46.	0089-0000125	Chopina 10		Budynek mieszkalny dwurodzinny w kolonii domów robotniczych z 1920 r.	dobry	1920 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
47.	0091-0000125	Chopina 12		Budynek mieszkalny dwurodzinny w kolonii domów robotniczych z 1920 r.	średni	1920 r.	
48.	0092-0000132	Dąbrowskiego 12		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	
49.	0093-0000133	Derdowskiego 6		Budynek mieszkalny	dobry	k. XIX w.	
50.	0094-0000133	Derdowskiego 7		Budynek mieszkalny	średni	pocz. XX w.	
51.	0095-0000133	Derdowskiego 8		Budynek mieszkalny	dobry	k. XIX w.	WEZ
52.	0096-0000133	Derdowskiego 8		Budynek gospodarczy		k. XIX w.	WEZ
53.	0097-0000133	Derdowskiego 10		Budynek mieszkalny	zły	k. XIX w.	
54.	0098-0000165	Droga Owidzka 7		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	WEZ
55.	0104-0000176	Gdańska 1		Kamienica	dobry	1900 r.	
56.	0105-0000176	Gdańska 4		Budynek mieszkalny dla pracowników fabryki tytoniu Goldfarba, ob. mieszkalny wielorodzinny	dobry	pocz. XX w.	WEZ
57.	0106-0000176	Gdańska 4		Budynek gospodarczy	dobry	pocz. XX w.	
58.	0107-0000176	Gdańska 6		Urząd Miasta	dobry	1900 r.	WEZ
59.	0108-0000176	Gdańska 6		Budynek gospodarczy Urzędu Miasta	dobry	1900 r.	
60.	0109-0000176	Gdańska 6		Ogrodzenie przy Urzędzie Miasta	dobry	pocz. XX w.	
61.	0110-0000176	Gdańska 7		Kamienica	średni	1900 r.	WEZ
62.	0111-0000176	Gdańska 8		Dom mieszkalny	średni	1920 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
63.	0112-0000176	Gdańska 14		Willa, ob. Budynek mieszkalno - usługowy	dobry	1934 r.	
64.	0113-0000176	Gdańska 20		Willa	dobry	1935 r.	
65.	0114-0000176	Gdańska 41		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
66.	0115-0000176	Gdańska 72		Budynek mieszkalny	zły	pocz. XX w.	
67.	0116-0000190	Gimnazjalna 5		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	WEZ
68.	0117-0000190	Gimnazjalna 6		Dom mieszkalny - willa	dobry	1889 r.	WEZ
69.	0118-0000190	Gimnazjalna 7		Dom mieszkalny	średni	1910 r.	WEZ
70.	0119-0000190	Gimnazjalna 9		Budynek mieszkalny	średni od strony wsch.; ruina od strony zach.	1900 r.	
71.	0120-0000190	Gimnazjalna 11		Kamienica	dobry	1930 r.	
72.	0121-0000190	Gimnazjalna 14		Dom mieszkalny	dobry	1910 r.	WEZ
73.	0122-0000190	Gimnazjalna 15		Budynek mieszkalny	zaniedbany	1900 r.	
74.	0123-0000190	Gimnazjalna 17		Dom mieszkalny	dobry	XIX w.	WEZ
75.	0124-0000190	Gimnazjalna 17a		oficyna	dobry	XIX w.	
76.	0125-0000190	Gimnazjalna 19		Dom mieszkalny	zły	1910 r.	WEZ

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
77.	0126-0000190	Gimnazjalna 21		Dom mieszkalny	zaniedbany	1910 r.	WEZ
78.	0127-0000217	Grunwaldzka 1		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
79.	0607-0000217	Grunwaldzka 2		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
80.	0608-0000217	Grunwaldzka 3		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
81.	0609-0000217	Grunwaldzka 4		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
82.	0610-0000217	Grunwaldzka 5		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
83.	0611-0000217	Grunwaldzka 6		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
84.	0612-0000217	Grunwaldzka 7		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
85.	0613-0000217	Grunwaldzka 8		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
86.	0128-0000217	Grunwaldzka 10		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy osiedla z 88.lat 30.XX w. "Grunwaldzka"	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
87.	0129-0000217	Grunwaldzka 13		Kamienica	zły	1930 r.	
88.	0131-0000217	Grunwaldzka 18		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
89.	0132-0000217	Grunwaldzka 20		Budynek mieszkalny	średni	lata 30.XX w.	
90.	0021-0000220	Hallera	Stare Miasto	Baszta Otwarta, przy kościele pw. św. Mateusza	b. dobry	XIV/XV w.	WEZ A-1019 (d. A-949)
91.	0133-0000220	Hallera 1	Stare Miasto	Kościół p.w. Św. Mateusza	b. dobry	1 poł. XIVw.; 1461 r.; 1484 r.	WEZ A-301 (d. A-242)
92.	0134-0000220	Hallera 2	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1900 r.	
93.	0019-0000220	Hallera 7	Stare Miasto	Baszta Bramy Gdańskiej	b. dobry	XIV w.	WEZ A-1019 (d. A-949)
94.	0135-0000220	Hallera 8	Stare Miasto	Kamienica	zły	k. XIX w.	
95.	0136-0000220	Hallera 9	Stare Miasto	Budynek mieszkalny	zły	k. XIX w.	
96.	0137-0000220	Hallera 10	Stare Miasto	Kamienica	średni	XIX/XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
97.	0138-0000220	Hallera 12/12a	Stare Miasto	Budynek mieszkalny, oficyny nr 12, 12a	dobry; stan techniczny: zły	k. XIX w.	
98.	0139-0000220	Hallera 15		Kamienica	dobry	k. XIX w.	
99.	0140-0000220	Hallera 17		Pocztą	b. dobry	1860 r.	WEZ
100.	0141-0000120	Hallera 20		Kamienica	średni	ok.1880 r.	
101.	0142-0000220	Hallera 22		Kamienica czynszowa	dobry; stan techniczny b. zły	ok.1880 r.	WEZ A-1640 (d. A-1174)
102.	0143-0000220	Hallera 23		Kamienica	dobry	1900- 1910 r.	WEZ
103.	0144-0000220	Hallera 25		Kamienica	dobry	1900-1910	WEZ
104.	0145-0000220	Hallera 26/28		Willa miejska, ob. Państwowy Zakład Ubezpieczeń PZU	dobry	1910 - 1920 r.	WEZ
105.	0146-0000220	Hallera 27		Szpital SS Elżbietanek, ob. Dom Pomocy Społecznej	dobry	1900 - 1903 r.	WEZ
106.	0147-0000220	Hallera 27a		Kostnica, kaplica szpitalna, ob. budynek gospodarczy	dobry	1900 r.	WEZ
107.	0149-0000220	Hallera 29		Kamienica	dobry	k. XIX w.	WEZ
108.	0150-0000220	Hallera 30		Kamienica	b. dobry	1900 r.	WEZ
109.	0151-0000220	Hallera 31		Kamienica	dobry	1900 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
110.	0152-0000220	Hallera 32		Budynek mieszkalno-użytkowy, d. Biblioteka Publiczna	dobry	1900 r.	WEZ
111.	0153-0000220	Hallera 33		Kamienica	dobry	1900 r.	
112.	0154-0000220	Hallera 34		Gimnazjum Pruskie, ob. Zespół Szkół Ogólnokształcących	b. dobry	1878 - 1880 r.	WEZ
113.	0155-0000220	Hallera 34a		Sala gimnastyczna w zespole gimnazjum pruskiego, ob. sala gimnastyczna w Liceum Ogólnokształcącym	b. dobry	lata 80.XIX w.	WEZ
114.	0157-0000220	Hallera 36		Kaplica w zespole gimnazjum pruskiego, ob. Starostwo Powiatowe, Międzyszkolny Ośrodek Sportowy	dobry	lata 80.XIX w.	WEZ
115.	0158-0000220	Hallera – Sikorskiego 37		Kamienica	dobry	k. XIX w.	WEZ
116.	0160-0000225	Jabłowska 5		Kamienica	dobry		
117.	0663-0000227	Jagiełły	na uboczu w stosunku do centrum miasta, w przełomie rzeki Wierzycy; przy drodze wojewódzkiej nr 22	Budynek techniczny stacji uzdatniania wody	dobry	1890 r.	WEZ
118.	0375-0000227	Jagiełły 10		Budynek mieszkalny wielorodzinny	średni	lata 20. - 30. XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
119.	0376-0000227	Jagiełły 14		Kamienica	dobry	1925 r.	
120.	0377-0000227	Jagiełły 16		Kamienica	dobry	1913 r.	
121.	0378-0000227	Jagiełły 17		Kamienica	dobry	1900 r.	
122.	0379-0000227	Jagiełły 25		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
123.	0380-0000227	Jagiełły 26		Budynek mieszkalny	średni	1930 r.	
124.	0383-0000227	Jagiełły 28		Budynek mieszkalny	zły	pocz. XX w.	
125.	0384-0000227	Jagiełły 30		willa	zły	1936 r.	
126.	0027-0000229	Jana Pawła II 2		Turnhalle, od 1919 r. Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół", ob. kino "Sokół"	dobry	k. XIX w.	
127.	0167-0000244	Kanałowa 2		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
128.	0168-0000244	Kanałowa 4		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
129.	0163-0000244	Kanałowa 17		Stajnie w zespole pałacowym, ob. budynek gospodarczy (garaże i składy)	dobry	pocz. XX w.	WEZ A-1616 (d. A-1158)
130.	0164-0000244	Kanałowa 19		Budynek gospodarcze w zespole pałacowym	dobry	4 ćw. XIX w.	WEZ A-1616 (d. A-1158)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
131.	0166-0000244	Kanałowa 19-21		Brama wjazdowa w zespole pałacu	dobry	k. XIX w.	WEZ A-1616 (d. A-1158)
132.	0165-0000244	Kanałowa 21		Pałac Wiechertów - właścicieli młynów i browaru	dobry	1880 r.	WEZ A-1616 (d. A-1158)
133.	0254-0000271	Kellera 7	Stare Miasto	Budynek mieszkalno - usługowy	średni	XIX/XX w.	
134.	0169-0000246	Kellera 17	Stare Miasto	Kamienica	dobry	k.XIX w.	
135.	0170-0000246	Kellera 29	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1900 r.	
136.	0652-0000247	Kilińskiego 6	Stare Miasto	Budynek mieszkalny	dobry	k. XIX w.	
137.	0172-0000247	Kilińskiego 12	Stare Miasto	Kamienica	dobry; stan techniczny - zły	4ćw. XIX w.	
138.	0173-0000247	Kilińskiego 14	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1872 r.	
139.	0385-0027243	Kochanki Leśnictwo		Budynek mieszkalny w zespole osady administr. Lasów Państwowych	dobry	1872 r.	WEZ
140.	0386-0027243	Kochanki Leśnictwo		Obora w zespole osady administr. Lasów Państwowych	dobry	1872 r.	WEZ
141.	0387-0027243	Kochanki Leśnictwo		Stodoła w zespole osady administr. Lasów Państwowych	dobry	1872 r.	WEZ
142.	0176-0000253	Kolejowa/Skarszewska		Nastawnia- budynek kolejowy	dobry	1900 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
143.	0177-0000253	Kolejowa		Transformatorownia w zespole dworca kolejowego, ob. bud. gospodarczy	dobry	1871 r.	
144.	0178-0000253	Kolejowa		Telegraf, w zespole dworca kolejowego, ob. bud. gospodarczy II	dobry	1871 r.	
145.	0179-0000253	Kolejowa 1		Budynek mieszkalny	średni	1872 r.	
146.	0180-0000253	Kolejowa 2		Budynek mieszkalny	dobry	1872 r.	WEZ
147.	0182-0000253	Kolejowa 4		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
148.	0183-0000253	Kolejowa 4		Budynek gospodarczy	średni	pocz. XX w.	
149.	0184-0000253	Kolejowa 4		Budynek gospodarczy	dobry	1900 r.	
150.	0174-0000253	Kolejowa 5		Dworzec PKP	w trakcie remontu	1871 r.	WEZ
151.	0175-0000253	Kolejowa 5		Magazyn w zespole dworca kolejowego	zły	1871 r.	WEZ
152.	0186-0000253	Kolejowa 6		Budynek gospodarczy	zły	pocz.XXw.	
153.	0656-0000253	Kolejowa 6		Budynek gospodarczy	średni	ok.1900 r.	
154.	0185-0000253	Kolejowa 6AB		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
155.	0187-0000253	Kolejowa 8		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
156.	0188-0000253	Kolejowa 12		Kamienica	średni	pocz. XX w.	
157.	0637-0000256	Kopernika 2		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	średni	lata 30.XX w.	
158.	0638-0000256	Kopernika 3		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	średni	lata 30.XX w.	
159.	0639-0000256	Kopernika 4		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	średni	lata 30.XX w.	
160.	0642-0000256	Kopernika 7		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	dobry	lata 30.XX w.	
161.	0643-0000256	Kopernika 8		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	średni	lata 30.XX w.	
162.	0644-0000256	Kopernika 9		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	średni	lata 30.XX w.	
163.	0645-0000256	Kopernika 10		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	dobry	lata 30.XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
164.	0646-0000256	Kopernika 11		Budynek mieszkalny jednorodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30.XX w.	dobry	lata 30.XX w.	
165.	0629-0000172	Świętej Elżbiety 1		Budynek mieszkalny	dobry	ok. 1910r.	
166.	0102-0000172	Świętej Elżbiety 6		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30. XX w.	
167.	0664-0000260	Kościuszki 6		Budynek Prokuratury Rejonowej w Starogardzie Gdańskim	dobry	XIX/XX	
168.	0196-0000260	Kościuszki 16		Budynek mieszkalny	zaniedbany	XIX/XX w.	
169.	0194-0000260	Kościuszki 17	Stare Miasto	Starostwo Powiatowe	bardzo dobry	1895	WEZ
170.	0195-0000260	Kościuszki 17		Punkt Informacji Turystycznej	dobry	XIX/XX w.	
171.	0197-0000260	Kościuszki 26		Budynek mieszkalny	zaniedbany	k.XIX w.	
172.	0198-0000260	Kościuszki 28		Szkoła Muzyczna	w trakcie przebudowy	1888 r.	WEZ
173.	0199-0000260	Kościuszki 29	Stare Miasto	Kamienica	dobry	koniec XIX w.	WEZ
174.	0005-0000260	Kościuszki 30		Sąd Rejonowy	dobry	koniec XIX w.	WEZ
175.	0004-0000260	Kościuszki 32		Kamienica	dobry	koniec XIX w.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
176.	0001-0000260	Kościuszki 35 (róg Paderewskiego)	Stare Miasto	Kamienica narożna	dobry	1925-1927	WEZ
177.	0006-0000260	Kościuszki 40		Kamienica	dobry	XIX/XX w.	WEZ
178.	0007-0000260	Kościuszki 44		Kamienica	dobry	ok. 1890 r.	WEZ
179.	0008-0000260	Kościuszki 46		Kamienica	dobry	1887 r.	WEZ
180.	0017-0000260	Kościuszki 46		Magazyny	dobry	koniec XIX w.	
181.	0009-0000260	Kościuszki 47 / Sobieskiego 2		Kamienica narożna	dobry	koniec XIX w.	WEZ
182.	0002-0000260	Kościuszki 48		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
183.	0012-0000260	Kościuszki 50		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
184.	0200-0000260	Kościuszki 50a		Oficyna, Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
185.	0201-0000260	Kościuszki 50b		Oficyna, Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
186.	0013-0000260	Kościuszki 52		Budynek mieszkalny	dobry	1880 r.	WEZ
187.	0014-0000260	Kościuszki 55		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
188.	0623-0000260	Kościuszki 57		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
189.	0202-0000260	Kościuszki 61		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
190.	0203-0000260	Kościuszki 62ab		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
191.	0018-0000260	Kościuszki 63		Kamienica	dobry	1925 r.	WEZ
192.	0205-0000260	Kościuszki 65		d. Zakład Wychowawczy Szkoła Podstawowa nr 5, ob. Budynek nieużytkowany	bardzo zły	XIX/XX w.	
193.	0207-0000260	Kościuszki 67		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
194.	0208-0000260	Kościuszki 68		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
195.	0209-0000260	Kościuszki 69		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
196.	0210-0000260	Kościuszki 70		Budynek mieszkalny	bardzo zły	XIX/XX w.	
197.	0211-0000260	Kościuszki 71		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
198.	0624-0000260	Kościuszki 73		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
199.	0212-0000260	Kościuszki 74		Budynek mieszkalny	zaniedbany	koniec XIX w.	
200.	0214-0000260	Kościuszki 78		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
201.	0215-0000260	Kościuszki 80		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
202.	0216-0000260	Kościuszki 81		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
203.	0217-0000260	Kościuszki 83		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
204.	0218-0000260	Kościuszki 84		Budynek mieszkalny	zły	1900 r.	
205.	0219-0000260	Kościuszki 85		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
206.	0625-0000260	Kościuszki 87		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
207.	0220-0000260	Kościuszki 91		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
208.	0221-0000260	Kościuszki 92		Budynek mieszkalny	dobry	XX w.	
209.	0222-0000260	Kościuszki 94		Budynek mieszkalny	zaniedbany	XX w.	
210.	0223-0000260	Kościuszki 96		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
211.	0626-0000260	Kościuszki 97		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
212.	0224-0000260	Kościuszki 98		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
213.	0226-0000260	Kościuszki 103		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
214.	0227-0000260	Kościuszki 105		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
215.	0228-0000260	Kościuszki 109		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
216.	0003-0000260	Kościuszki 112		Pomorska Szkoła Wyższa, dawniej "Elektron"	bardzo dobry	1912 r.	WEZ
217.	0229-0000260	Kościuszki 113		Budynek mieszkalny	zły	XIX/XX w.	
218.	0231-0000260	Kościuszki 116		Budynek mieszkalny (zespół rzeźni)	dobry	koniec XIX w.	
219.	0232-0000260	Kościuszki 116		Budynek rzeźni I	dobry	koniec XIX w.	WEZ
220.	0233-0000260	Kościuszki 116		Budynek rzeźni II	dobry	koniec XIX w.	
221.	0234-0000260	Kościuszki 116		Budynek rzeźni III - zespół 5 bud. ceglanych	dobry	XIX/XX w.	
222.	0235-0000260	Kościuszki 117		d. budynek administracji Huty Szkła Gospodarczego, ob.nieużytkowany	zaniedbany	1900 r.	WEZ
223.	0237-0000260	Kościuszki 119		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
224.	0238-0000260	Kościuszki 121		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
225.	0239-0000260	Kościuszki 123		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
226.	0240-0000260	Kościuszki 129		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
227.	0241-0000260	Kościuszki 129a		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	
228.	0242-0000260	Kościuszki 131		Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	WEZ
229.	0243-0000260	Kościuszki 131		II Liceum Ogólnokształcące	dobry	1928 r.	
230.	0244-0000260	Kościuszki 131a		Budynek mieszkalny, oficyna	dobry	1928 r.	
231.	0245-0000260	Kościuszki 134		Budynek mieszkalny	dobry	1928 r.	
232.	0246-0000266	Kozia 5		Budynek mieszkalny	dobry	1895 r.	
233.	0665-0000270	Kryzana 2	Kocborowo	Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	Nr rej A-1485 (d. A-1111)
234.	0247-0000270	Kryzana 4	Kocborowo	Budynek mieszkalny dwurodzinny dla tzw. wartowników szpitala w Kocborowie, ob. Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	1900 r.	WEZ Nr rej A-1485 (d. A-1111)
235.	0248-0000270	Kryzana 6	Kocborowo	Budynek mieszkalny dwurodzinny dla tzw. wartowników szpitala w Kocborowie, ob. Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	1900 r.	WEZ Nr rej A-1485 (d. A-1111)
236.	0249-0000270	Kryzana 6	Kocborowo	Budynek gospodarczy	dobry	1900 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
237.	0250-0000270	Kryzana 8	Kocborowo	Budynek mieszkalny czterorodzinny dla pielęgniarzy Szpitala Psychiatrycznego w Kocborowie, ob. Budynek mieszkalny	bardzo dobry	1900 r.	WEZ Nr rej A-1485 (d. A-1111)
238.	0251-0000270	Kryzana 10	Kocborowo	Budynek mieszkalny czterorodzinny dla pielęgniarzy Szpitala Psychiatrycznego w Kocborowie, ob. Budynek mieszkalny	dobry	1900 r.	WEZ Nr rej A-1485 (d. A-1111)
239.	0252-0000270	Kryzana 12	Kocborowo	Budynek mieszkalny czterorodzinny dla pielęgniarzy Szpitala Psychiatrycznego w Kocborowie, ob. Budynek mieszkalny	w trakcie przebudowy	1900 r.	WEZ Nr rej A-1485 (d. A-1111)
240.	0024-0000271	Krzywa	Stare Miasto	Miejskie mury obronne ciąg południowy, ul. Krzywa	zaniedbany	XIV/XV w.	WEZ Nr rej. A-1019 (d. A-949)
241.	0255-0000277	Lubichowska 7		Budynek usługowy	dobry	XX w.	
242.	0256-0000277	Lubichowska 8		Kamienica, ob. Bank PKO SA	dobry	XIX/XX w.	
243.	0257-0000277	Lubichowska 9		Budynek mieszkalny	dobry	4 ćw. XIXw.	WEZ
244.	0258-0000277	Lubichowska 10		Budynek mieszkalny	dobry	lata 10. XX w.	WEZ
245.	0259-0000277	Lubichowska 11		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
246.	0260-0000277	Lubichowska 12		Kamienica	dobry	lata 30.XX w.	
247.	0261-0000277	Lubichowska 13		Budynek mieszkalny	dobry	lata 20.XX w.	
248.	0654-0000277	Lubichowska 15		Budynek mieszkalny	dobry	XX w.	
249.	0262-0000277	Lubichowska 19		Budynek mieszkalny	dobry	lata 10. XX w.	WEZ
250.	0263-0000277	Lubichowska 22		Willa	dobry	1925 r.	WEZ
251.	0264-0000277	Lubichowska 23		Budynek mieszkalny	dobry	lata 10. XX w.	WEZ
252.	0265-0000277	Lubichowska 24		Kamienica	dobry	XIX/XX w.	
253.	0266-0000277	Lubichowska 26/28		Budynek mieszkalny bliźniaczy	dobry	pocz. XX w.	
254.	0267-0000277	Lubichowska 30		Budynek mieszkalny jednorodzinny	dobry	pocz. XX w.	
255.	0189-0000256	Lubichowska 33 (róg Kopernika)		Zespół domków jednorodzinnych	dobry	1930 r.	
256.	0268-0000277	Lubichowska 34/36		Budynek mieszkalny	dobry	1915-1916 r.	WEZ
257.	0614-0000256	Lubichowska 35		Budynek mieszkalny dwurodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30. XX w.	dobry	1930 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
258.	0615-0000256	Lubichowska 37		Budynek mieszkalny dwurodzinny w zespole zabudowy podmiejskich domów z lat 30. XX w.	dobry	1930 r.	
259.	0269-0000277	Lubichowska 40		Kamienica	dobry	1930 r.	
260.	0270-0000277	Lubichowska 43		Kamienica	zły	1933 r.	
261.	0271-0000277	Lubichowska 46		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
262.	0272-0000277	Lubichowska 47		Willa miejska	dobry	1932 r.	
263.	0273-0000277	Lubichowska 48		Budynek mieszkalny jednorodzinny	dobry	1930 r.	
264.	0274-0000277	Lubichowska 50		Budynek mieszkalny wielorodzinny	w trakcie przebudowy	XX w.	
265.	0281-0000277	Lubichowska 64		Budynek mieszkalny	zaniedbany	1935 r.	
266.	0282-0000277	Lubichowska 82		Restauracja "Ogródek"	dobry	1910-1915 r.	WEZ
267.	0283-0000277	Lubichowska 86		Budynek mieszkalny dwurodzinny	dobry	pocz. XX w.	
268.	0284-0000277	Lubichowska 86		Budynek gospodarczy	dobry	pocz. XX w.	
269.	0388-0000284	Mickiewicza 2		Budynek mieszkalny jednorodzinny	dobry	1930 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
270.	0389-0000284	Mickiewicza 3i3a		Kamienica	dobry	1930 r.	
271.	0390-0000284	Mickiewicza 4		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	WEZ
272.	0391-0000284	Mickiewicza 5		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	
273.	0392-0000284	Mickiewicza 7		Budynek mieszkalny	dobry	1931 r.	
274.	0394-0000284	Mickiewicza 12		d. Restauracja "Strzelnica"	zaniedbany	1930 r.	WEZ
275.	0421-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Stajnia nr 4 w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
276.	0422-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Budynek gospodarczy przy kuźni w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
277.	0423-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Trafostacja w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
278.	0425-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Brama główna wjazdowa w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
279.	0426-0000294	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	"Mała stajnia" z kuźnią, powozownią i szorownią w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
280.	0427-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Ujeżdżalnia w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
281.	0428-0000284	Mickiewicza 13	Stado Ogierów	Stodola drewniana w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
282.	0419-0000284	Mickiewicza 13(14)	Stado Ogierów	Stajnia nr 2 w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
283.	0420-0000284	Mickiewicza 13(15)	Stado Ogierów	Stajnia nr 3 w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr.	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
				Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku			
284.	0429-0000284	Mickiewicza 13(21)	Stado Ogierów	Budynek gospodarczy - pralnia w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie ujęcie wody w Stadzie Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
285.	0430-0000284	Mickiewicza 13(21)	Stado Ogierów	Budynek gospodarczy - stolarnia, magazyn w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie ujęcie wody w Stadzie Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
286.	0418-0000284	Mickiewicza 13(24)	Stado Ogierów	Stajnia nr 1 w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
287.	0395-0000284	Mickiewicza 13a	Stado Ogierów	Budynek administracyjny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
288.	0396-0000284	Mickiewicza 13a	Stado Ogierów	Budynek gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
289.	0397-0000284	Mickiewicza 13b	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny dyrekcyjny – „Pałac” w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
290.	0398-0000284	Mickiewicza 13c	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
291.	0399-0000284	Mickiewicza 13c	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
292.	0400-0000284	Mickiewicza 13d	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado 295.Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
293.	0401-0000284	Mickiewicza 13d	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
294.	0402-0000284	Mickiewicza 13e	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów	dobry	1890-1903 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
				Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku			Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
295.	0403-0000284	Mickiewicza 13e	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
296.	0404-0000284	Mickiewicza 13f	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
297.	0405-0000284	Mickiewicza 13f	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
298.	0406-0000284	Mickiewicza 13g	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
299.	0407-0000284	Mickiewicza 13g	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
300.	0408-0000284	Mickiewicza 13h	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
301.	0409-0000284	Mickiewicza 13h	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
302.	0410-0000284	Mickiewicza 13i	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1905 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
303.	0411-0000284	Mickiewicza 13i	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1905 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
304.	0412-0000284	Mickiewicza 13j	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny czterorodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów	dobry	1905 r.	WEZ

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
				Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku			Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
305.	0413-0000284	Mickiewicza 13j	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole domów pracowniczych Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1905 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
306.	0414-0000284	Mickiewicza 13k	Stado Ogierów	kantyna i pomieszczenia gościnne w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
307.	0415-0000284	Mickiewicza 13k	Stado Ogierów	Budynek gospodarczy przy kantynie w zespole Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
308.	0416-0000284	Mickiewicza 13l	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny dwurodzinny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ
309.	0417-0000284	Mickiewicza 13ł	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
310.	0431-0000284	Mickiewicza 14	Stado Ogierów	Budynek mieszkalny w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
311.	0432-0000284	Mickiewicza 14	Stado Ogierów	Budynek inwentarsko - gospodarczy w zespole zabudowy Stada Ogierów Skarbu Państwa (Landgestüt Pr. Stargard), obecnie Stado Ogierów w Łącku	dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668 (d. A-1190)
312.	0482-0000100	Nagórskiego 5		Chemiczna Fabryka "Ergasta", po 1945 r. Zakłady Chemiczne "Organika-Fregata", obecnie Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowe "Lakmet"	dobry	1922 r.	
313.	0285-0000104	Norwida 1		Budynek mieszkalny jednorodzinny, obecnie Hurtownia Elektrotechniczna	dobry	1900 r.	
314.	0286-0000104	Norwida 4		Budynek mieszkalno - biurowy, dawna mleczarnia, obecnie nieużytkowany	zły	1906-1907 r.	WEZ nr rej. A-1788
315.	0647-0000107	Ogrodowa 2		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30.XX w.	
316.	0648-0000107	Ogrodowa 4		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30.XX w.	
317.	0649-0000107	Ogrodowa 6		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30.XX w.	
318.	0650-0000107	Ogrodowa 8		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30.XX w.	WEZ
319.	0651-0000107	Ogrodowa 10		Budynek mieszkalny	zaniedbany	1936 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
320.	0288-0000107	Ogrodowa 15		Budynek mieszkalny	dobry	lata 20/30.XX w.	
321.	0289-0000129	Owidzka		Cmentarz ewangelicki	zaniedbany	1 poł. XIX w.	WEZ
322.	0290-0000129	Owidzka		Aleja drzew	dobry	pocz.XX w.	WEZ
323.	0291-0000129	Owidzka		Stacja pomp	zaniedbany	lata 20-30.XX w.	
324.	0525-0000343	Owidzka 3		Łuszczarnia ryżu - Zakłady Zbożowo - Młynarskie obecnie płatkarnia	bardzo zły	1926 r.	WEZ
325.	0292-0000129	Owidzka 4		Budynek mieszkalny	zaniedbany	XIX w.	
326.	0293-0000129	Owidzka 4		Budynek gospodarczy	dobry	1900 r.	
327.	0653-0000129	Owidzka 4a		Budynek mieszkalny	dobry	XX w.	
328.	0294-0000129	Owidzka 6		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	1 ćw.XX w.	
329.	0295-0000129	Owidzka 6		Budynek gospodarczy	dobry	1 ćw.XX w.	
330.	0296-0000129	Owidzka 8		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	1910 r.	
331.	0298-0000129	Owidzka 12		Willa, ob.budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	pocz. XX w.	WEZ
332.	0299-0000129	Owidzka 14		Kamienica	dobry	1910 r.	
333.	0300-0000129	Owidzka 14a		Budynek mieszkalny - oficyna	dobry	ok. 1910 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
334.	0301-0000129	Owidzka 16		Kamienica	dobry	pocz. XX w.	
335.	0302-0000129	Owidzka 18		Kamienica	dobry	1910 r.	
336.	0304-0000129	Owidzka 38		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	koniec XIX w.	
337.	0305-0000131	Paderewskiego 1		Kamienica, ob. biblioteka	bardzo dobry	XIX/XX w.	
338.	0306-0000131	Paderewskiego 3		Kamienica	dobry	pocz.XX w.	WEZ
339.	0307-0000131	Paderewskiego 5		Kamienica	dobry	XIX/XX w.	WEZ
340.	0100-0000131	Paderewskiego 6		Koszary tzw. Białe, ob. budynek usługowo-biurowy	dobry	1772-1792	WEZ
341.	0308-0000131	Paderewskiego 7		Kamienica z oficyną	dobry	XIX/XX w.	WEZ
342.	0309-0000131	Paderewskiego 8		Kamienica z oficyną	dobry	koniec XIX w.	WEZ
343.	0310-0000131	Paderewskiego 9		Kamienica	dobry	1900 r.	
344.	0311-0000131	Paderewskiego 10		Kamienica z oficyną	dobry	XIX/XX w.	WEZ
345.	0312-0000131	Paderewskiego 11		Koszary wojskowe, ob. Zespół Szkół Zawodowych	dobry	koniec XVIII w.	WEZ
346.	0313-0000131	Paderewskiego 13		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	XIX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
347.	0630-0000136	Parkowa 3		Budynek mieszkalny wielorodzinny szeregowy	dobry	1930 r.	
348.	0315-0000136	Parkowa 4		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	
349.	0316-0000136	Parkowa 9		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	WEZ
350.	0317-0000138	Pelplińska 1		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	WEZ
351.	0617-0000138	Pelplińska 3		Willa miejska, po 1945 r. przedszkole, ob. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	dobry	1930 r.	WEZ
352.	0319-0000138	Pelplińska 5		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
353.	0320-0000138	Pelplińska 6		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
354.	0321-0000138	Pelplińska 7		Willa miejska dwurodzinna	dobry	pocz. XX w.	
355.	0322-0000138	Pelplińska 8		Budynek mieszkalny	bardzo zły	pocz. XX w.	
356.	0323-0000138	Pelplińska 10		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	I. 30. XX w.	
357.	0325-0000141	Piłsudskiego 3		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	1929 r.	WEZ Nr rej. A-1193 (d. A-1015)
358.	0326-0000141	Piłsudskiego 3		Oficyna	dobry	1929 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
359.	0327-0000141	Piłsudskiego 4		Szpital, ob. Zakład Ubezpieczeń Społecznych	dobry	1930 r.	
360.	0328-0000141	Piłsudskiego 6		Budynek mieszkalny trzyrodzinny, obecnie. wielorodzinny	dobry	1928 r.	WEZ
361.	0329-0000141	Piłsudskiego 8		Kamienica	dobry	I.20. XX w.	
362.	0330-0000141	Piłsudskiego 12		Kamienica	dobry	1929 r.	
363.	0331-0000141	Piłsudskiego 14		Kamienica	dobry	1929 r.	
364.	0332-0000141	Piłsudskiego 16		Kamienica	dobry	1929 r.	
365.	0333-0000141	Piłsudskiego 18		Kamienica	dobry	1929 r.	
366.	0334-0000141	Piłsudskiego 20		Kamienica	dobry	1929 r.	
367.	0335-0000141	Piłsudskiego 22		Kamienica narożna	dobry	1929 r.	
368.	0336-0000141	Piłsudskiego 26		Kamienica	dobry	pocz. XX w.	
369.	0190-0000168	Pl. Koszarowy 2	Stare Miasto	Kamienica	dobry	2 poł. XIX w.	
370.	0191-0000168	Pl. Koszarowy 3	Stare Miasto	Kamienica	zaniedbany	2 poł. XIX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
371.	0192-0000168	Pl. Koszarowy 4	Stare Miasto	Kamienica	dobry	2 poł. XIX w.	
372.	0193-0000168	Pl. Koszarowy 5	Stare Miasto	Kamienica - połączona z Paderewskiego 1	bardzo dobry	XIX / XX w.	
373.	0099-0000173	Plac 16 Dywizji 4	Stare Miasto	Kamienica, oficyna ul. Rycerska 3	dobry	4 ćw. XIXw.	
374.	0337-0000142	Podgórna 4		Budynek mieszkalny	zaniedbany	1900 r.	
375.	0338-0000142	Podgórna 5		Kamienica	dobry	koniec XIX w.	WEZ
376.	0339-0000146	Pomorska 4a		Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha	dobry	1934-1939	WEZ Nr rej. A-1777 (d. 1232)
377.	0343-0000149	Północna 1		Kamienica	dobry	1900 r.	WEZ
378.	0353-0000150	Prusa		Park w założeniu dworsko - folwarcznym Hermanowo		2 poł.XIX w.	WEZ
379.	0352-0000150	Prusa 45a		Magazyn w zespole zabudowań folwarku Hermanowo, obecnie firma Tuksdach		4 ćw. XIXw.	
380.	0345-0000153	Przedmieście 1		Budynek mieszkalny, budynek gospodarczy	dobry	pocz. XX w.	WEZ
381.	0346-0000153	Przedmieście 2		Budynek mieszkalny, budynek gospodarczy	dobry	koniec XIX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
382.	0347-0000153	Przedmieście 3		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
383.	0348-0000161	Przy Młynie 1		Budynek mieszkalny w zespole młyna	dobry	pocz. XX w.	WEZ
384.	0349-0000161	Przy Młynie 1		Budynek gospodarczy w zespole zabudowań młyna	dobry	1927 r.	
385.	0354-0000175	2 Pułku Szwoleżerów		Cmentarz katolicki	dobry	1872 r.	WEZ
386.	0355-0000175	2 Pułku Szwoleżerów		Kostnica cmentarza katolickiego	zaniedbany	1910-1915 r.	WEZ
387.	0356-0000175	2 Pułku Szwoleżerów 2		Budynek mieszkalny	dobry	koniec XIX w.	
388.	0358-0000175	2 Pułku Szwoleżerów 3		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
389.	0357-0000175	2 Pułku Szwoleżerów 4		Szkoła Powszechna Męska, obecnie Gimnazjum	dobry	1914 r.	WEZ
390.	0359-0000175	2 Pułku Szwoleżerów 10		Kamienica	dobry	pocz. XX w.	
391.	0360-0000175	2 Pułku Szwoleżerów 12		Kamienica	dobry	1905 r.	
392.	0455-0000299	Rycerska 1		Kamienica	dobry	1900 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
393.	0450-0000299	Rycerska 2		Synagoga - obecnie Dom Handlowy Wincent	zaniedbany	1846-1849 r.	WEZ Nr rej. A-10951 (d. A-948)
394.	0451-0000299	Rycerska 3		Wytwórnia Likierów i Wódek Gatunkowych H.A. Winkelhausen, ob. budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	XIX/XX w.	WEZ
395.	0452-0000299	Rycerska 3		Budynek gospodarczy	dobry	1900 r.	
396.	0453-0000299	Rycerska 3a		Budynek mieszkalny	dobry	pocz. XX w.	
397.	0449-0000300	Rynek 1		Ratusz	dobry	I poł. XIV w.	WEZ
398.	0361-0000300	Rynek 2		Kamienica	dobry	3 ćw. XIX w.	WEZ
399.	0362-0000300	Rynek 3,4		Kamienica	dobry	3 ćw. XIX w.	WEZ
400.	0363-0000300	Rynek 5	Stare Miasto	Kamienica	dobry	4 ćw. XIXw.	WEZ
401.	0365-0000300	Rynek 7	Stare Miasto	Kamienica	dobry	I poł. XIX w.	WEZ
402.	0553-0000358	Rynek 7	Stare Miasto	Budynek usługowo-mieszkalny	dobry	XX w.	
403.	0366-0000300	Rynek 8	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XVIII w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
404.	0434-0000300	Rynek 10	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XVIII / XIX w.	WEZ
405.	0367-0000300	Rynek 11	Stare Miasto	Kamienica	dobry	poł. XVIII w. - mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
406.	0368-0000300	Rynek 12	Stare Miasto	Kamienica	dobry	pocz. XX w.	WEZ
407.	0369-0000300	Rynek 12a	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XVIII / XIX w.	WEZ
408.	0370-0000300	Rynek 14	Stare Miasto	Kamienica	dobry	poł. XVIII w. - mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
409.	0371-0000300	Rynek 15	Stare Miasto	Kamienica	zaniedbany	początek XX w. - mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
410.	0372-0000300	Rynek 16	Stare Miasto	Kamienica	dobry	ok..1850 r.	WEZ Nr rej. A-1611 (d. A-1156)
411.	0373-0000300	Rynek 17	Stare Miasto	Kamienica	zaniedbany	koniec XIX w. - mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
412.	0433-0000300	Rynek 18	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1900 r. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
413.	0435-0000300	Rynek 20	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XVIII / XIX w.	WEZ
414.	0436-0000300	Rynek 21	Stare Miasto	Kamienica	dobry	koniec XVIII w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
415.	0437-0000300	Rynek 22	Stare Miasto	Kamienica	zaniedbany	koniec XVIII w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
416.	0438-0000300	Rynek 23	Stare Miasto	Kamienica	dobry	koniec XVIII w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
417.	0439-0000300	Rynek 25	Stare Miasto	Kamienica	dobry	XVIII / XIX w.	WEZ
418.	0441-0000300	Rynek 30	Stare Miasto	Kamienica	dobry	koniec XIX w. - mur, pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
419.	0442-0000300	Rynek 31	Stare Miasto	Kamienica	dobry	koniec XIX w.	WEZ
420.	0443-0000300	Rynek 33	Stare Miasto	Kamienica	dobry	IV ćw. XIX w. - mur; pocz. XIV	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
						w. - fundamenty	
421.	0444-0000300	Rynek 34	Stare Miasto	Kamienica z oficyną	dobry	IV ćw. XIX w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
422.	0445-0000300	Rynek 35	Stare Miasto	Kamienica z oficyną	dobry	IV ćw. XIX w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
423.	0446-0000300	Rynek 36	Stare Miasto	Kamienica z dwoma oficynami	dobry	koniec XVIII w. - mur; pocz. XIV w. - fundamenty	WEZ
424.	0447-0000300	Rynek 37	Stare Miasto	Kamienica	dobry	1899 r.	WEZ
425.	0448-0000300	Rynek 38	Stare Miasto	Kamienica	dobry	III ćw. XIX w.	WEZ
426.	0479-0000302	Sadowa 2		Wieża ciśnień	dobry	1910-1925 r.	WEZ
427.	0627-0000303	Sambora 1		Budynek usługowo-mieszkalny	dobry	XX w.	
428.	0456-0000303	Sambora 7		Kamienica narożna	dobry	1887 r. lub 1902 r.	WEZ
429.	0457-0000303	Sambora 9		Kamienica narożna	dobry	1900 r.	WEZ
430.	0458-0000309	Sikorskiego 2		Kamienica	zaniedbany	ok.1890 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
431.	0459-0000309	Sikorskiego 4		Kamienica	dobry	ok.1900 r.	
432.	0460-0000309	Sikorskiego 6		Kamienica	dobry	1930 r.	
433.	0461-0000309	Sikorskiego 7		Kamienica	dobry	ok.1890 r.	WEZ
434.	0463-0000309	Sikorskiego 8		Kamienica	dobry	1900 r.	WEZ
435.	0464-0000309	Sikorskiego 9		Kamienica, po 1945 r. Urząd Skarbowy (w przyziemiu), obecnie Urząd Gminy	dobry	ok.1900 r.	WEZ
436.	0465-0000309	Sikorskiego 10		Budynek mieszkalny wielorodzinny	w trakcie przebudowy	pocz.XX w.	WEZ
437.	0466-0000309	Sikorskiego 11		Kamienica	dobry	pocz.XX w.	WEZ
438.	0467-0000309	Sikorskiego 12		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	pocz.XX w.	WEZ
439.	0468-0000309	Sikorskiego 14		Kamienica, d.w zespole budynków mieszkalnych Towarzystwa Budowy Domów Urzędniczych	dobry	1910-1913 r.	WEZ
440.	0469-0000309	Sikorskiego 16		Kamienica, d.w zespole budynków mieszkalnych Towarzystwa Budowy Domów Urzędniczych	dobry	1910-1913 r.	WEZ
441.	0470-0000309	Sikorskiego 18		Wojskowa Komenda Uzupełnień, ob. Państwowa Inspekcja Pracy	dobry	ok. 1910 r.	WEZ
442.	0471-0000309	Sikorskiego 19		Budynek mieszkalny wielorodzinny	dobry	pocz. XX w.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
443.	0472-0000309	Sikorskiego 20		Kamienica, d.w zespole budynków mieszkalnych Towarzystwa Budowy Domów Urzędniczych	dobry	1910-1913 r.	WEZ
444.	0474-0000309	Sikorskiego 22		Kamienica, d.w zespole budynków mieszkalnych Towarzystwa Budowy Domów Urzędniczych	dobry	1910 r.	WEZ
445.	0475-0000309	Sikorskiego 23		Kamienica	zaniedbany	1910 r.	WEZ
446.	0476-0000309	Sikorskiego 24		Willa	dobry	1930 r.	
447.	0477-0000309	Sikorskiego 25		Willa	dobry	1 ćw.XX w.	WEZ
448.	0478-0000309	Sikorskiego 26		Bursa Gimnazjum - ob.Internat Zespół Szkół Ogólnokształcących	bardzo dobry	1928 r.	WEZ
449.	0557-0000311	Skarszewska	Kocborowo	Park szpitalny	dobry	k. XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
450.	0558-0000311	Skarszewska	Kocborowo	Cmentarz szpitalny w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1898 r.	WEZ
451.	0480-0000311	Skarszewska 1		Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Tow.Akcyjne, po 1945 r. Zakł.Przemysłu Spirytusowego Polmos, obecnie Destylarnia Sobieski SA	dobry	1846 r.; 1897 r.; 1920 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
452.	0662-0000311	Skarszewska 1		Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Tow. Akcyjne, po 1945 r. Zakł. Przemysłu Spirytusowego Polmos, obecnie Destylarnia Sobieski SA - magazyn 2	dobry	1846 r.; 1897 r.; 1920 r.	WEZ
453.	0661-0000311	Skarszewska 1		Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Tow. Akcyjne, po 1945 r. Zakł. Przemysłu Spritusowego Polmos, obecnie Destylarnia Sobieski SA- magazyn 1	dobry	1846 r.; 1897 r.; 1920 r.	
454.	0621-0000311	Skarszewska 1		Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Tow. Akcyjne, po 1945 r. Zakł. Przemysłu Spirytusowego Polmos, obecnie Destylarnia Sobieski SA- fuzlownia	dobry	1846 r.; 1897 r.; 1920 r.	WEZ
455.	0660-0000311	Skarszewska 1		Zakłady Przemysłowe Winkelhausen Tow. Akcyjne, po 1945 r. Zakł. Przemysłu Spirytusowego Polmos, obecnie Destylarnia Sobieski SA- garaż lokomotywek	dobry	1846 r.; 1897 r.; 1920 r.	WEZ
456.	0481-0000311	Skarszewska 3		Budynek mieszkalny w zespole Destylarni Sobieski SA	dobry	pocz. XX w.	WEZ
457.	0559-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Budynek administracyjny w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894 - 1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
458.	0560-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Ogrodzenie cmentarza szpitalnego w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
459.	0561-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr VI, żeński, w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
460.	0562-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr VII, męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
461.	0563-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr VIII żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
462.	0564-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr X żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
463.	0565-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XI męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
464.	0566-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XII żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
465.	0567-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XIV żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
466.	0568-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XVII męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
467.	0569-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XVIII żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
468.	0570-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XIX męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	k.XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
469.	0571-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XX żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
470.	0572-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XXI, męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo, obecnie Regionalny Ośrodek Psychologii Sądowej	dobry	1896-1898 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
471.	0573-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XXII żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
472.	0574-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XXIV żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	w trakcie przebudowy	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
473.	0575-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr II żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo, obecnie: Wojewódzki Zespół Szkół Policealnych	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
474.	0576-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon rozrywek (dom spotkań religijnych i towarzyskich) w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo, obecnie świetlica i niewielki sklep spożywczy	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
475.	0577-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Warsztaty p.XXV w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
476.	0578-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Budynek gospodarczy I (obok p. XXIII) w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
477.	0579-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Kuchnia pralnia, p.XXVIII w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
				Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo			
478.	0580-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Kotłownia i piekarnia w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
479.	0581-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Wieża ciśnień w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
480.	0582-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Oczyszczalnia ścieków w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
481.	0583-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Kaplica cmentarna w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
482.	0584-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon III w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo, obecnie apteka i pokoje gościnne dla gości	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
483.	0585-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Portiernia w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
484.	0631-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr V męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
485.	0632-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr IX w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
486.	0633-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XIII męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
487.	0634-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XV męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
488.	0635-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XVI żeński w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
489.	0636-0000311	Skarszewska 7	Kocborowo	Pawilon nr XXIII męski w zespole Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo, obecnie Regionalny Ośrodek Psychologii Sądowej	dobry	1896-1898 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
490.	0598-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Dwór w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem, po 1945 r. budynek administracyjny, ob. budynek mieszkalny	dobry	2 poł.XVIII w.; poł. XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
491.	0599-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Dawne gospodarstwo rolne - mur z bramą, ob. część należąca do budynku mieszkalnego - prywatnego	zaniedbany	3 poł.XVIII w.; poł.XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
492.	0600-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Stajnia w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem, obecnie: stajnia koni sportowych	dobry	1903 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
493.	0601-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Obora w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem, obecnie: budynek inwentarski	dobry	2 poł. XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
494.	0602-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Kuźnia ze stolarnią w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem	dobry	1903 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
495.	0603-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Kurnik w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem, obecnie budynek gospodarczy	dobry	1903 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
496.	0604-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Spichlerz d.remiza, w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem, obecnie: budynek gospodarczy	dobry	1868 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
497.	0605-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Obora w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem	ruina	2 poł.XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
498.	0606-0000311	Skarszewska 7a	Kocborowo	Wozownia w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem	ruina	1903 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
499.	0586-0000311	Skarszewska 7b	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
500.	0587-0000311	Skarszewska 7c	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
501.	0588-0000311	Skarszewska 7d	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
502.	0589-0000311	Skarszewska 7e	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
503.	0590-0000311	Skarszewska 7f	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1896-1898 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
504.	0591-0000311	Skarszewska 7g	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1920 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
505.	0592-0000311	Skarszewska 7h	Kocborowo	Budynek mieszkalny w zespole szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gd. - Kocborowo	dobry	1920 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
506.	0593-0000311	Skarszewska 7i	Kocborowo	Budynek mieszkalny: dom ogrodnika" w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem	dobry	1894-1896 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
507.	0594-0000311	Skarszewska 20	Kocborowo	Budynek mieszkalny dwurodzinny	dobry	ok. 1920 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
508.	0595-0000311	Skarszewska 22	Kocborowo	Budynek mieszkalny dwurodzinny	dobry	ok. 1920 r.	WEZ Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
509.	0596-0000311	Skarszewska 24	Kocborowo	Budynek mieszkalny	zaniedbany	ok. 1920 r.	Nr rej. A-1485 (d. A-1111)
510.	0597-0000311	Skarszewska 24a	Kocborowo	Budynek mieszkalny	zaniedbany	ok. 1920 r.	
511.	0485-0000313	Skłodowskiej-Curie 7		Budynek mieszkalno - usługowy w kolonii domów z lat 30. - 40. XX w.	dobry	lata 30.-40. XX w.	
512.	0486-0000313	Skłodowskiej-Curie 9		Budynek dwurodzinny z kolonii domów z lat 30. - 40. XX w.	dobry	lata 30.-40. XX w.	
513.	0487-0000317	Słowackiego 2		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	WEZ
514.	0488-0000317	Słowackiego 10		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	
515.	0489-0000317	Słowackiego 12		Budynek mieszkalny	ruina	1930 r.	
516.	0490-0000317	Słowackiego 19		Budynek mieszkalny	dobry	1930 r.	
517.	0491-0000317	Słowackiego 25		Budynek mieszkalny	dobry	1932 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
518.	0492-0000318	Sobieskiego 6a		Szkoła Wydziałowa, obecnie Szkoła Podstawowa nr 2	bardzo dobry	1896 r.	WEZ
519.	0493-0000318	Sobieskiego 11		Kamienica	dobry	k. XIX w.	WEZ
520.	0494-0000318	Sobieskiego 12		Budynek mieszkalny	dobry	1880 r.	WEZ
521.	0495-0000318	Sobieskiego 13		Kamienica	dobry	1900 r.	
522.	0496-0000318	Sobieskiego 14		Kasyno oficerskie, ob. siedziba Stowarzyszenia "Szwadron Kawalerii im.2. Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich" -muzeum	w trakcie przebudowy	k. XIX w.	WEZ Nr rej. 1940
523.	0498-0000318	Sobieskiego 17		Kamienica	dobry	k. XIX w.	WEZ
524.	0499-0000318	Sobieskiego 18		Kamienica	dobry	pocz. XX w.	
525.	0501-0000320	Spichrzowa 6	Stare Miasto	Budynek mieszkalny do 2003 r.; stan w 2008 r.: budynek częściowo rozebrany - pozostał parter i część I piętra	zaniedbany	1 ćw.XX w.	
526.	0502-0000320	Spichrzowa 8	Stare Miasto	Budynek usługowy	dobry	XIX/XX w.	
527.	0503-0000320	Spichrzowa 10	Stare Miasto	Budynek usługowy	dobry	XIX/XX w.	
528.	0504-0000326	Sucharskiego 4		Budynek mieszkalny	dobry	1 ćw.XX w.	WEZ
529.	0505-0000326	Sucharskiego 4		Budynek gospodarczy	dobry	1 ćw.XX w.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
530.	0025-0000328	Szewska	Stare Miasto	Miejskie mury obronne ciąg zachodni, od Baszty Narożnej do rejonu ul. Krzywej	zły	XIV/XV w.	WEZ Nr rej. A-1019 (d. A-949)
531.	0506-0000328	Szewska 1	Stare Miasto	Budynek mieszkalny	zaniedbany	XIX/XX w.	
532.	0507-0000328	Szewska 2	Stare Miasto	Budynek mieszkalny: usługi	zaniedbany	XIX/XX w.	
533.	0508-0000343	Tczewska 1		Kościół ewangelicki pw. św. Katarzyny, obecnie parafialny, rzym.-katolicki	dobry	1802 r.	WEZ
534.	0510-0000343	Tczewska 2		Budynek mieszkalny, ob. mieszkalny wielorodzinny, sklep	zaniedbany	1 ćw. XX w.	
535.	0511-0000343	Tczewska 3		Biuro parafialne	dobry	1900 r.	WEZ
536.	0512-0000343	Tczewska 4		Kamienica	zaniedbany	1 ćw.XX w.	
537.	0509-0000343	Tczewska 5		Dom parafialny; salka katech.; kostnica kościoła św. Katarzyny	dobry	1900 r.	
538.	0513-0000343	Tczewska 6		Kamienica	zaniedbany	2 ćw. XX w.	
539.	0514-0000343	Tczewska 7		Budynek mieszkalny	zaniedbany	1900 r.	
540.	0517-0000343	Tczewska 9		Budynek mieszkalny w zespole zabudowy Wytwórni Wód Gazowanych	zaniedbany	XIX/XX w.	
541.	0515-0000343	Tczewska 9		Wytwórnia Wód Gazowanych	w przebudowie	XIX/XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
542.	0518-0000343	Tczewska 10		Kamienica	dobry	pocz.XX w.	
543.	0519-0000343	Tczewska 12		Budynek mieszkalny	dobry	1 ćw.XX w.	
544.	0520-0000343	Tczewska 12		Budynek gospodarczy	dobry	1 ćw.XX w.	
545.	0524-0000343	Tczewska 14		Ogrodzenie młyna	zły	1870 - do lat 30.XX w.	WEZ
546.	0523-0000343	Tczewska 16		Młyn Główny pszenney - Zakłady Zbożowo - Młynarskie	zły	1870 - do lat 30.XX w.	
547.	0522-0000343	Tczewska 18		Młyn Żytni - Zakłady Zbożowo - Młynarskie	bardzo zły	1860-1870 r,	WEZ
548.	0351-0000161	Tczewska 18a		Stolarnia w zespole zabudowań młyna, obecnie budynek nieużytkowany	zły	lata 70. XIX w. część wsch. k. XIX w. część zach.	WEZ
549.	0526-0000343	Tczewska 17		Budynek mieszkalny	dobry	2 ćw. XX w.	
550.	0527-0000343	Tczewska 17		Budynek gospodarczy	dobry	2 ćw. XX w.	
551.	0528-0000343	Tczewska 22		Dwór w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki, obecnie Budynek mieszkalny PGM	dobry	1781 r.; 1860 r.	WEZ
552.	0529-0000343	Tczewska 22		Obora w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki; obecnie hurtownia warzywa - owoce	dobry	1860 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
553.	0533-0000343	Tczewska 22		Ogrodzenie w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki, obecnie Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych	dobry	2 poł. XIX w.	
554.	0530-0000343	Tczewska 22b		Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki, obecnie mieszkalno - gospodarczy PGM	dobry	2 poł. XIX w.	
555.	0531-0000343	Tczewska 22d		Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym Starogard Szlachecki, obecnie mieszkalno - gospodarczy PGM	dobry	2 poł. XIX w.	
556.	0022-0000351	Wodna	Stare Miasto	Miejskie mury obronne ciąg wschodni, Basztowa - Wodna	dobry	XIV w.	WEZ Nr rej. A-1019 (d. A-856)
557.	0534-0000351	Wodna 3		Kamienica	dobry	XIX/XX w.	
558.	0536-0000351	Wodna 7		Budynek mieszkalny	dobry	1 ćw.XX w.	
559.	0535-0000351	Wodna 7ab		Budynek mieszkalny	dobry	XIX/XX w.	
560.	0537-0000351	Wodna 8		Baszta Młyńska - do baszty przylegał dom mieszkalny, rozebrany w 1982 r.	dobry	ok.XIV w.; 2 poł.XV w.	WEZ Nr rej. A-1019 (d. A-856)
561.	0538-0000056	Wojska Polskiego 2		Willa w zespole: budynek gospodarczy, założenie ogrodowe; po 1945 r.	dobry	ok.1890 r.	WEZ

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
				przedszkole z placem zabaw dla dzieci; dwa budynki mieszkalne			
562.	0539-0000056	Wojska Polskiego 3		Kamienica	dobry	ok.1910 r.	
563.	0540-0000056	Wojska Polskiego 4		Kamienica	dobry	ok.1900 r.	WEZ
564.	0541-0000056	Wojska Polskiego 6		Kamienica	dobry	ok.1900 r.	
565.	0542-0000056	Wojska Polskiego 7		Kamienica	dobry	ok.1910 r.	WEZ
566.	0543-0000056	Wojska Polskiego 8		Willa Wiedermanna: obecnie Budynek mieszkalny wielorodzinny	zaniedbany	1898 r.	WEZ
567.	0544-0000056	Wojska Polskiego 9		Kamienica z oficyną i budynkiem gospodarczym	dobry	1900 r.	Rej. Nr A-2026 WEZ
568.	0545-0000056	Wojska Polskiego 11		Kamienica	dobry	ok. 1900 r.	WEZ
569.	0546-0000056	Wojska Polskiego 11		Budynek gospodarczy		ok..1900 r.	
570.	0547-0000056	Wojska Polskiego 28		Kamienica	dobry	1930 r.	
571.	0548-0000056	Wojska Polskiego 30		Kamienica, w parterze Biblioteka	bardzo dobry	1934 r.	WEZ
572.	0549-0000353	Wybickiego 6		Budynek mieszkalny w zespoł zabudowy osiedla okresu międzywojennego (lata 20. - 30. XX wieku)	dobry	20-30 XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Lp.	Numer Zabytku	Adres	Lokalizacja	Nazwa	Stan zachowania	Czas powstania	Informacja dotycząca ochrony
573.	0618-0000353	Wybickiego 8		Budynek mieszkalny z zespołu zabudowy osiedla okresu międzywojennego (lata 20. - 30. XX wieku)	dobry	ok. 1930 r.	
574.	0550-0000353	Wybickiego 9		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30. XX w.	
575.	0551-0000353	Wybickiego 10		Budynek mieszkalny	dobry	lata 30. XX w.	
576.	0628-0000358	Zajezdna 8		Mieszkalno- gospodarczy	dobry	XX w.	
577.	0554-0000360	Zblewska 8		Willa z relikdami ogrodu (do 1931 r. posiadłość spółki Scheidler R. i Wilkenhausen H.A)	dobry	pocz.XX w.	WEZ
578.	0556-0000366	Żwirki i Wigury 1		Willa	dobry	1925 r.	
579.	0666-0000300	Rynek i przyległe	centrum miasta	układ urbanistyczny Starego Miasta Starogardu Gdańskiego	czytelny	XIII - XIV w.	WEZ Nr rej. A-108, d. A-80
580.	0667-0000311	Skarszewska / Kryzana / Sucharskiego		zespół Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych	dobry	2 poł.XVIIIw.; poł. XIX w.	WEZ Nr rej. A-1485, d. A-1111
581.	0668-0000284	Mickiewicza	3 km na wschód od miasta	założenie przestrzenne Stada Ogierów	bardzo dobry	1890-1903 r.	WEZ Nr rej. A-1668, d. A-1190
582.	0669-0000343	Tczewska 14		Budynek mieszkalny	dobry	1 ćw. XX w.	WEZ

ZAŁĄCZNIK 4

WYKAZ „BIAŁYCH KART” DLA MIASTA STAROGARD GDAŃSKI

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2016	Starogard Gdański	Kościół parafialny rzym.-kat. (farny) pw. św. Mateusza (do 1559 r. NMP)	ul. Hallera nr 1	1985	J. Lewiński	242
2017	Starogard Gdański	Kościół rzym.-kat. pw. św. Katarzyny	ul. Tczewska nr 1	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2018	Starogard Gdański	Synagoga - ob. magazyn meblowy	ul. Rycerska nr 2	1985	J. Lewiński, J. Michno	948
2019	Starogard Gdański	Kościół parafialny pw. św. Wojciecha	ul. Pomorska nr 4 A	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2020	Starogard Gdański	Miejskie mury obronne - ciąg południowy		1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	949
2021	Starogard Gdański	Miejskie mury obronne - ciąg północny		1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	949
2022	Starogard Gdański	Miejskie mury obronne - ciąg wschodni		1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	949
2023	Starogard Gdański	Miejskie mury obronne - ciąg zachodni		1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	949
2024	Starogard Gdański	Baszta narożna	ul. Boczna nr 3	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	949
2025	Starogard Gdański	Koszary	ul. Plac 16 Dywizji	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2026	Starogard Gdański	Baszta młyńska	ul. Wodna nr 8	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	856, 949
2027	Starogard Gdański	Baszta młyńska	ul. Wodna nr 8	1982	H. Domańska	856
2028	Starogard Gdański	Baszta Bramy Gdańskiej	ul. Boczna	1986	H. Paner, A. Paner, K. Godon, K. Wiącek	949
2029	Starogard Gdański	Pałac - ob. przedszkole	ul. Kanałowa nr 21 (d. ul. Harasa)	1984	J. Michno	1158
2030	Starogard Gdański	Budynek biurowy i budynek gospodarczy w zespole pałacu	ul. Kanałowa nr 19 (d. ul. Harasa)	1984	J. Lewiński	1158
2031	Starogard Gdański	Dworzec PKP	ul. Dworcowa nr 5	1987	H. Paner, A. Paner, K. Wiącek, K. Godon	
2032	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 3 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2033	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 5 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2034	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 11 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2035	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 14 (d. Bieruta)	1984	J. Michno	
2036	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica czynszowa)	ul. Chojnicka nr 17 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2037	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica czynszowa)	ul. Chojnicka nr 17 A (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2038	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 20 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2039	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 22 i 24 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2040	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 39 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2041	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 41 (d. Bieruta)	1986	J. Radowska	
2042	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Chojnicka nr 71 (d. Bieruta)	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2043	Starogard Gdański	Dom robotniczy	ul. Chopina nr 10	1988	A. Kunicka	
2044	Starogard Gdański	Szkoła Podstawowa nr 3	ul. II Pułku Szwoleżerów nr 4	1985	J. Lewiński	
2045	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gdańska nr 4	1984	J. Lewiński	
2046	Starogard Gdański	Urząd Miasta	ul. Gdańska nr 6	1984	J. Michno	
2047	Starogard Gdański	Kamienica czynszowa	ul. Gdańska nr 7	1986	A. Kunicka	
2048	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gdańska nr 8	1984	J. Lewiński	
2049	Starogard Gdański	Willa	ul. Jagiełły nr 27	1986	A. Kunicka	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2050	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica)	ul. Kolejowa nr 2	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2051	Starogard Gdański	Szkoła Muzyczna	ul. Kościuszki nr 28	1984	J. Lewiński	
2052	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki nr 29	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2053	Starogard Gdański	Sąd	ul. Kościuszki nr 30	1985	J. Lewiński	
2054	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 32	1985	J. Michno	
2055	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 35	1984	J. Lewiński	
2056	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 40	1984	J. Michno	
2057	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 44	1985	J. Lewiński, J. Michno, S. Michno	
2058	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 46	1985	J. Michno	
2059	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki nr 47	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2060	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 52	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2061	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki nr 54	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2062	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki nr 63	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2063	Starogard Gdański	Szkoła Podstawowa nr 5	ul. Kościuszki nr 65	1985	J. Michno	
2064	Starogard Gdański	Hala fabryczna	ul. Kościuszki nr 112 / 114	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2065	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 9	1985	J. Lewiński	
2066	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 10	1985	J. Lewiński	
2067	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 11	1985	J. Lewiński	
2068	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 19	1985	J. Lewiński	
2069	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 23	1985	J. Lewiński	
2070	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 34 / 36	1986	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2071	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Lubichowska nr 82	1987	H. Paner, K. Godon, A. Paner, K. Wiącek	
2072	Starogard Gdański	Willa	ul. Owidzka nr 12	1988	A. Kunicka	
2073	Starogard Gdański	Kamienica czynszowa	ul. Paderewskiego nr 7	1988	A. Kunicka	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2074	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Paderewskiego nr 8	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2075	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Paderewskiego nr 10	1986	A. Kunicka	
2076	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rybińskiego nr 3	1985	J. Lewiński	1015
2077	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rybińskiego nr 6	1985	J. Lewiński	
2078	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rycerska nr 3	1986	A. Kunicka	
2079	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sambora nr 9	1984	J. Lewiński	
2080	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sambora nr 7	1984	J. Lewiński	
2081	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 2	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2082	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 7	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2083	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 8	1984	J. Lewiński	
2084	Starogard Gdański	Kamienica czynszowa	ul. Sikorskiego nr 9	1986 - 1988	A. Kunicka	
2085	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 11	1984	J. Michno	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2086	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 14	1984	J. Lewiński	
2087	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 16	1984	J. Lewiński	
2088	Starogard Gdański	Kamienica czynszowa	ul. Sikorskiego nr 19	1986 - 1988	A. Kunicka	
2089	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 22	1984	J. Lewiński	
2090	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego nr 23	1985	J. Lewiński	
2091	Starogard Gdański	Internat	ul. Sikorskiego nr 26	1984	J. Lewiński	
2092	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom administracyjny	ul. Skarszewska nr 7 A	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2093	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 A	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2094	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 C, D	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2095	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 E	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2096	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 F	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2097	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 G	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2098	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7 H	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2099	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 7I	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2100	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - wieża ciśnień	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2101	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon rozrywek	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2102	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - kuchnia i pralnia	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2103	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - warsztaty i kotłownia	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2104	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 25	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2105	Starogard Gdański - Kocborowo	Kostnica (kaplica)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2106	Starogard Gdański	Szkoła podstawowa	ul. Sobieskiego nr 6	1985	J. Michno	
2107	Starogard Gdański	Budynek mieszkalny	ul. Sobieskiego nr 11	1984	J. Michno	
2108	Starogard Gdański	Miejski Dom Kultury	ul. Sobieskiego nr 12	1984	J. Michno	
2109	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sobieskiego nr 17	1985	J. Lewiński	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2110	Starogard Gdański	Biblioteka	ul. Sobieskiego nr 14	1984	J. Lewiński	
2111	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Sobieskiego nr 16	1985	J. Lewiński	
2112	Starogard Gdański	Willa	ul. Zblewska nr 6 (d. ul. Szosa Chojnicka)	1986	A. Kunicka	
2113	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 6 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2114	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 7 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Michno	
2115	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 14 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2116	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 17 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2117	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 19 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Michno	
2118	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Gimnazjalna nr 21 (d. ul. Szymańczaka)	1985	J. Michno	
2119	Starogard Gdański	Pocztą	ul. Hallera nr 17 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Lewiński	
2120	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Hallera nr 22 (d. ul. Świerczewskiego)	1986 - 1988	A. Kunicka	
2121	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Hallera nr 23 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Lewiński, J. Michno	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2122	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Hallera nr 25 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2123	Starogard Gdański	Biblioteka	ul. Hallera nr 32 (d. ul. Świerczewskiego)	1984	J. Michno	
2124	Starogard Gdański	Szpital - ob. Dom Pomocy Społecznej	ul. Hallera nr 27 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2125	Starogard Gdański	Dom mieszkalny (willa) - ob. budynek biurowy	ul. Hallera nr 26/28 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2126	Starogard Gdański	Bank	ul. Hallera nr 30 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2127	Starogard Gdański	Liceum Ogólnokształcące	ul. Hallera nr 34 (d. ul. Świerczewskiego)	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2128	Starogard Gdański	Młyn	ul. Tczewska nr 14	1985 - 1986	J. Lewiński	
2129	Starogard Gdański	Folwark - ob. siedziba PGKiM	ul. Tczewska nr 18 (d. 22)	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno, S. Zdrojowa	
2130	Starogard Gdański	Przedszkole	Al. Wojska Polskiego nr 2	1985	J. Lewiński, J. Michno	
2131	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	Al. Wojska Polskiego nr 4	1985	J. Michno, J. Lewiński, S. Michno	
2132	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	Al. Wojska Polskiego nr 7	1985	S. Michno, J. Lewiński, J. Michno	
2133	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	Al. Wojska Polskiego nr 8	1985	J. Lewiński, J. Michno,	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
					S. Michno	
2134	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	Al. Wojska Polskiego nr 9	1984 - 1985	J. Lewiński, J. Michno	
2135	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	Al. Wojska Polskiego nr 11	1985	J. Lewiński, S. Michno, J. Michno	
2136	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 3 (2)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2137	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 7 (5,6,8)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2138	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 11 (10)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2139	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 13 (16,14,15)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2140	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 17 (20,9,12)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2141	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 19 (18)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2142	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - pawilon nr 21 (24,22,23)	ul. Skarszewska nr 7	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2143	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Skarszewska nr 24 / 24 A	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2144	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Kryzana nr 4 (6)	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2145	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Kryzana nr 8	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2146	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Kryzana nr 10	1985 - 1986	J. Lewiński, J. Michno	1111
2147	Starogard Gdański - Kocborowo	Szpital w Kocborowie - dom mieszkalny	ul. Kryzana nr 12 i ul. Sucharskiego nr 4	1985 - 1986	J. Michno, J. Lewiński	1111
2855	Starogard Gdański	Ratusz	ul. Rynek nr 1 (d. pl. 1 Maja)	1984	J. Michno	
2856	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 3 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Lewiński, J. Michno, S. Zdrojowa	
2857	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 4 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Michno	
2858	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 5 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Lewiński, J. Michno, S. Zdrojowa	
2859	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 7 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Michno, J. Lewiński	
2860	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 11 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radkowska	
2861	Starogard Gdański	Budynek mieszkalny	ul. Rynek nr 13 (d. pl. 1 Maja)	1984	J. Michno	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2862	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 14 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2863	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 15 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2864	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 16 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Michno	1156
2865	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 17 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2866	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 18 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2867	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 21 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2868	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 22 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2869	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 23 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2870	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 30 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2871	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 33 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2872	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 34 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA STAROGARD GDAŃSKI NA LATA 2025-2028

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.
2873	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 35 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2874	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 36 (d. pl. 1 Maja)	1986	J. Radowska	
2875	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 37 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Lewiński, J. Michno, S. Zdrojowa	
2876	Starogard Gdański	Dom mieszkalny	ul. Rynek nr 38 (d. pl. 1 Maja)	1985	J. Lewiński, J. Michno, S. Zdrojowa	
6977	Starogard Gdański - Kocborowo	Zespół dworsko - parkowy z folwarkiem	ul. Skarszewska nr 7 A	2004	D. Hryszkiewicz	1111
6978	Starogard Gdański - Kocborowo	Dwór w zespole dworsko - parkowym z folwarkiem	ul. Skarszewska nr 7 A	2004	D. Hryszkiewicz	1111
6979	Starogard Gdański	Mleczarnia - ob. Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska	ul. Norwida nr 4	2004	T. Kasperkiewicz	1788
7437	Starogard Gdański	Budynek techniczny stacji uzdatniania wody	ul. Jagiełły	1996	R. Cielątkowska	
7522	Koteże/Dzierżążnia k. Ciechanowa	Spichlerz przeniesiony		2012		
	Starogard Gdański	Zespół młynów żytniego i pszennego Franza Wiecherta	Ul. Tczewska 14	2015	D. Herczyńska D. Jagiełło	
	Starogard Gdański	Młyn pszenny z zespołu młynów Franza Wiecherta	Ul. Tczewska 14	2015	D. Herczyńska D. Jagiełło	

Za poprzednim Programem, na podstawie danych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku, aktualne na dzień 19.09.2024 r.

ZAŁĄCZNIK 5**KARTY ZIELONE dla miasta Starogard Gdański**

Nr	Obiekt	Adres	Data wykonania karty	Autorzy	Nr w rej.	Miejsce przechowywania
KZ/391	Kościół pw. św. Mateusza (w wykazie pw. św. Jana Chrzyciela)		1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała	242	NID/OT Gdańsk
KZ/392	Kościół pw. św. Mateusza		brak	brak	242	NID/OT Gdańsk
KZ/393	Mury obronne miejskie		1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/394	Brama Gdańska		1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/395	Baszta Tczewska. Fragment murów. Dom mieszkalny - rozebrany w 1982 r.		1959, 1964	Mickiewicz, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/396	Baszta przy kościele		1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/397	Baszta	ul. Hallera nr 7, d. ul. Świerczewskiego nr 7	1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/398	Baszta (w ruinie) (Browarna) niezidentyfikowana		1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/399	Dom	ul. Boczna nr 3	1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/400	Dom - rozebrany	ul. Browarna nr 1	1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/401	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 6	1959, 1964	Mickiewicz, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/402	Dom	ul. Rynek nr 8	1959, 1964	Mickiewicz, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/403	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 11	1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/404	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 14	1959, 1964	Mickiewicz, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/405	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 21	1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/406	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 30	1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/407	Dom - bez wartości zabytkowej	ul. Rynek nr 35	1959, 1964	W. Starzewski, T. Domagała		NID/OT Gdańsk
KZ/408	Mała plebania – dom (nie istnieje)	ul. Szewska nr 11	1959, 1964	M. Daszewska, T. Domagała		NID/OT Gdańsk

Za poprzednim Programem, aktualne na dzień 19.09.2024 r.

ZAŁĄCZNIK 6**Karty Cmentarzy dla miasta Starogard Gdański**

Nr	Obiekt	Ulica	Data wykonania karty	Autorzy	Data zamknięcia	Miejsce przechowywania
589	Cmentarz (d. ewangelicki)	ul. Owidzka	07.1986	D. Rekowska	08.04.1961	NID/OT Gdańsk
590	Cmentarz wojskowy	ul. Tczewska	11.1983	D. Rekowska	1918	NID/OT Gdańsk
591	Cmentarz (katolicki)	ul. II Pułku Szwoleżerów	01.1984	J. Labenz	czynny	NID/OT Gdańsk
592	Cmentarz przyszpitalny (wielowyznaniowy)	ul. Skarszewska	07.1986	D. Rekowska	czynny	NID/OT Gdańsk
593	Cmentarz (d. żydowski)	ul. Bohaterów Getta	07.1986	D. Rekowska	brak daty	NID/OT Gdańsk

Za poprzednim Programem, aktualne na dzień 19.09.2024 r.

ZAŁĄCZNIK 7

WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH: Gmina Miejska Starogard Gdański							
Koteże							
Nr stanowiska	Obszar AZP	Nr na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru	Uwagi
1	20-42	45	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
3	20-42	47	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
Stanowiska zewidencjonowane jako Koteże, obecnie znajdują się w granicach administracyjnych miasta Starogard Gdański.							
Nowa Wieś Rzeczna							
Nr stanowiska	Obszar AZP	Nr na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru	Uwagi
6	20-42	2	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
7	20-42	3	śląd osadnictwa	WŚ	punkt		
8	20-42	4	śląd osadnictwa	WŚ	punkt		
9	20-42	5	punkt osadniczy	Now.	umowna		
10	20-42	6	śląd osadnictwa	WEŻ	punkt		
11	20-42	7	śląd osadnictwa	WEŻ	punkt		
12	20-42	8	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
16	20-42	40	punkt osadniczy punkt osadniczy	PŚ Now.	umowna		
17	20-42	41	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
18	20-42	42	punkt osadnictwa	PŚ	umowna		
19	20-42	43	śląd osadnictwa	EK	punkt		
Stanowiska zewidencjonowane jako Nowa Wieś Rzeczna, obecnie znajdują się w granicach administracyjnych miasta Starogard Gdański.							

Okole							
Nr stanowiska	Obszar AZP	Nr na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru	Uwagi
27	19-42	67	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
Stanowisko zewidencjonowane jako Okole, obecnie znajduje się w granicach administracyjnych miasta Starogard Gdański.							
Starogard Gdański							
Nr stanowiska	Obszar AZP	Nr na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru	Uwagi
1	20-43	154	cmentarzysko płaskie	WEŻ	zasięg nieznany	C-379; 303/A	
2	20-43	155	cmentarzysko płaskie	WEŻ	nieustalona		
3	20-43	156	cmentarzysko płaskie	WEŻ	nieustalona		
4	19-43	93	śląd osadnictwa	La wcz. i śr.	umowna		
5	20-43	157	cmentarzysko płaskie	Ha D	nieustalona		
6	20-43	158	cmentarzysko płaskie	Ha D	nieustalona		
7	20-43	159	luźne	WŚ	nieustalona		
8	20-43	160	cmentarzysko płaskie osada	WEŻ WŚ	zasięg nieznany	C-380; 304/A	
9	20-42	110	grodzisko	WŚ	zasięg	C-152; 115/A	
							brak stanowiska 10
11	20-42	111	cmentarzysko płaskie	WEŻ	zasięg nieznany		
12	20-42	112	punkt osadniczy śląd osadnictwa	WŚ PŚ	zasięg nieznany		
13	20-43	161	osada	PŚ	nieustalona		
14	20-43	162	cmentarzysko płaskie	OWR	nieustalona		
15	20-43	163	punkt osadniczy	Ś	nieustalona		
16	20-43	164	punkt osadniczy	Ś	nieustalona		

17	20-43	165	śląd osadnictwa punkt osadniczy	OWR PŚ	nieustalona		
18	20-43	166	miasto miasto	Ś Now.	zasięg		
19	20-43	167	luźne	EK	nieustalona		
20	20-43	168	cmentarzysko płaskie	OWR	nieustalona		
21	20-43	169					brak danych o stanowisku
22	20-43	170	osada	WŚ	nieustalona		
23	19-42	150	cmentarzysko płaskie	La	nieustalona		
25	20-43	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚ Now.	punkt		
26	20-43	2	osada	PŚ	zasięg		
27	20-43	3	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
28	20-43	4	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
29	20-43	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚ nieokreślona	punkt		
30	20-43	6	śląd osadnictwa	EK	punkt		
31	20-43	7	śląd osadnictwa	WEŻ	punkt		
32	20-43	36	punkt osadniczy śląd osadnictwa	PŚ Now.	umowna		
33	20-43	37	śląd osadnictwa	nieokreślona	punkt		
34	20-43	38	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
35	20-43	39	punkt osadniczy śląd osadnictwa	WEŻ	umowna		
36	20-43	40	śląd osadnictwa	WEŻ	punkt		
37	20-43	41	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
38	20-43	135	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
39	20-43	136	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚ Now.	punkt		obręb Janowo
40	20-43	137	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚ Now.	umowna		

41	20-43	138	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚ PŚ	punkt		
42	20-43	139	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
43	20-43	140	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
44	20-43	141	punkt osadnictwa	PŚ	umowna		
45	20-43	142	śląd osadnictwa	WEŻ			obręb Janowo
46	19-42	66	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
47	19-42	69	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EK WEŻ PŚ	punkt		
48	20-42	1	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
49	20-42	79	śląd osadnictwa	PŚ	punkt		
50	20-42	80	śląd osadnictwa	OWR	punkt		
51	20-43	172	miasto miasto	PŚ Now.	zasięg nieznany		
52	20-43	171	miasto miasto	PŚ Now.	zasięg nieznany		
53	19-43	99	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
54	20-43	173	cmentarzysko płaskie	XVII – XIX	zasięg		
55	20-43	177	pochówki	nieokreślona	zasięg nieznany		
Żabno							
Nr stanowiska	Obszar AZP	Nr na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru	Uwagi
2	19-42	71	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WEŻ Now.	punkt		
7	20-42	117	osada (?) śląd osadnictwa	WEŻ WŚ	zasięg nieznany		
8	20-42	118	śląd osadnictwa	Ś	zasięg nieznany		

19	19-42	68	śląd osadnictwa	Now.	punkt		
20	19-42	70	cmentarzysko płaskie osada śląd osadnictwa	WEŻ PŚ Now.	zasięg		
21	20-42	81	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚ PŚ Now.	punkt		
Stanowiska zewidencjonowane jako Żabno, obecnie znajdują się w granicach administracyjnych miasta Starogard Gdański.							
Tablica skrótów							
Skrót	Oznaczenie Epoki/Okresu	Oznaczenie podokresu					
EK	Epoka Kamienia						
EB	Epoka Brązu	I, II, III, IV, V					
WEŻ	Wczesna Epoka Żelaza						
HA	Okres Halsztacki	C, D					
LA	Okres Lateński						
SOP	Starszy Okres Przedrzymski						
MOP	Młodszy Okres Przedrzymski	A1, A2, A3					
OWR	Okres Wpływów Rzymskich	B [1(a, b, c), 2(a, b, c)], B2/C1, C [1(a, b), 2, 3]					
OWL	Okres Wędrówek Ludów	D, E					
WŚ	Wczesne Średniowiecze						
PŚ	Późne Średniowiecze						
Ś	Średniowiecze						
Now.	Nowożytność						

Na podstawie danych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku.

ZAŁĄCZNIK 8

Sprawozdanie z realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024” za okres 2021-2022.

Przyjęty Uchwałą Nr XLV/558/2022 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 30 marca 2022r. Program, to dokument własny samorządu Starogardu Gdańskiego, służący do podejmowania planowanych działań dotyczących ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, sporządzony na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest to dokument cyklicznie aktualizowany. Niniejszy Program to aktualizacja i kontynuacja polityki zawartej w dokumentach na lata 2009-2012, 2013-2016 oraz 2017-2020.

Jako priorytet Programu przyjęto:

Zachowanie, utrwalenie, podkreślenie tożsamości miasta oraz aktywizację obywatelską, społeczną i zawodową mieszkańców.

Priorytet realizowany będzie za pomocą celów głównych:

1. Realizacja zadań własnych gminy w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.
3. Utrwalenie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców i promocja środowiska kulturowego.
4. Wspieranie aktywności lokalnej społeczności w działaniach na rzecz ochrony środowiska kulturowego.
5. Tworzenie miejsc pracy związanych z działaniami na rzecz ochrony środowiska kulturowego.

Dla celów głównych określono kierunki działań i spodziewane efekty, możliwe do osiągnięcia w ich realizacji, wreszcie konkretne zadania. Obok zadań Programu wykonywanych w latach 2021-2024, miasto prowadzić będzie działania ciągłe związane z ochroną środowiska kulturowego, wynikające z wykonywania statutowych obowiązków, realizowanych strategii, innych programów. Są to działania długoterminowe, wykraczające często poza czteroletni horyzont czasowy. Pozwalają one na wykonywanie bieżących zadań i tworzą podstawy do wykonywania zadań przyszłych, możliwych do realizacji w następnych Programach, konstruowanych na kolejne lata.

Realizacja Programu w latach 2021 - 2022

Grupa I – działania z zakresu edukacji, promocji i informacji

Wydawnictwa, publikacje, trasy turystyczne:

- „Starogardzki kalendarz” w formie książkowej. Kalendarz wzbogaciły grafiki z zabytkami Starogardu Gdańskiego autorstwa pana Dariusza Syrkowskiego oraz wycinki/reklamy ze starych gazet, które ukazywały się na terenie naszego miasta,
- przygotowanie do druku siódmego tomu „Słownika biograficznego Kociewia” autorstwa Ryszarda Szwocha. Tom zawierać będzie biogramy większej ilości Kociewiaków związanych z powrotem Pomorza do Macierzy po 100 latach zaborów - Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej,
- „Turystyczny Starogard Gdański” - wydanie planu miasta dla turystów,
- „Turystyczny Starogard Gdański – mobilna promocja walorów turystycznych miasta” oklejo miejski autobus, który promował walory turystyczne miasta,
- Umieszczenie w przestrzeni miasta figurek Gwiazdków - przy dworcu kolejowym stanął Gwiazdek Podróżnik a na moście w Parku Miejskim przysiadł Gwiazdek Wędkarz.

Wystawy, konkursy, koncerty, festyny, wydarzenia:

- Organizacja obchodów rocznic historycznych, w tym: rocznicy powrotu Starogardu do Macierzy, rocznicy mordu w Lesie Szpęgawskim, Dzień św. Wojciecha – patrona miasta, rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, rocznicy zakończenia II wojny światowej, Święta Wojska Polskiego w rocznicę Cudu nad Wisłą, rocznicy wybuchu II wojny światowej, rocznicy agresji wojsk sowieckich na Polskę, rocznicy mordu w Lesie Szpęgawskim, rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, rocznicy wprowadzenia stanu wojennego,
- Obchody Dni Starogardu,
- Konkurs Publicystyczny im. Edmunda Falkowskiego adresowany do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych - Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej,
- Konkurs na najlepszą pracę magisterską i licencjacką (2021 - wpłynęło 9 prac, w tym praca magisterska na temat turystyki kulturowej na Kociewiu pokazująca między innymi obecny stan zabytków i propozycje szlaków-spacerów z ukazaniem ciekawych miejsc oraz praca licencjacka „Dzieje Kociewia podczas II wojny światowej”) - Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej,
- „Kurkowe Bractwa Strzeleckie na Pomorzu – wczoraj i dziś” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2021),
- „Harcerstwo – to nasza pasja od 100 lat” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2021),
- „Życie i działalność Edmunda Zielińskiego w 60-lecie twórczości artystycznej” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2021),
- „Starogard w starej fotografii” - Muzeum Ziemi Kociewskiej, wystawa plenerowa umiejscowiona przed wejściem do budynku Ratusza (2021),
- Konferencja „Kultura wernakularna i neowernakularna na Kociewiu w kontekście innych regionów Polski” – Muzeum Ziemi Kociewskiej (2021),
- „Medalierstwo polskie ze zbiorów Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Łowiectwo w Prusach Wschodnich i Zachodnich” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Między Słupią a Wierzą, cmentarzyska kultury pomorskiej z badań Muzeum Archeologicznego w Gdańsku” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Artur Hossa – cmentarze pomorskie w obiektywie” - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- **„Bogactwo Kociewia w fotografii Krzysztofa Rudka”** – Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Lato w mieście” (zwiedzanie wystaw stałych i czasowych, gra terenowa „Zagadkowy spacer po mieście”, warsztaty genealogiczne, lekcje muzealne, prezentacja filmów) – Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Historia szpitala psychiatrycznego w Kocborowie” (artykuł) – Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- Konferencja Naukowo-Metodyczna „Kazimierz Deyna w 75. rocznicę urodzin” – Muzeum Ziemi Kociewskiej” (2022),
- **„Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim” (artykuł) – Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),**
- „75 lat Miejskiej Biblioteki” – Miejska Biblioteka Publiczna, ekspozycja w Wypożyczalni dla Dorosłych oraz on-line (2021),
- Wystawa o zwyczajach bożonarodzeniowych na Kociewiu – Miejska Biblioteka Publiczna (2021),
- „100 – lecie harcerstwa w Starogardzie Gdańskim” - Miejska Biblioteka Publiczna (2021),
- „Pamięci Andrzeja Grzyba (70 rocznica urodzin)” – Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- „Baśniowe Kociewie” - Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- „75. rocznica urodzin Kazimierza Deyny” - Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- Wystawa fotografii Artura Hossy wspominająca 100. rocznicę inscenizacji wjazdu gen. Józefa Hallera do Starogardu Gdańskiego - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- „Legends miejskie” na plakatach autorstwa Martyny Pazery (Starogardzkie Centrum Kultury (2021),

- Światowy Dzień Kociewia - program on-line przygotowany przez zespół folklorystyczny Fefernóski - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- UTW „S-Centrum” z okazji Dnia Kobiet - recytacje on-line poezji regionalnej - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- Wystawa malarstwa i rysunku pracowni plastycznej - prezentacja regionalnej twórczości - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- Starogardzka Noc Muzeów z SCK on-line - teatr rysowania „Panoramy Starogardu Gdańskiego” - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- Konkurs „Recytujemy Prozę i Poezję Kociewską im. A. Górskiego” - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- Akademia z okazji 25-lecia reaktywowania Okręgu Pomorskiego Zjednoczenia Kurkowych Bractw Strzeleckich RP - Przemarsz ulicami miasta Orkiestry Dętej SCK wraz z pocztami sztandarowymi, Bractwami i gośćmi, koncert patriotyczny zespołu wokalnego „Singers Novi” (2021),
- Jarmark Świąteczny - kultywowanie tradycji i miejskie przygotowania do Świąt - Starogardzkie Centrum Kultury (2021),
- Światowy Dzień Kociewia 2022 – (Kociewska Awangarda autorstwa Kamili Froelke i Kociewska Kapela „Fefernuski”) - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- Akcja Zima z SCK dla dzieci (w programie poznawanie historii Starogardu Gdańskiego) - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- Udział Kapeli Kociewskiej „Fefernóski” w Gali Kociewskiej podsumowującej XXV Edycję Międzygminnego Konkursu Recytatorskiego, Piosenki i Plastycznego pn. „Kociewie naszym domem” - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- 39. edycja konkursu "Recytujemy Prozę i Poezję Kociewską im. Antoniego Górskiego" - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- Akcja Lato z SCK dla dzieci - poznawanie miasta i regionu przez dzieci - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- „Spacer po Starogardzie” - wystawa Jolanty Czaji Lange - Starogardzkie Centrum Kultury (2022),
- Konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych i przedszkoli pn. "Świąteczny las w Starogardzie Gdańskim" - Starogardzkie Centrum Kultury (2022).

Edukacja

- Jak tworzy się własną legendę? Droga profesora Józefa Kostrzewskiego w dwudziestolecie międzywojennym (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Gwara - słowa sercem pisane (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Alfons Paschilke - życie i twórczość (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Badania nad kulturą kociewską a rozwój ruchu regionalnego (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Jan z Jani - pierwszy wojewoda pomorski, rycerz, feudał, „Jurand Kociewia” (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Starogardzie Kurkowe Bractwo Strzeleckie wczoraj i dziś (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Skąd to? Historia artykułów codziennego użytku (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Albin Ossowski i jego „wielka droga” (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Śladami masonów z Kociewia i okolic (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Z dziejów Kurkowego Bractwa Strzeleckiego: od 1995 roku do współczesności (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- Kiedy zabobon rządził Kociewiem? O czarach, jędzach, srulach, strzygach... (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),

- Boże Narodzenie na Kociewiu (wykład on-line, Muzeum Ziemi Kociewskiej 2021),
- **ferie zimowe po kociewsku: warsztaty genealogiczne** - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Joannici na ziemi starogardzkiej” (artykuł) - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Dzieje starogardzkiego Kurkowego Bractwa Strzeleckiego” (lekcje historii) - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- „Przeszłość i teraźniejszość starogardzkiego Kurkowego Bractwa Strzeleckiego” (prelekcja) - Muzeum Ziemi Kociewskiej (2022),
- Pracownicy Muzeum Ziemi Kociewskiej jako eksperci świadczyli pomoc licznym instytucjom oraz osobom prywatnym w przeprowadzeniu kwerendy w zakresie pozyskiwania informacji z dziedzictwa kulturowego Kociewia,
- Lekcja biblioteczna: „Starogard Gdański – moje miasto” – Miejska Biblioteka Publiczna (2021),
- Lekcja biblioteczna: „Starogard Gdański – nasze miasto” – Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- Zajęcia wakacyjne „W naszym mieście” (ciekawostki na temat Starogardu Gdańskiego) – Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- Spotkania „Świat baśni i legend Kociewia” (dla 2 grup osób z niepełnosprawnościami) – Miejska Biblioteka Publiczna (2022),
- Lekcja biblioteczna „Gwara kociewska” - Miejska Biblioteka Publiczna (2022).
- Archiwum Kociewskie – prowadzone przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Kociewskiej jako punkt informacyjny dla osób piszących prace licencjackie, magisterskie i inne oraz zainteresowanych regionem, oraz organizacja lekcji dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjum z wykorzystaniem znajdującej się w Archiwum Galerii Zasłużonych Kociewiaków, dofinansowany przez Gminę Miejską.

Grupa II – działania inwestycyjne

Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

- kościół parafialny p.w. św. Mateusza, zlokalizowany na dz. nr 142, obr. 17 przy ul. gen. Józefa Hallera 1 w Starogardzie Gdańskim, (nr w rej. zab. 301), dotacja na konserwację i renowację dwóch historycznych witraży, dla Parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Mateusza w Starogardzie Gdańskim, w wysokości 22.040,00 zł.,
- kościół parafialny p.w. św. Mateusza, zlokalizowany na dz. nr 142, obr. 17 przy ul. gen. Józefa Hallera 1 w Starogardzie Gdańskim, (nr w rej. zab. 301), dotacja na konserwację i renowację trzech historycznych witraży, dla Parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Mateusza w Starogardzie Gdańskim, w wysokości 32.000,00 zł.

Zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków mieszkalnych lub ich części oraz budynków mieszkalno-użytkowych lub ich części, w których został wykonany remont elewacji frontowej.

- budynek usługowo - mieszkalny, ul. Rynek 18, dz. nr 276 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim.

Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy elewacji frontowej budynków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.

- budynek przy ul. Rynek 18, dz. nr 276 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla Gama Sp. z o.o., w wysokości 25.290,00 zł.,
- kamienica przy ul. Sobieskiego 11, dz. nr 241/1 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla Wspólnoty Mieszkaniowej Budynku przy ul. Sobieskiego 11, w wysokości 14.874,12 zł.,
- kamienica przy ul. Rynek 14, dz. nr 272 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla Wspólnoty Mieszkaniowej Budynku przy ul. Rynek 14, w wysokości 14.113,31 zł.,
- budynek przy ul. Rynek 18 – Rycerska 1, dz. nr 276 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla Gama Sp. z o.o., w wysokości 124.997,33 zł.,

- kamienica przy ul. Kościuszki 26, dz. nr 497/1 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla BROKER MS Nieruchomości Sp. z o.o. Sp. J., w wysokości 45.964,47 zł.,
- kamienica przy ul. Kościuszki 32, dz. nr 225/6 obr. 16 w Starogardzie Gdańskim, dla Wspólnoty Mieszkaniowej Budynku przy ul. Kościuszki Nr 32, w wysokości 20.214,26 zł.
- kamienica przy ul. Tczewska 4, dz. nr 225 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla właściciela ww. działki, w wysokości 9.989,31 zł.

Starogardzki Rynek od nowa - ochrona dziedzictwa kulturowego i podniesienie jakości historycznej przestrzeni publicznej w Starogardzie Gdańskim.

- zasypanie wykopu i reliktów architektonicznych piwnic Ratusza – nakłady poniesione: 149.445 zł.,
- wykonanie nawierzchni pieszo-jezdnej z płytek granitowych, odwzorowanie zarysu murów z cegły klinkierowej w wątku gotyckim zlicowanej z płytą rynku, wypełnienie przestrzeni pomiędzy zarysem ścian ziemią i obsadzenie roślinnością niską okrywową) – poniesione nakłady: 562.003,96 zł.

„Rewitalizacja Śródmieścia Starogardu Gdańskiego”

- modernizacja ulic Śródmieścia: ul. Plac 16 Dywizji, Kellera (dokończenie prac), ul. Kozia, Spichrzowa, Szewska, Sambora (część od ul. Zajezdnej do ul. Sobieskiego – poniesione nakłady: 2.853.032,91 zł.,
- zadanie „Modernizacja budynków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem obszaru wokół nieruchomości”
 - Kościuszki 52 – poniesione nakłady: 402.043,93 zł.,
 - Kościuszki 48 – poniesione nakłady: 731.610,86 zł.,
 - Piłsudskiego 20 – poniesione nakłady: 281.416,28 zł.,
 - Jagiełły 14 – poniesione nakłady: 226.732,96 zł.,
 - Kościuszki 129 – poniesione nakłady: 258.646,57 zł.,
 - Kościuszki 129A – poniesione nakłady: 163.185,32 zł.,
 - Chojnicka 19 – poniesione nakłady: 129.864,26 zł.,
 - Paderewskiego 10 – poniesione nakłady: 179.937,93 zł.,
 - Hallera 32 – poniesione nakłady: 140.000,00 zł.,
 - Owidzka 4 – poniesione nakłady: 384.218,19 zł.,
 - Owidzka 14 – poniesione nakłady: 320.737,78 zł.

ZAŁĄCZNIK 9**Program Opieki nad Zabytkami Miasta Starogard Gdański na lata 2021-2024**

Przyjęty Uchwałą Nr XLV/558/2022 Rady Miasta Starogard Gdański z dnia 30 marca 2022r. Program, to dokument własny samorządu Starogardu Gdańskiego, służący do podejmowania planowanych działań dotyczących ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, sporządzony na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest to dokument cyklicznie aktualizowany. Niniejszy Program to aktualizacja i kontynuacja polityki zawartej w dokumentach na lata 2009-2012, 2013-2016 oraz 2017-2020.

Realizacja Programu w 2023**Grupa I – działania z zakresu edukacji, promocji i informacji****Wydawnictwa, publikacje, trasy turystyczne:**

- Opracowanie i wydanie trzech miniprzewodników: „Starogard Gdański na weekend”, „Starogard Gdański dla aktywnych” oraz „Starogard Gdański dla Juniora” – LOT Kociewie,
- Z inicjatywy LOT Kociewie, Starogard Gdański odwiedzili blogerzy turystyczni, którzy opisali zabytki i atrakcje miasta na swoim blogu oraz w mediach społecznościowych – <https://www.belekaj.eu/pl/kociewie/>; <https://www.places2visit.pl/miejsca/kociewie/>,
- „Historia miasta Starogardu Gdańskiego z licznych dotąd niepublikowanych źródeł archiwalnych, dawnych kronik oraz wielkich dzieł historycznych”, Bernhard Stadie, 1864 – przygotowany do druku (Muzeum Ziemi Kociewskiej),
- Kociewski Rocznik Naukowy – przygotowany do druku (Muzeum Ziemi Kociewskiej),
- „Słownik biograficzny Kociewia” t. 7 autorstwa Ryszarda Szwocha – wydrukowany na początku 2023r. tom zawiera biogramy większej ilości Kociewiaków związanych z powrotem Pomorza do Macierzy po 100 latach zaborów. Poza sprzedażą rynkową trafił do bibliotek i szkół na terenie miasta i regionu.

Wystawy, konkursy, koncerty, festyny, wydarzenia:

- Organizacja obchodów rocznic historycznych, w tym: 103 rocznica powrotu Starogardu do Macierzy, 84 rocznica mordu w Lesie Szpęgawskim, Dzień św. Wojciecha – patrona miasta, 232 rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja, 78 rocznica zakończenia II wojny światowej, Święto Wojska Polskiego w 103 rocznicę Cudu nad Wisłą, 84 rocznica wybuchu II wojny światowej, 84 rocznica agresji wojsk sowieckich na Polskę, 83 rocznica zbrodni katyńskiej, 105 rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości, 42 rocznica wprowadzenia stanu wojennego, Narodowy dzień pamięci Żołnierzy Wyklętych,
- Obchody Dni Starogardu,
- „Między Słupią a Wierzą, cmentarzyska kultury pomorskiej z badań Muzeum Archeologiczne w Gdańsku” - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- „Przy-Prze-Od/loty. Ptaki w kulturze ludowej” - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- „Wstęp do twórczości fotograficznej Artura Hossa” - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- „Leszek Baczkowski – rzeźbiarz z Kociewia” – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- „Pejzaże bliższe i dalsze. Wystawa na 25-lecie pracy twórczej Pawła Wyborskiego” - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Akcja „Muzealna sobota” – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Akcja „Wakacyjna sobota” – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Dzień Otwarty z okazji Światowego Dnia Kociewia – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Starogardzka Noc Muzeów – Muzeum Ziemi Kociewskiej,

- „Kociewie kulturalne” – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- „Weekend Seniora z kulturą” - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Spotkanie autorskie z Ryszardem Szwochem, promujące VII tom „Słownika Biograficznego Kociewia”. Spotkanie włączone w obchody 50-lecia Towarzystwa Miłośników Ziemi Kociewskiej – Miejska Biblioteka Publiczna,
- „50 lat w służbie dla regionu”. Z okazji 50-lecia istnienia Towarzystwa Miłośników Ziemi Kociewskiej w miesiącach maj-czerwiec 2023 r. można było obejrzeć wystawę podsumowującą działalność TMZK niezwykle ważną dla miasta i jego mieszkańców - Miejska Biblioteka Publiczna,
- „Kociewski gawędziarz i bajkopisarz - Bernard Janowicz”. Wystawa trwała od lipca do września 2023 r. i była promocją nie tylko twórczości Janowicza, ale i promocją naszego języka kociewskiego - Miejska Biblioteka Publiczna,
- „Mickiewicz. Od śmierci do narodzin”. Wystawę zorganizowano w związku z grą miejską w grudniu dla uczniów szkół średnich - Miejska Biblioteka Publiczna,
- Wystawa „Atrakcje turystyczne Kociewia” - Miejska Biblioteka Publiczna,
- Światowy Dzień Kociewia 2023 – (konkurs plastyczny – fotograficzny „Kociewie to...”) - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Akcja Zima z SCK dla dzieci (w programie poznawanie historii Starogardu Gdańskiego) - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Spotkanie z cyklu „Przystanek Historia Starogard Gdański” - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Koncert jubileuszowy 40-lecia Starogardzkiego Centrum Kultury i Orkiestry Dętej SCK - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Przegląd Kociewski „Frantówka” - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Lekcje regionalne dla szkół z udziałem Kapeli Kociewskiej „Fefernowski” - Starogardzkie Centrum Kultury,
- 40 edycja konkursu "Recytujemy Prozę i Poezję Kociewską im. Antoniego Górskiego" - Starogardzkie Centrum Kultury,
- Akcja Lato z SCK dla dzieci - poznawanie miasta i regionu przez dzieci - Starogardzkie Centrum Kultury,
- „Z pamiętników Aleksandra Fogla – Krzyżacy” (premiera filmu dokumentalnego) - Starogardzkie Centrum Kultury.

Edukacja

- Ferie zimowe po kociewsku - Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Zajęcia dla dzieci i młodzieży „Lato w mieście” – Muzeum Ziemi Kociewskiej,
- Konkurs „Kocham Cię Starogard!” – Muzeum Ziemi Kociewskiej wraz z Ośrodkiem Sportu i Rekreacji,
- „Sto pięć lat temu Polska ponownie się odrodziła” (prelekcja historyczna w Środowiskowym Domu Pomocy) - Muzeum Ziemi Kociewskiej),
- Lekcje muzealne w Muzeum Ziemi Kociewskiej - zajęcia tematyczne zapoznające młodzież szkolną m.in. z historią i kulturą naszego miasta i regionu. Przeprowadzono 25 lekcji (625 uczestników),
- Wycieczka Środowiskowego Domu Pomocy Społecznej w Skarszewach - zwiedzanie biblioteki, przeglądanie książek i czasopism o Kociewiu i Starogardzie Gdańskim - Miejska Biblioteka Publiczna,
- Regularne gromadzenie i udostępnianie prasy regionalnej np.: Starogardzki Ratusz, Gazeta Kociewska, Dziennik Bałtycki, Verizane, Wieści z Kociewia - Miejska Biblioteka Publiczna,
- Online na Facebooku: cykl Poznaj Kociewie, który promował księgozbiór regionalny biblioteki, gdzie szczególny nacisk kładziono na prezentację książek o ważnych wydarzeniach, historii, zabytkach Starogardu i jego dziedzictwie kulturowym - Miejska Biblioteka Publiczna,

- spotkanie z cyklu „Wspólne czytanie” zostało poświęcone regionowi ze względu na zbliżający się Światowy Dzień Kociewia - Miejska Biblioteka Publiczna,
- Lekcje biblioteczne dla przedszkolaków: „Nasze Kociewie” – Miejska Biblioteka Publiczna,
- Lekcja biblioteczna „Starogard Gdański - moje miasto” - Miejska Biblioteka Publiczna.
- Archiwum Kociewskie - prowadzone przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej w celu udostępniania danych historycznych, biograficznych i bibliograficznych piszącym różnego rodzaju prace na temat Starogardu i Kociewia, organizowania lekcji dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych Honorowych Obywatelach Miastach, o odznaczonych Medalem za Zasługi dla Starogardu Gdańskiego oraz o patronach ulic z wykorzystaniem znajdującej się w Archiwum Galerii Zasłużonych Kociewiaków, przygotowywania bibliografii i wypożyczania książek, pozyskania pamiątek i dokumentacji dotyczących Starogardu i Kociewia,
- Konkurs Publicystyczny im. Edmunda Falkowskiego (XXV edycja) - adresowany do uczniów starszych klas szkół podstawowych i uczniów szkół ponadpodstawowych (Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej),
- Konkurs na najlepszą pracę magisterską i licencjacką (XVIII edycja) – wpłynęło 8 prac (Towarzystwo Miłośników Ziemi Kociewskiej).

Grupa II – działania inwestycyjne

Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

- kościół parafialny p.w. św. Mateusza, zlokalizowany na dz. nr 142, obr. 17 przy ul. gen. Józefa Hallera 1 w Starogardzie Gdańskim, (nr w rej. zab. 301), dotacja na konserwację i renowację dwóch historycznych witraży, dla Parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Mateusza w Starogardzie Gdańskim, w wysokości 30.000,00 zł.

Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy elewacji frontowej budynków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.

- budynek przy ul. Rynek 34, dz. nr 184/2 obr. 17 w Starogardzie Gdańskim, dla właściciela ww. działki, w wysokości 6.974,07 zł.

ZAŁĄCZNIK 10

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

RD.5120.16.2024.SS

Gdańsk, dnia 18 grudnia 2024 r.

Janusz Stankowiak
Prezydent Miasta
Starogard Gdański
Urząd Miasta Starogard Gdański
ul. Gdańska 6
83-200 Starogard Gdański

Dotyczy: wniosku w sprawie zaopiniowania „Programu opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na l. 2025-2028” z dn. 23.09.2024 r.

Po zapoznaniu się z „Programem opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na l. 2025-2028” Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w oparciu o art. 87 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024, poz. 1292 z późn. zm.)

opiniuje pozytywnie
„Program opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański na l. 2025-2028”

Po uwzględnieniu następujących poprawek:

1. Prawidłowe numery wpisów rejestrowych zabytków ruchomych (s. 44) to dla Stada Ogierów B/10 zaś dla kościoła św. Mateusza B/81.
2. W odniesieniu do listy obiektów w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ) tj. Załącznik 2 - ul. Tczewska 14 w WEZ wpisane jest ogrodzenie oraz młyn pszenney (z zespołu młynów Franza Wiecherta) w programie zaś ogrodzenie i budynek mieszkalny. Dodatkowo ww. młyna pszennego brak w programie.

Z poważaniem
Magdalena Kosińska-Gałęzowska
Kierownik Wydziału

Otrzymują :

1. Adresat
2. WUOZ a/a – SS

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024r. poz. 1292) nakłada na organy samorządowe obowiązek zapewnienia prawnych, organizacyjnych i finansowych warunków dla ochrony dóbr kultury, w tym zabytków. Na podstawie art. 87 tej ustawy Prezydent Miasta zobligowany jest do sporządzania na okres czterech lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program ten jest przyjmowany przez Radę Miasta po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a następnie publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa.

Zgodnie z zapisem art. 87 ust 2 program ten ma na celu w szczególności:

- *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Niniejszy program jest dokumentem kontynuującym politykę w zakresie opieki nad zabytkami miasta Starogard Gdański, zapoczątkowaną programami na lata 2009-2012, 2013-2016, 2017-2020 i 2021-2024. Program zawiera także sprawozdanie z realizacji programu, które zgodnie z Ustawą Prezydent sporządza co 2 lata i przedkłada Radzie Miasta.

Zgodnie z ustawą dokument Programu jest cyklicznie aktualizowany. Opieka nad zabytkami to jedno z ważnych zadań samorządu, jest formą zaspakajania zbiorowych potrzeb wspólnoty. Program jest powiązany z innymi dokumentami miasta Starogard Gdański, w szczególności ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta oraz z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego oraz Gminnym Programem Rewitalizacji.

Aktualizacja dokumentu dot. Programu uwzględnia nowe uwarunkowania prawne, obecny stan zachowania zasobów, a także o wnioski wynikające z realizacji dotychczasowych programów.

Dotychczasowa polityka miasta oraz większość przyjętych w dotychczasowych programach zadań ma charakter wieloletni. Wskazane w Programie cele strategiczne, kierunki działań i poszczególne zadania wynikają z diagnozy stanu obecnego. Uznano, iż dotychczasowy priorytet jakim jest „zachowanie, utrwalanie, podkreślanie tożsamości miasta oraz aktywizacja obywatelska, społeczna i zawodowa mieszkańców” jest nadal aktualny. Podobnie aktualne są nadal przyjęte cele główne Programu. Przy sporządzaniu Programu wzięto pod uwagę aktualne, zmienione dokumenty rangi regionalnej związane z ochroną zabytków. Program zawiera opis stanu rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, kierunki i formy działań, propozycje projektów rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych w zakresie opieki nad zabytkami. Przyjęto, iż większość zadań wskazanych w poprzednich edycjach Programu powinna być kontynuowana w następnych latach.

Niniejszy Program uzyskał pozytywną opinię Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wyrażoną w piśmie z dnia 18 grudnia 2024r.